

Sivistysvaliokunnan mietintö n:o 18 hallituksen esityksen johdosta peruskoululaiksi ja lukiolaiksi sekä niihin liittyväksi lainsäädännöksi sekä

hallituksen esityksen johdosta laeiksi kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain voimaannpanosta annetun lain 31 §:n kumoamisesta

Eduskunta on päätöspöytäkirjan ottein 23 päivältä maaliskuuta 1982 lähettänyt sivistysvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 30 peruskoululaiksi ja lukiolaiksi sekä niihin liittyväksi lainsäädännöksi. Edelleen eduskunta on päätöspöytäkirjan ottein 8 päivältä lokakuuta 1982 lähettänyt valiokuntaan niin ikään valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 179 laeiksi kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain voimaannpanosta annetun lain 31 §:n kumoamisesta. Koska hallituksen esitykset liittyvät toisiinsa, valiokunta on päättänyt käsitellä esitykset yhdessä.

Valiokunta on tässä yhteydessä ottanut käsiteltäviksi myös eduskunnan 2 päivänä huhtikuuta 1982 valiokuntaan lähettämät seuraavat lakialoitteet:

— Ed. Peltolan ym. lakialoitteen n:o 122 peruskoululaiksi ja lukiolaiksi,

— ed. Juntumaan ym. lakialoitteen n:o 123 peruskoululaiksi,

— ed. Kortesalmen ym. lakialoitteen n:o 124 peruskoululaiksi ja lukiolaiksi sekä niihin liittyväksi lainsäädännöksi,

— ed. Itälän ym. lakialoitteen n:o 125 peruskoululaiksi ja lukiolaiksi sekä

— ed. Hautalan ym. lakialoitteen n:o 126 peruskoululaiksi ja lukiolaiksi.

Valiokunta on pyytänyt hallituksen esityksestä n:o 30 perustuslakivaliokunnan lausunnon. Lausunto on otettu tämän mietinnön liitteeksi.

Asiantuntijat

Asian johdosta valiokunnassa ovat olleet kuultavina opetusministeri Kalevi Kivistö,

kansliapäällikkö Jaakko Numminen, osastopäällikkö Voitto Kallio, suunnittelupäällikkö Liekki Lehtisalo, apulaisosastopäällikkö Jukka Sarjala ja johtava projektisihteeri Pentti Arajärvi opetusministeriöstä, osastopäällikkö Matti Marjanen ja apulaisosastopäällikkö Berndt Långvik sosiaali- ja terveysministeriöstä, budjettipäällikkö Juhani Korpela ja nuorempi hallitussihteeri Erkki Pitkänen valtiovarainministeriöstä, pääjohtaja Erkki Aho, ylijohtaja Erkki Kähkönen, osastopäälliköt Paavo Ruuhijärvi ja Vesa Lyytikäinen, toimistopäälliköt Pekka Silventoinen ja Elias Niskanen sekä ylitarkastajat Riitta Piri ja Pekka Elo kouluhallituksesta, apulaisosastopäällikkö Martti Pitkänen sosiaalihuolluksesta, osastopäällikkö Rauno Tienhaara valtiokonttorista, osastopäällikkö Esko Kangas ja koulutoimentarkastaja Veikko Jurama Hämeen lääninhallituksesta, osastopäällikkö Olli Murtorinne ja koulutoimentarkastaja Esa Huttunen Kuopion lääninhallituksesta, osastopäällikkö Pekka Nieminen ja apulaisosastopäällikkö Harri Hoffman Vaasan lääninhallituksesta, professorit Toivo Holopainen, Kaarlo Sarkko, Niilo Hallman, Matti Bergström, Fred Karlsson ja Arto Mustajoki Helsingin yliopistosta, apulaisprofessori Paavo Malinen Jyväskylän yliopistosta, kouluasiainsihteeri Hannu Juntunen Kirkon kasvatustieteiden keskukselta edustuen samalla Yhteiskristillistä kasvatustieteiden neuvottelukuntaa, apulaisosastopäällikkö Esko Toivonen Suomen Kunnalliliitosta, apulaisosastopäällikkö Simo Juva ja lainopillinen sihteeri Kaija Nuorteva Suomen Kaupunkiliitosta, johtaja Karl-Johan Brunström ja koulusuunnittelija Margareta Nygård Finlands svenska kommunförbundet, apulaisosastopäällikkö Anja Vahti kunnallisesta sopimusvaltuuskunnasta, osastopäällikkö Gunnel Liljestrand Kunnallisesta eläkelaitoksesta, koulu-

toimenjohtaja Jouko Kauranne Helsingin kaupungista, apulaiskaupunginjohtaja Mauno Kankaanpää, koulutoimenjohtaja Martti Hölsä ja koulusuunnittelija Leena Huuho Vantaan kaupungista, kaupunginjohtaja Esko Lankila sekä koulutoimenjohtajat Antero Savela ja Rainer Sandström Kokkolan kaupungista, koulutoimenjohtaja Ahti Karvonen Kestilän kunnasta, kunnanjohtaja Bo Lindholm Nauvon kunnasta, koulutoimenjohtaja Jorma Ikonen, rehtorit Seppo Pennanen ja Reino Raappana sekä kunnanhallituksen jäsen, maanviljelijä Seppo Lehtinen Ilomantsin kunnasta, koulutoimenjohtaja Matti Peltola Pirkkalan kunnasta ja koulutoimenjohtaja Matti Yli-Tepsa Sodankylän kunnasta, puheenjohtajat Voitto Ranne ja Thomas Rehula, osastopäälliköt Aslak Lindström ja Liisa Kärkäinen sekä apulaisosastopäällikkö Risto Haapanen Opettajien Ammattijärjestö OAJ:stä, rehtorit Antero Penttilä, Antero Lahtinen ja Heikki Niemelä Suomen Rehtorit ry:stä, kanslianeuvos Olli Tarpila ja rehtori Vesa Nikunen Yksityisoppikoulujen Liitosta, rehtorit Pertti Hallikainen ja Raimo Paakkunainen, hallinnollinen sihteeri Kirsti Oksanen ja lehtori Sirkku Talari Iltaoppikoulujen Liitosta, toiminnanjohtaja Jaakko Aho ja rehtori Pekka Rantala Suomen Lukioyhdistyksestä, kouluneuvos Aarre Kailanpää ja toiminnanjohtaja Pirkko Kallio Koulun Kerhokeskuksesta, toiminnanjohtaja Anja Lehtijärvi Koti ja Koulu -yhdistysten Liitosta, johtokunnan jäsen Berith von Troil Förbundet Hem och skola i Finland -nimisestä yhdistyksestä, puheenjohtaja, apulaisprofessori Lea Pulkkinen Kotikasvatuksen Liitosta, toiminnanjohtaja Ilkka Väänänen ja ohjelmajohtaja Toivo Rönkä Mannerheimin Lastensuojeluliitosta, toimitusjohtaja Per-Erik Isaksson ja osastopäällikkö Cecilia Brandt Folkhälsan Samfundet -nimisestä järjestöstä, varapuheenjohtaja Marjatta Kaidesoja Lastentarhanopettajaliitto ry:stä, professori Reijo Wilenius Kasvatuksen Liitosta, pääsihteeri Hilikka Pietilä Suomen YK-liitosta, hallituksen jäsenet, koululaiset Matti Niiranen ja Max Arhippainen Koululaisjärjestöjen ja keskiasteen opiskelijajärjestöjen keskusliitosta, hallituksen jäsen, koululainen Johannes Remy Suomen Teiniliitosta, pääsihteeri Erkki Hartikainen ja liittoneuvoston jäsen Arto Tiukanen Vapaa-ajattelijain Liitosta, puheenjohtaja, erityisopettaja Matti Rekki ja koulunjohtaja Seppo Laakkonen Suomen Erityiskasvatusliitosta, toiminnanjohtaja Jaakko Jylhä ja yleissihtee-

ri Pertti Rajala Kehitysvammaliitosta, varapuheenjohtaja Päivi Linnala ja toiminnanjohtaja Sirkka Merikoski Kehitysvammaisten Tukiyhdistysten Liitosta, toiminnanjohtaja Mikael Lindholm Förbundet De Utvecklingsstördas Vännimisestä yhdistyksestä, toiminnanjohtaja Heidi Helenius Suomen CP-Liitosta, osastosihteeri Elisabeth Palmgren Invalidiliitosta, toiminnanjohtaja Liisa Kauppinen tulkkiinaan Raili Ojala sekä diplomi-insinööri Mikael Tillander Kuurojen Liitosta, kuntoutusjohtaja Teuvo Ruponen ja opintosihteeri Leena Mustonen Näkövammaisten Keskusliitosta, puheenjohtaja, erityisopettaja Pirkko Marjamäki ja sihteeri, erityisopettaja Lea Malinen Kuurojen ja Sokeain Opettajain Liitosta, opetusneuvos Martti Niemelä, laitosjohtaja Juhani Irjala ja johtajaopettaja Hannu Juutinen Nuorten Ystävät ry:stä, osastosihteeri Martti Leskinen Kunnallisten työntekijäin ja viranhaltijain liitto KTV:stä sekä lääninkouluttaja Marja Soini Turusta.

Valiokunta on lisäksi saanut lukuisia asioita koskevia kansalaisten ja yhteisöjen kirjelmia, kannanottoja ja vetoamuksia.

Hallituksen esitykset

Hallituksen esitys n:o 30 sisältää kuusi lakiehdotusta: ehdotus peruskoululaiksi, ehdotus lukiolaiksi, ehdotus iltalukiolaiksi, ehdotus laiksi kunnan kouluhallinnosta, ehdotus laiksi kunnan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista sekä lainoista annetun lain muuttamisesta sekä ehdotus laiksi kuulovammaisten ja näkövammaisten kouluista. Lakiehdotuksilla kootaan peruskoulua, lukiota, iltalukiota ja kunnan kouluhallintoa koskevat laintasoiset säännökset sekä muutetaan tarpeellisilta osin valtionosuuslainsäädäntöä. Kuulo- ja näkövammaisten kouluja koskevat säännökset ehdotetaan annettaviksi lainatoisina nykyisten asetustenvaraisten säännösten sijaan. Hallituksen esitykseen sisältyy lakien kokoamisen lisäksi myös eräitä uudistuksia ja valtuuksia säätää uudistuksista asetuksella.

Peruskoulu on lakiehdotuksen mukaan edelleen yhdeksänvuotinen ja se jakautuu kuusivuotiseen ala-asteeseen ja kolmivuotiseen yläasteeseen. Peruskoulun järjestämisvelvollisuus kuuluu kunnalle. Peruskoulussa voitaisiin järjestää luvanvaraista lisäopetusta ja lisäksi peruskoulussa voisi olla luvanvaraista esiopetusta.

Oppivelvollisuudesta ei enää voisi vapauttaa. Kunnalla olisi velvollisuus järjestää koulu- muotoista peruskoulutusta kaikille sen alueella oleville lapsille, jollei kehitysvammaisten erityishuollosta annetusta laista muuta johdu. Kunnan velvollisuus ulottuisi myös sairaalaopetuksen järjestämiseen. Peruskoulun hallintoa muutettaisiin siten, että kouluneuvoston sijasta peruskoulussa olisi johtokunta.

Ehdotukseen peruskoululaiksi sisältyy myös laintasoiset säännökset kunnan tehtävää suorittavasta perusasteen yksityisestä koulutoimesta. Koululautakunnalle määrätty tehtävät hoitaisi peruskoulua korvaavan koulun johtokunta. Näissä kouluissa säilytettäisiin myös vanhempainneuvostot.

Lukio rakentuisi peruskoulun oppimäärälle ja olisi kolmivuotinen. Lukiolain säännökset on pyritty mahdollisuuksien mukaan yhdenmukaistamaan peruskoululain vastaavien säännösten kanssa. Lukion hallintoa varten valittaisiin aina johtokunta, eikä koululautakunta enää voisi toimia johtokuntana. Lukiosta poistettaisiin kouluneuvosto ja vanhempainneuvosto. Lakiehdotus koskee ensisijaisesti kunnan lukiota, mutta siihen sisältyy myös laintasoiset säännökset yksityisestä lukiosta.

Italukiolakiehdotuksen mukaan iltalukiolukoulu ja oppikoulun iltalinjat muuttuisivat iltalukioiksi. Italukiot voisivat sisältää myös perusasteen, joka vastaa nykyistä keskikoulua. Iltalukiolain säännökset vastaavat mahdollisuuksien mukaan lukiolain säännöksiä. Siten iltalukion hallinto olisi pääpiirteittäin samanlainen kuin lukion hallinto, mutta iltalukiossa ehdotetaan kuitenkin kouluneuvoston säilyttämistä. Lakiehdotus koskee ensisijaisesti kunnan iltalukiota, mutta siihen sisältyy myös yksityistä iltalukiota koskevat säännökset.

Kunnan kouluhallinnosta ehdotetaan säädettäväksi erillinen laki, jonka mukaan kunnan koululaitos rakentuisi pääpiirteittäin nykyiselle pohjalle. Kunnan koululaitoksen käsitettä ehdotetaan muutettavaksi siten, että kunnan koululaitoksen luonne kaikki kunnan omistamat yleissivistävät perus- ja keskiasteen oppilaitokset käsittävänä kokonaisuutena korostuisi. Lakiehdotus edellyttää kunnan kouluohjesääntöä, kieliohjelmaa ja johtosääntöä.

Kunnallisten ja yksityisten oppikoulujen valtionavusta annettu laki ja koulujärjestelmän perusteista annettu laki ehdotetaan kumottaviksi. Näihin sisältyvät valtionapusehdotukset

ehdotetaan sisällytettäväksi kunnan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista sekä lainoista annettuun lakiin.

Kuulovammaisten ja näkövammaisten koulut olisivat lakiehdotuksen mukaan, samoin kuin nykyiset kuurojen ja sokeain koulut, valtion ylläpitämiä peruskouluopetusta antavia kouluja. Ne olisivat edelleen yksitoistavuotisia ja jakaantuisivat kaksivuotiseen esiasteeseen, kuusi- vuotiseen ala-asteeseen ja kolmivuotiseen yläasteeseen. Koulut olisivat kouluhallituksen alaisia. Näiden koulujen oppilailla säilyisi eräitä oppilashuoltoon liittyviä oppilaalle maksuttomia palveluja, joita peruskoulun oppilailla ei ole.

Lait on tarkoitus saattaa voimaan 1 päivänä elokuuta 1984.

Hallituksen esitys n:o 179 sisältää peruskoululakiehdotuksen edellyttämät muutokset kehitysvammaisten erityishuollosta annettuun lakiin ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain voimaannpanosta annettuun lakiin. Yhdessä nämä lakiehdotukset merkitsevät nykyisin kehitysvammaisten erityishuoltona annettavan luokkamuoitoisen harjaantumisopetuksen siirtymistä peruskoulun erityisopetuksiksi. Lait on tarkoitus saattaa voimaan samanaikaisesti peruskoululain kanssa eli 1 päivänä elokuuta 1984.

Lakialoitteet

Käsiteltäviksi otetut lakialoitteet n:ot 122—126 ovat ns. rinnakkaislakiehdotuksia hallituksen esitykseen n:o 30.

Ed. Peltolan ym. lakialoitteessa n:o 122 ehdotetaan, hallituksen esityksestä poiketen, että uskonnonopetukseen osallistuminen peruskoulussa ja lukiossa olisi oppilaalle vapaaehtoista.

Ed. Juntumaan ym. lakialoitteessa n:o 123 ehdotetaan, että peruskoulun viranhoidajan ja tuntiopettajan eläkeikä olisi 60 vuotta kuitenkin niin, että hallituksen esityksestä poiketen 35 vuotta palvelut viranhoidaja ja tuntiopettaja voisi päästä eläkkeelle iästä riippumatta.

Ed. Korttesalmen ym. lakialoite n:o 124 on hallituksen esityksen suuntainen, mutta sisältää yksityiskohdissaan useita muutos-, tarkistus- ja täydennys ehdotuksia peruskoululakiin, lukiolakiin, iltalukiolakiin ja lakiin kunnan kouluhallinnosta.

Ed. Itälän ym. lakialoite n:o 125 sisältää muutosehdotukset peruskoulun johtokuntaan valittavien oppilaiden vanhempia edustavien jäsenten valintatapaa koskevaan säännökseen, peruskoulun ja lukion perusopetusryhmän kokoa koskeviin säännöksiin sekä lukion opettajien eläkeikää koskevaan säännökseen.

Ed. Hautalan ym. lakialoitteessa n:o 126 ehdotetaan, että peruskoululain ja lukiolain kasvatustavoitepykälissä painotettaisiin esteettisten, eettisten ja uskonnollisten arvojen osuutta voimakkaammin kuin hallituksen esityksessä ja että uskonto säilytettäisiin peruskoulun ja lukion oppiaineluettelossa ensimmäisenä.

YLEISPERUSTELUT

HE n:o 30

Eduskunta on koulujärjestelmän perusteista annettua lakia käsitellessä vuoden 1968 valtiopäivillä pitänyt tarpeellisena koko koulujärjestelmää sekä kouluhallintoa koskevaa uutta lainsäädäntöä. Asiaa on sen jälkeen valmisteltu useissa opetusministeriön hallinnonalan komiteoissa, toimikunnissa ja työryhmissä.

Valiokunta onkin todennut, että hallituksen esitys pohjautuu perusteelliseen ja huolelliseen valmistelutyöhön. Asian laajakantoisuuden vuoksi valiokunta on myös itse kuullut runsaasti asiantuntijoita. Saamansa laajan selvityksen perusteella valiokunta katsoo, että koululainsäädännön uudistaminen olisi hyväksyttävä hallituksen esityksen pohjalta.

Valiokunta pitää hallituksen esitystä yleisiltä tavoitteiltaan ja periaatteiltaan tarkoituksenmukaisena. Valiokunta ehdottaa kuitenkin esitykseen sisältyviin lakiehdotuksiin useita asiasisältöä koskevia ja lakitekniisiä tarkistuksia. Tämä johtaa siihen, että myös asetusluonnokset on valmisteltava uudelleen.

Valiokunnan tekemät muutokset perustellaan suurimmalta osaltaan yksityiskohtaisissa perusteluissa. Tärkeimmistä periaatteellisista kannanotoistaan valiokunta esittää tässä yhteydessä seuraavaa:

Kunnan kouluhallinto

Valiokunnan saamissa asiantuntijalausunnoissa kaikkein ristiriitaisimmat huomautukset ovat kohdistuneet hallituksen esitykseen sisältyviin sekä oppilaitoskohtaisiin että kuntatason kouluhallintoa koskeviin säännöksiin. Kukin

eturyhmä on korostanut omia näkökohtiaan ja torjunut muiden esittämät perustelut. Tämän vuoksi valiokunta on pyrkinyt löytämään sellaisen koulun hallintoa koskevan ratkaisun, joka yleisesti voisi tyydyttää eri etupiirejä. Valiokunta on päätenyt seuraaviin pääperiaatteisiin, jotka myös keskeiset eturyhmät ovat ilmoittaneet hyväksyvänsä:

— Kunnan itsehallinnon korostamiseksi luovutaan valtion viranomaisen vahvistamasta ohjesäännöstä ja korvataan se kunnanvaltuuston hyväksymällä johtosäännöllä. Tämä vastaa myös yleistä kehitystä kunnallishallinnon muillakin aloilla.

— Edelleen kunnan itsehallinnon korostamiseksi luovutaan opettajan vaalin alistamisesta lääninhallitukselle ja otetaan käyttöön ns. alustusvalitusmenettely. Silloin kun joku hakijoista on tyytymätön vaaliin, vaali alistetaan lääninhallitukselle.

— Koululautakunnan opettajajäsen voi toimia lautakunnan puheenjohtajana tai varapuheenjohtajana. Myös koulun johtaja voidaan valita opettajien edustajana lautakuntaan.

— Peruskoulun ja lukion johtokuntaan valittavien oppilaiden vanhempien (huoltajien) valinta kuuluu hallituksen esityksen mukaisesti kunnanvaltuustolle, mutta vanhempien (huoltajien) mielipidettä edustajistaan voidaan kuulla etukäteen. Tätä varten koululautakunta voi kutsua vanhemmat (huoltajat) kokoukseen, jossa nämä voivat ilmaista mielipiteensä johtokuntaan valittavista jäsenistä ja heidän varajäsenistään.

— Lukion johtokuntaan kuuluu kaksi oppilasjäsentä, jotta oppilaiden olisi helpompi ilmaista näkökantansa ja näin todella osaltaan vaikuttaa johtokunnan työskentelyyn.

Opettajien palvelussuhteen ehtojen yhtenäistämisen

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan siihen sisältyvät koulumuotokohtaiset lakiehdotukset on rakenteeltaan ja säännöksiltään yhdenmukaistettu mahdollisuuksien mukaan. Valiokunta toteaa, ettei yhtenäistämistä ole kuitenkaan ulotettu eri opettajaryhmien virkasuhteen ehtoihin ja eläkeikään. Valiokunnan mielestä on välttämätöntä, että myös tältä osin pyritään jo lähitulevaisuudessa yhdenmukaisuuteen seuraavasti:

— Erityisluokanopettajien, erityisopettajien ja nykyisten yleisaineiden opettajien, kuulovammaisten ja näkövammaisten koulujen sekä kehitysvammalaitosten opettajien virkasuhteen ehdot ja eläkeikä yhtenäistetään alentamalla eläkeikä 55 vuoteen.

— Lukion opettajien eläkeikä alennetaan samaksi kuin peruskoulun viranhaltijan eläkeikä eli 60 vuoteen.

Perusopetusryhmän koko

Hallituksen esityksen mukaan perusopetusryhmän enimmäiskoko peruskoulun yläasteella on tarkoitus pysyttää nykyisellään, jolloin ryhmässä on 32 oppilasta. Lukion perusopetusryhmän kokoa ehdotetaan pienennettäväksi 36:sta 34:ään oppilaaseen. Valtiontaloudellisista syistä tällaiset ryhmäkoot ovat tällä hetkellä ymmärrettävissä.

Perusopetusryhmien pienentämisen tulee valiokunnan mielestä edelleen olla tavoitteena. Peruskoulun yläasteen ongelmat, jotka näyttävät suurelta osin johtuvan oppilaiden murrosiästä, opetustavan muuttumisesta sekä luokkayhteisön ja kouluympäristön vaihtumisesta, ovat selvästi vähäisemmät pienemmässä ryhmässä.

Uuden kurssimuotoisen lukion kokeilussa saatu palaute on puolestaan osoittanut keskitettyyn opetukseen siirtymisen vaativan runsaammin henkilökohtaista ohjausta. Toisaalta lukion oppilasaines on selvästi entistä heterogeenisempää. Tämän vuoksi pienemmät perusopetusryhmät ovat tarpeen.

Tuntikehysjärjestelmä

Tuntikehysjärjestelmän käyttöönottoaminen merkitsee periaatteessa myönteistä kehitystä ja

mahdollisuuksia opetuksen huomattavaan tehostamiseen. Peruskoulun tuntikehysjärjestelmäkoelussa on kuitenkin todettu, että suurissa kouluissa, joissa myös perusopetusryhmät ovat suurimmat ja joissa esiintyy eniten kasvatuksellisia ongelmia, on opetuksen järjestäminen käytettävissä olevin voimavaroin vaikeinta. Sivistysvaliokunta edellyttää, että peruskoulun tuntikehys mitoitetaan siten, että lainsäädännön tavoitteisiin sisältyvä eriyttämisratkaisu turvataan ja että opetus voidaan järjestää tarkoituksenmukaisesti.

Eräissä lukioissa on 1. 8. 1982 alkaen kokeiltu tuntikehysjärjestelmän soveltuvuutta lukioon. Kokeilussa on perusopetusryhmää kohden annettu tuntikiintiö laskettu koko maassa käytössä olevan lukion uuden lukusuunnitelman (As. 1023/81) perusteella. Nykyisenlaajuisen kieliohjelman toteutuminen on turvattu kokeilussa peruskieliohjelmaa laajemman kieliohjelman toteuttamiseen varatulla lisävoimavaralla. Poikkeavan lukusuunnitelman toteuttamiseen on myös varattu lisäresurssi. Sivistysvaliokunta edellyttää, että lukion tuntikehysjärjestelmän toteuttamiseen varataan lukion opetussuunnitelman edellyttämät voimavarat lukiokohtaisesti siten, että lukion valinnaisuus toimii tarkoitettulla tavalla.

Opettajankoulutuksen kehittäminen

Hallituksen esityksen yleisperusteluissa luetellaan esitykseen sisältyvät merkittävät yhteiskuntapoliittiset uudistukset. Jotta nämä uudistuspyrkimykset voitaisiin toteuttaa myös käytännön opetustyössä, on tärkeää, että niistä riittävässä määrin tiedotetaan opettajille ja otetaan huomioon opettajien täydennyskoulutuksessa. Erityisen tärkeää on, että opettajiksi valmistuvien koulutuksessa otetaan huomioon uudet tavoitteet. Tämän vuoksi valiokunta edellyttää, että hallitus välittömästi ryhtyy toimenpiteisiin opettajankoulutuksen kehittämiseksi niin, että tämän lainsäädännön vaikutukset käytännön opetustyöhön otetaan koulutuksessa huomioon.

Koulupsykologit ja koulukuraattorit

Hallituksen esityksen valmisteluvaiheissa oli laadittu myös ehdotus koulupsykologeja ja

koulukuraattoreita koskevaksi lainsäädännöksi. Valtiontaloudellisista syistä se jätettiin esityksestä pois. Tästä huolimatta etenkin suurimmissa kouluyksiköissä saatujen myönteisten kokemusten vuoksi valiokunta pitää tärkeänä, että koulun sosiaalisen toiminnan kehittämiseksi sekä peruskoulussa että lukiossa kehitetään koulukuraattori- ja koulupsykologipalveluja. Näillä palveluilla voidaan tukea koulun kasvatustehtävää ja ehkäistä mielenterveydellisiä ongelmia. Koulukuraattoreilla ja -psykologeilla on myös suuri merkitys opettajien työn tukemisessa, oppilaiden vaikeuksien selvittämisessä sekä koko kouluyhteisön työskentelyilmapiirin kehittämisessä.

Erityisopetuksen järjestäminen

Lakiuudistuksen yhteydessä luovutaan oppivelvollisuudesta vapauttamisesta. Peruskoulun vastuu erityisopetuksen järjestämisestä laajenee koskemaan kehitysvammaisia luokkamutoiseen harjaantumisopetukseen osallistuneita lapsia. Sairaalaopetuksen järjestäminen tulee samoin peruskoulun tehtäväksi. Mahdollisuus vaikeavammaisten lasten esiopetuksen järjestämiseen laajenee. Yksityisen kunnan velvollisuudeksi tulee erityisopetuksen järjestäminen — tarvittaessa yhteistoiminnassa muiden kuntien kanssa taikka valtion tai yksityisiä oppilaitoksia käyttäen — kaikille vammaisryhmille.

Peruskoulun kymmenvuotiseen oppivelvollisuuteen (yhdeksänvuotiseen kouluun) perustuva erityisopetus on tarkoitettu jakaa kahteen osaan kuten nykyisinkin. Toisen osan muodostavat vammaiset ja kehityksessään viivästyneet, joita ei tästä syystä voida opettaa muussa opetuksessa, ja toisen osan oppilaat, jotka eivät sopeudu peruskoulun muuhun opetukseen. Edellinen opetus vastaa nykyistä apukoulun opetusta sekä peruskoulun erilaisilla erityisluokilla annettua opetusta ja jälkimmäinen vastaa järjestelyiltään nykyistä tarkkailuopetusta. Näissä suhteissa erityisopetuksen järjestelyihin ei ole tarkoitus tehdä muutosta.

Nykyisen lainsäädännön mukaan kuuroilla ja sokeilla lapsilla on pidennetty oppivelvollisuus. Hallituksen esityksessä on laajennettu tätä oppivelvollisuutta muuhinkin vaikeasti vammautuneisiin. Tämä tarkoittaa, paitsi nykyisen käytännön mukaista vaikeasti kuulo- tai näkövammaisten lasten oppivelvollisuuden pi-

dentämistä, myös keskiasteisesti kehitysvammaisten lasten oppivelvollisuuden pidentämistä.

Valiokunta hyväksyy ne suuntaviivat, jotka erityisopetuksen kehittämiseksi on hallituksen esityksessä. Valiokunta korostaa seuraavia näkökohtia:

Peruskoulun erityisopetusta tulee kehittää joustavaksi paikalliset olosuhteet huomioon ottaen opetusjärjestelmäksi, joka riittävässä määrin kykenee ottamaan huomioon oppilaiden yksilölliset oppimisedellytykset ja -tarpeet. Luokkamutoinen ja osa-aikainen erityisopetus tulee niveltää keskenään toisiaan täydentäviksi opetusmuodoiksi. Valiokunta pitää tärkeänä, että integroitaessa vammaista oppilasta normaaliin opetusryhmään ryhmä on riittävän pieni ja koulunkäyntiavustaja on käytettävissä.

Kun lainmuutoksella luokkamutoinen harjaantumisopetus siirtyy peruskoulun opetukseksi, tulee huolehtia siitä, että peruskoulun piirissä on riittävät tiedot ja kyvyt kehitysvammaisten opettamiseen. Kehitysvammalaitoksissa nykyisin käytössä oleva johtajaopettajajärjestelmä, jolla on voitu ohjata kehitysvammapiireissä annettavaa harjaantumisopetusta, tulee soveltuvin muotoin säilyttää myös peruskoulussa kehitysvammaisille annettavan opetuksen yhteydessä. Ohjausjärjestelmän käytännön muotona voitaisiin käyttää joko lääninkouluttajajärjestelmää tai yhteistoimintaa kehitysvammalaitosten ja peruskoulujen kesken.

Valiokunta on erityisopetuksen järjestelyjen osalta kiinnittänyt huomiota vielä siihen, ettei hallituksen esityksessä ole mainittu valtakunnallisia liikuntavammaisille tarkoitettuja vammaisten lasten erityiskouluja. Nämä koulut vastaavat kuulo- ja näkövammaisten kouluja, joille ehdotetaan säädettäväksi oma lakinsa. Valiokunta katsoo, että myös liikuntavammaisten lasten erityiskoulujen asema on lainsäädännöllä järjestettävä opetuksen ja kuntoutuksen turvaamiseksi. Myös nämä koulut on lähitulevaisuudessa siirrettävä sosiaalihallinnosta opetushallintoon.

HE n:o 179

Tämä hallituksen esitys liittyy olennaisesti osana koululainsäädännön uudistamiseen. Edellä lausuttuun viitaten valiokunta puoltaa esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä.

Lainmuutosten tarkoituksena on siirtää kehitysvammaisten opetus syvästi kehitysvammaisten opetusta lukuun ottamatta peruskoulun opetuksiksi. Valiokunnan mielestä on erityisen tärkeää, että tässä yhteydessä toteutuu hallituksen esitykseen sisältyvä periaatteellinen lähtökohta, jonka mukaan ketään ei enää voida vapauttaa oppivelvollisuudesta. Käytännössä kehitysvammalaitoksissa on voitava antaa tarpeellista opetusta kaikille lapsille, jotka eivät sitä peruskoulussa saa. Myös syvästi kehitysvammaisten koulunkäyntioikeuden on toteuduttava kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain hengessä. Peruskoululain ja kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisen voi-

maantulon jälkeen on saatavien kokemusten perustella selvitettävä mahdollisuudet myös syvästi kehitysvammaisten opetuksen siirtämistä peruskoulun opetuksiksi. Tarvittaessa hallituksen tulee antaa tätä tarkoittava esitys eduskunnalle.

Voimaantulo

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan uusi lainsäädäntö on tarkoitus saattaa voimaan 1.8.1984. Valiokunta pitää tätä välttämättömänä ja sen vuoksi ehdottaa tarkan voimaantulopäivän kirjoittamista kaikkiin lakiehdotuksiin.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

HE n:o 30

1. PERUSKOULULAKI

1 luku. Peruskoulun tehtävä ja rakenne

1 §. Pykälän perustelujen täydennykseksi valiokunta toteaa, että yhtenäiskouluperiaate on omaksuttu koulujärjestelmämme rakenneperiaatteeksi 26 päivänä heinäkuuta 1968 annetulla lailla koulujärjestelmän perusteista. Sitä koskeneessa hallituksen esityksessä n:o 44 (1967 vp.) on tarkemmin määritelty yhtenäiskouluperiaatteen sisältö.

2 §. Valiokunta toteaa, että pykälässä määritellyt peruskoulun kasvatustavoitteet pohjautuvat kansakoululain vastaaviin säännöksiin. Tavoitteita on kuitenkin täydennetty yhteiskunnan kehityksen asettamien vaatimusten mukaisesti.

Valiokunta pitää pykälän säännöksiä onnistuneina, mutta esittää kuitenkin pykälän 3 momenttia täydennettäväksi siten, että siinä mainitaan elinympäristön ja luonnon suojeleminen sekä kansallisten arvojen ja rauhan edistäminen.

3 §. Pykälän perusteluissa on aivan oikein korostettu kodin ja koulun yhteistyön välttämättömyyttä. Perusteluista ei kuitenkaan käy ilmi, mikä suhde vallitsee kodin ja koulun kasvatustasuun välillä. Tätä koskeva säännös sisältyi vuoden 1923 lakiin kansakoulutoimen

järjestysmuodon perusteista. Sen mukaan kansakoulun tuli antaa jokaiselle välttämättömän pohjasivistys kotikasvatukseen nojaten. Tältä pohjalta valiokunta ehdottaa, että pykälän 2 momentin loppuun lisätään sanat "tukemalla kotia sen kasvatustehtävässä".

4 §. Valiokunta pitää tärkeänä, että peruskoulun ala-asteen ja yläasteen välinen raja on joustava. Pykälän 1 momentin perusteluihin viitaten valiokunta katsoo, että yksittäistapauksissa yläasteen yhteyteen voidaan sijoittaa ala-asteen vuosiluokkia esimerkiksi koulurakennusten järkevän tilankäytön niin vaatiessa sekä opettajan virkojen säilymiseksi ja muodostamiseksi. Opettajien joustava käyttö eri kouluasteilla tulisi olla mahdollista myös siten, että luokanopettajat voivat tarvittaessa opettaa yläasteella ja lehtorit ala-asteella, milloin se on koulutyön järjestämisen kannalta tarkoituksenmukaista tai opettajan viran säilyminen sitä edellyttää.

Kokemukset pykälän 2 momentissa säädetyistä lisäopetuksesta eli peruskoulun 10. luokasta ovat olleet hyviä. Lisäopetuksella on merkitystä tasokurssiratkaisuissa tapahtuneiden virhevalintojen korjaamisessa, keskiasteen puuttuvia aloituspaikkoja korvaavana tekijänä sekä nuorisotyöttömyyden lievittäjänä. Järjestelmä antaa myös mahdollisuuden säädellä kouluajan pituutta oppilaan kehitystason ja nopeuden mukaan. Erityisesti erityisluokkien oppilailla, joilla on tavallista enemmän vaikeuksia sijoittu-

misessa keskiasteen oppilaitoksiin ja työelämään, lisäopetuksen tarve on osoittautunut suureksi. Valiokunnan mielestä lisäopetukselle on vuosittain varattava riittävät määrärahat siten, ettei käytäntö vaihtele vuosittain. Tavoitteena tulee olla lisäopetuksen muuttaminen lähivuosina kunnille pakolliseksi siten, että kunta on velvollinen järjestämään peruskoulun lisäopetusta, jos opetukseen ilmoittautuu vähintään 10 oppilasta tai neljä erityisopetuksessa ollutta oppilasta.

Lisäopetuksen opetussuunnitelma tulee valiokunnan mielestä kehittää itsenäiseksi peruskoulun oppimäärälle rakentuvaksi kokonaisuudeksi, josta on oppilaalle hyötyä etenkin keskiasteen ammatillisissa opinnoissa.

Pykälän 3 momentin mukaista esiopetusta on kokeiltu runsaat kymmenen vuotta joko kuntien sosiaali- tai koulutoimen yhteydessä. Kokeiluista on saatu hyviä tuloksia ja esiopetus on osoittautunut hyödylliseksi. Hallituksen esityksessä ehdotetaan esiopetuksen antamista jatkettavaksi tämän hajautetun mallin mukaan. Valiokunta pitää tätä ratkaisua tässä vaiheessa tarkoituksenmukaisena seuraavin huomautuksin:

— Nykyinen peruskoulussa järjestetty esiopetuskokeilu muutetaan luvanvaraiseksi toiminnaksi ainakin nykyisessä laajuudessa,

— esiopetus on edelleenkin oppilaalle vapaaehtoista,

— koulun piirissä esiopetusta voidaan järjestää yhdysluokissa 1. ja 2. luokkien yhteydessä, joissa opettajina toimivat peruskoulun luokanopettajat, sekä erillisissä esiluokissa, joissa opettajina toimivat sekä lastentarhanopettajat että peruskoulun luokanopettajat,

— esiopetuksen asema koulun piirissä selkiinnytetään peruskouluasetuksen säännöksillä. Valiokunnan käytössä olleesta asetusluonnoksesta nämä puuttuvat.

5 §. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tarkoituksena on, että erityisopetuksen järjestäminen kymmenvuotisen oppivelvollisuuden (yhdeksänvuotisen koulun) osalta säilyy nykyisellään. Pidennetyn oppivelvollisuuden osalta opetushallinnon piiriin tulee uusia ryhmiä, mutta opetustilat säilyvät ainakin aluksi entisellään. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että pykälän 1 momentista poistetaan tarkoituksenmukaisuusharkintaan viittaavat sanat erityiskoulun muodostamisen osalta.

2 luku. Peruskoulun järjestämisvelvollisuus ja piirijako

7 §. Valiokunta toteaa, että pykälän 1 momentin nojalla on mahdollista perustaa niin sanottuja päällekkäisiä piirejä, jolloin sama alue voi esimerkiksi harvinaisen kielen tai taidepainotteisuuden johdosta kuulua samanaikaisesti kahteen tai useampaan piiriin.

Pykälän 2 momentin mukaan voidaan perustaa koulupiirejä, joihin kuuluu peruskoulun ala- ja yläasteen vuosiluokkia erilaisin vaihteluin. Säännös on päällekkäinen muiden vastaavien järjestelymahdollisuuksien kanssa. Laki ehdotuksen 12 ja 18 §:n nojalla saadaan sama lopputulos aikaan siten, että kunta päättää yläasteen piirin ja ala-asteen piirin rajat yhteneviksi ja johtosäännöllä määrää niihin yhteisen johtokunnan ja johtajan. Tästä syystä pykälän 2 momentista on tarkoituksenmukaista säännösten päällekkäisyyden vähentämiseksi poistaa erillinen säännös ala- ja yläasteen yhteisestä piiristä sekä säännös mahdollisuudesta sijoittaa samaan piiriin osa ala-asteen vuosiluokista ja yläaste. Sen sijaan, ottaen huomioon nykyisen lainsäädännön määräykset, on selvyiden vuoksi tarkoituksenmukaista jättää säännökseen mahdollisuus jakaa ala-asteen vuosiluokat erillisiin piireihin. Tällöin voidaan esimerkiksi perustaa korttelikouluja 1. ja 2. luokista tai koota 5. ja 6. luokat kuntakeskukseen.

Valiokunta ehdottaa tätä koskevien muutosten tekemistä pykälän 2 momenttiin.

3 luku. Peruskoulun hallinto

12 §. Pykälän 1 momentin osalta valiokunta ehdottaa, että edellä yleisperusteluissa kerrotun hallintoratkaisun johdosta ohjesääntö korvataan koulutoimen johtosäännöllä.

Valiokunta pitää tärkeänä, että alemman tasoisia säännöksiä laadittaessa oppilaiden osallistumisessa johtokunnan työskentelyyn kiinnitetään huomiota vaitiolovelvollisuutta edellyttäviin asioihin.

13 §. Pykälän 1 momenttiin on tehty edellä mainitun hallintoratkaisun mukaiset muutokset siten, että oppilaiden huoltajat voivat lausua mielipiteensä johtokuntaan heidän edustajikseen valittavista jäsenistä ja varajäsenistä.

Koululautakunta voi tätä varten kutsua oppilaiden huoltajat kokoukseen, jossa suhteellisen vapaamuotoisesti, sijajärjestykseen asettamatta nimetään useampia mahdollisia edustajia. Kunnanvaltuustolle kuuluu varsinainen valinta, koska johtokunnan tulee nauttia kunnanvaltuuston luottamusta.

Pykälän 2 momentissa on sana valittaessa oikaistu sanaksi nimettäessä.

15 §. Hallituksen esityksen mukaan työrauhan ylläpitäminen kuuluu sekä opettajan tehtäviin että koulun johtokunnan ja koululautakunnan toimivaltaan. Valiokunnan mielestä on johdonmukaista, että myös opettajakunnalle annetaan työrauhan ylläpitämiseen liittyviä tehtäviä. Näiden ei kuitenkaan tule sisältää rangaistuksen käyttöä, joka kuuluu säännösten mukaan opettajalle, johtokunnalle ja koululle. Työrauhakysymysten käsittely myös opettajakunnan piirissä lisää valiokunnan käsityksen mukaan oppilaiden oikeusturvaa. Näin ollen valiokunta ehdottaa pykälän täydentämistä.

16 §. Valiokunta katsoo, että oppilaskunnille on annettava melko suuri itsenäisyys ja järjestettävä riittävät toimintaedellytykset oppilaiden vapaata harrastustoimintaa ja edunvalvontaa varten. Oppilaskunnilla tulisi olla oikeus harjoittaa keskinäistä yhteistoimintaa.

18 §. Voimassa olevat peruskoulun rehtorin viran perustamista koskevat säännökset ovat vuodelta 1978. Niiden mukaan erityiskoulussa on rehtorin virka silloin, kun perusopetusryhmiä on kolme. Pykälän 1 momentissa esitetään perusopetusryhmien lukumäärän nostamista kuuteen. Valiokunta ehdottaa, että erityiskoulun rehtorin viran perustamisedellytykset pidetään ennallaan.

Pykälän 3 momenttiin sisältyy säännös peruskoulujen yhteisestä johtajasta. Valiokunta katsoo, että eri koulujen yhteinen johtaja tulisi määrätä vain poikkeustapauksissa.

Pykälän 4 momentissa ehdotetaan, että kunnanvaltuusto voisi määrätä lukion rehtorin hoitamaan peruskoulun yläasteen johtajan tehtävät. Koska kunnanvaltuuston tulee hyväksyä koulutoimen johtosääntö, on tarkoituksenmukaisempaa, että määräykset sisältyvät siihen. Saman momentin mukaan yhteistoiminta voi koskea vain peruskoulun yläastetta ja kunnan lukiota. Eräissä tapauksissa saattaisi kuitenkin olla tarkoituksenmukaista, että myös peruskou-

lun ala-aste, yläaste ja lukio voisivat muodostaa yhden rehtorin hoitaman kokonaisuuden. Valiokunta ehdottaa näiden muutosten tekemistä 4 momenttiin.

4 luku. Peruskoulun työaika ja opetus

24 §. Valiokunta pitää oppilaiden työmäärän rajoittamista koskevaa pykälää aiheellisenä. Oppilaan työmäärän tulee olla kohtuullinen. Koulutyö on pyrittävä järjestämään luku-, taide-, liikunta- ja käden taitojen aineita sopivasti rytmittämällä niin, että työpäivistä tulee kehitystä tasapuolisesti tukevia ja vaihtelevia. Sopivasti rytmitetty työpäivät tasoittavat lukuaineiden rasitusta, tehostavat oppimista ja antavat vaihtelevia onnistumisen kokemuksia, jotka kannustavat opiskelua.

25 §. Valiokunta ehdottaa pykälän rakennetta muutettavaksi siten, että ensin ovat kaikki suomen ja ruotsin kieltä koskevat säännökset. Näiden jälkeen tulevat saamenkielistä opetusta koskevat säännökset.

Tämän lisäksi valiokunta ehdottaa pykälää täydennettäväksi uudella 5 momentilla, jossa säädetään, että opetuskielen tukena voidaan käyttää viittomakieltä. Uuden momentin perusteeksi valiokunta esittää seuraavaa.

Vaikeasti kuulovamman oppilaan keskeisin ongelma on kommunikaativamma, joka ilmenee vajavaisena äidinkielen hallintana kuntoutuksenkin jälkeen. Kuuron lapsen kielitaidon tavoitteena on pidettävä toimivaa kaksikielisyttä siten, että hän voisi saavuttaa viittomakielen taidon lisäksi toimivan äidinkielen taidon. Kuuron lapsen ensikieli on viittomakieli, jolla kuntouttaja sekä myöhemmässä vaiheessa erityispäivähoitaja ja erityisopettaja voivat saada yhteyden lapseen ja herättää hänessä halun opiskella opiskelun tärkeintä välinettä, äidinkieltä. Pitkälle kuntoutettu kuulovammainen voi hallita viittomakielen lisäksi ymmärrettävän artikulaation ja huulioluvun sekä kuulon jäänteiden hyväksikäytön. Kuulolaitteen avulla virheellisestikin artikuloiva ja puhuva kuulovammainen voi osallistua kuulevien yhteisöön helpommin kuin pelkästään viittomakielen varassa kommunikoiva kuulovammainen.

Viittomakielinen kuntoutus ja opetus painottuvat varhaislapsuuteen, esikouluun ja pe-

ruskoulun alimmille luokille. Vähitellen viittomakieli syrjäytyy kuuron tai kuulovammaisen ja kuulevien kommunikaatiotilanteissa auttavaksi ja opiskelua sekä opetusta tukevaksi opetusmenetelmäksi, jolloin viittomakieltä voidaan käyttää valiokunnan ehdottamalla tavalla opetuskielen tukena.

Valiokunta korostaa, että opetusmenetelmän valinta on tehtävä kaikissa kehitysvaiheissa sekä kaikissa kuntoutus- ja opetustilanteissa lapsen edun mukaisesti. Ratkaisu on näin ollen aina yksilöllinen. Kuntoutus ja opetus on järjestettävä niin, että otetaan huomioon lapsen henkilökohtaiset edellytykset ja valmiudet käyttää hyväksi viittomakielen ohella myös muita kommunikaatiomenetelmiä.

Valiokunnan mielestä olisi tarpeellista käynnistää tutkimustoiminta viittomakielen aseman selvittämiseksi ja viittomakielen opetuksen kehittämiseksi esimerkiksi Helsingin tai Jyväskylän yliopistossa. Viittomakielisen opetuksen järjestämisessä ja käynnistämisessä on edettävä harkiten, minkä vuoksi tarkemmat säännökset viittomakielisestä opetuksesta annetaan asetuksella.

26 §. Peruskoulun opetussuunnitelmaa voidaan erikoiskurssien avulla kehittää ja monipuolistaa niin, että se tarjoaa eri tavoin lahjakaille ja erilaisia valmiuksia, taipumuksia ja tavoitteita omaaville oppilaille yksilöllisiä opiskelumahdollisuuksia. Peruskoulun opetusohjelmaan kuuluikin vuoteen 1975 saakka oppiainien opetusta tukevia erikoiskursseja. Kun eri kasvatusprojektien ja -kokeilujen yhteydessä on voitu todeta, että erikoiskursseja tarvitaan edelleenkin, valiokunta pitää tärkeänä, että nämä säästösyistä karsitut kurssit palautetaan peruskouluun.

Edelleen valiokunta pitää tärkeänä opetuksen järjestämistä siten, että yläasteella voi olla valinnaisena aineena kuluttaja- ja perhekasvatuksen kannalta tärkeän yhteisenä opetettavan aineen lisäopetusta.

27 §. Pykälän 1 momentissa ehdotetaan historian ja yhteiskuntaopin muodostamista yhdeksi oppiaineeksi. Valiokunnan mielestä ehdotus, joka merkitsisi muutosta voimassa olevaan oppiainejakoon, ei ole tarkoituksenmukainen. Sekä historian että yhteiskuntaopin opetuksen tason säilyttäminen edellyttää, että oppiainejako pidetään ennallaan ja että näiden aineiden opettajilla on pohjanaan riittävän laajat opinnot kummankin aineen osalta. Valio-

kunta ehdottaa momentin muuttamista niin, että historia ja yhteiskuntaoppi säilyvät erillisinä oppiaineina.

Oppilaan ohjaus on osoittautunut tarpeelliseksi. Kouluviranomaisten on huolehdittava siitä, että pätevää ohjausta annetaan kaikille pienienkin koulujen oppilaille.

Valiokunnan mielestä sekä kotitalouden että käsityön opetus on tärkeää kuluttaja- ja perhekasvatuksen kannalta. Käsityön opetuksen tulee hallituksen esityksen perustelujen mukaisesti sisältää yhteisenä aineena opettaessa sekä tekstiilityötä että teknistä työtä. Kummankin aineen opetusta tulee antaa niin tytöille kuin pojillekin.

Liikunnan opetuksen osalta valiokunta huomauttaa, että pääsäännöksi tulee asettaa tyttöjen ja poikien opettaminen eri ryhmissä. Vain ala-asteen 1—3 luokilla opetusta voidaan antaa oppilaille yhdessä.

Valiokunta kannattaa kouluhallituksen syksyllä 1982 tekemää ehdotusta taito- ja taideaineiden kokonaistuntimäärien lisäämisestä ala-asteella muihin aineisiin nähden suhteellisesti nykyistä korkeammaksi. Myös yläasteella näiden aineiden osuutta on pyrittävä lisäämään oppilaan kokonaistyömäärää lisäämättä.

Valiokunta korostaa kansalaisten hyvän kielitaidon merkitystä kansainvälisen yhteistyön yhä lisääntyessä. Oppilaan opetusohjelmaan on valiokunnan mielestä edelleenkin sisällytettävä kaksi vierasta kieltä siten, että toinen niistä on toinen kotimainen kieli ja toinen vieras kieli. Vieraiden kielten opetusta peruskoulussa on monipuolistettava. Tämän toteuttamiseksi valiokunta ehdottaa pykälään lisättäväksi uuden 3 momentin, jossa luetellaan peruskoulussa yhteisenä aineena opettavat vieraat kielet. Momentissa ehdotetaan säädettäväksi myös siitä, että suuremmissa kunnissa opetussuunnitelmaan tulee ottaa useampia vieraita kieliä. Asetuksella säädetään perusteista, joiden mukaan vieraita kieliä sisällytetään kunnan opetussuunnitelmaan siten, että asetuksella säädetyn suuruksissa kunnissa olisi aina tarjottava tietty määrä vieraita kieliä. Koulutuksen tasa-arvon turvaamiseksi on valiokunnan mielestä pyrittävä siihen, että haja-asutusalueiden, pienimpien kuntien ja kielellisen vähemmistön kouluissa sallitaan pienempiä opetusryhmiä aloitettaessa vähemmän opiskeltujen kielten opetusta. Valiokunta korostaa, että oppilaiden huoltajien tulisi innostaa ja rohkaista lapsiaan

valitsemaan ensimmäiseksi vieraaksi kieleksi muitakin kieliä kuin englannin kieli. Kouluviranomaisten tulisi pyrkiä toimenpiteillään, laatiessaan ja hyväksyessään valtakunnallista kielenopetuksen yleissuunnitelmaa, läänin kieliohjelmiä ja niihin perustuvia kunnan kieliohjelmiä, ohjaamaan kielivalintoja monipuolisemmiksi.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan vieraan kielen opetus voitaisiin siirtää alkavaksi joko neljännellä tai jopa viidennellä luokalla. Valiokunnan mielestä aloittamisajan myöhentämistä tulee selvittää ja ottaa siinä yhteydessä huomioon oppilaiden äidinkielen taitojen lisääminen ennen vieraan kielen opetuksen alkamista sekä se, että aloittamisaikaa mahdollisesti siirrettäessä vieraiden kielten viikkotuntimäärä pidetään kokonaisuudessaan ennallaan.

Yleisen jatko-opintokelpoisuuden turvaamiseksi valiokunta pitää tärkeänä, että samalla kun peruskoulun vieraiden kielten kielivalintoja monipuolistetaan, pyritään turvaamaan kaikkien vieraiden kielten jatko-opintomahdollisuudet niin lukiossa kuin muussakin keskiasteen koulutuksessa.

Pykälän 5 momentin osalta valiokunta toteaa, että erityiskoulujen ja -luokkien opetus ja oppilashuolto edellyttävät, että oppilaanohjaukseen varattuja tunteja voidaan käyttää myös oppilashuollolliseen yhteistyöhön.

28 §. Asiantuntijalausunnoissa on kiinnitetty huomiota uskonnollisten vähemmistöjen uskonnon opetuksen järjestelyjen muuttumiseen nykyiseen verrattuna ja esitetty, että muiden ryhmien kuin ortodoksien osalta pykälän säännökset johtavat niin merkittävään aseman heikkenemiseen, että se on uskonnonvapauden loukkaamista ja eriarvoisuuden lisäämistä eri kirkkoihin ja yhteisöihin kuuluvien välillä. Tämän huomautuksen johdosta valiokunta on pyytänyt perustuslakivaliokunnan lausunnon pykälän säätämisyjärjestyksestä. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan lakiehdotuksen uskonnon opetusta koskevat säännökset ovat hallitusmuodon ja uskonnonvapauslain mukaisia.

Huomautusten johdosta valiokunta katsoo kuitenkin tarkoituksenmukaiseksi ehdottaa pykälän rakennetta muutettavaksi ja pykälää tarkistettavaksi siten, että sen 1 momentissa säädettäisiin yleisestä tunnustuksellisesta uskonnon opetuksesta hallituksen ehdottamalla tavalla, 2 momentissa evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja ortodoksiseen kirkkokuntaan kuulu-

vien vähemmistöjen tunnustuksellisesta uskonnon opetuksesta niin ikään hallituksen ehdottamalla tavalla ja 3 momentissa muihin uskontokuntiin kuuluvien vähemmistöjen tunnustuksellisesta uskonnon opetuksesta voimassa olevan käytännön mukaisesti sekä 4 momentissa uskontokuntiin kuulumattomien oppilaiden elämäntarkastustiedon opetuksesta.

Koulun tunnustuksellinen uskonnon opetus annettaisiin pykälän 1 momentin mukaan oppilaiden enemmistön tunnustuksen mukaan. Vähemmistönä olevien evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja ortodoksiseen kirkkokuntaan kuuluvien oman tunnustuksen mukainen uskonnon opetus ehdotetaan pykälän 2 momentissa säädettäväksi tietyillä oppilasmäärillä pakolliseksi, mikäli oppilaat ovat saaneet vapautuksen koulun yleisestä uskonnon opetuksesta. Kun evankelis-luterilaisen kirkon ja ortodoksien kirkkokunnan edustajat ovat valiokunnalle antamiensa ilmoitusten mukaan pitäneet mahdollisena opetuksen järjestämistä hallituksen ehdottamalla tavalla ilman huoltajan esittämää vaatimusta, on valiokunta ainoastaan tarkentanut ja selvittänyt momentin sanamuotoa. Evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja ortodoksiseen kirkkokuntaan kuuluvien oppilaiden oman tunnustuksen mukaisen uskonnon opetuksen järjestämisedellytykset myös silloin, kun he ovat vähemmistönä, parantuisivat nykyisestä sen muuttuessa oppilaille pakolliseksi vähintään kolmen oppilaan opetusryhmässä.

Uskonnonvapauslain hengen mukaisena valiokunta pitää sitä, ettei muihin suomalaisiin uskontokuntiin kuuluville oppilaille anneta tunnustuksellista uskonnon opetusta koulun toimesta ilman huoltajien nimenomaista vaatimusta. Tämän mukaisesti vähemmistönä olevien muihin uskontokuntiin kuuluvien oppilaiden oman tunnustuksen mukainen uskonnon opetus ehdotetaan koulun järjestettäväksi vain huoltajien vaatimuksesta. Huoltajat voisivat myös järjestää lastensa uskonnon opetuksen koulun ulkopuolella. Koulussa järjestettävä uskonnon opetus perustuu huoltajan vaatimukseen ja tarvittaessa selvitykseen tunnustuksen sisällöstä. Opetuksen antamisesta määrätään koulun työsuunnitelmassa. Hallituksen ehdottamaan nähden valiokunnan ehdottama uusi 3 momentti merkitsee huomattavaa parannusta muihin uskontokuntiin kuuluvien huoltajien itsenäiseen oikeuteen valita lastensa uskonnollisen opetuksen järjestämismuoto.

Tässä momentissa tarkoitettuina uskontokuntina valiokunta pitää opetusministeriön uskonnollisista yhdyskunnista pitämään rekisteriin kuuluvia uskontokuntia ja oman uskontunnustuksen omaavia suomalaisia uskonnollisia yhdistyksiä.

Uskontokuntiin kuulumattomille oppilaille valiokunta ehdottaa opetettavaksi elämäntutkimustietoa. Pykälään valiokunta ehdottaa lisättäväksi tätä tarkoittavan uuden 4 momentin. Elämäntutkimustiedon opetusta ei tule nähdä uskonnon opetuksen vastaopetuksena eikä sen korvike- tai vastikeopetuksena, ei myöskään uskontoon liittyvänä opetuksena. Kun koulun järjestämään tunnustukselliseen uskonnon opetukseen osallistuville oppilaille opetetaan elämäntutkimuksen perusteet ja annetaan elämäntutkimuksen muodostamiseksi tarpeelliset tiedot ja valmiudet uskonnon opetuksen yhteydessä, valiokunta ehdottaa, että uskontokuntiin kuulumattomille, koulun yleisestä uskonnon opetuksesta vapautetuille oppilaille elämäntutkimuksen perusteet opetetaan ja elämäntutkimuksen muodostamiseksi tarpeelliset tiedot ja valmiudet annetaan elämäntutkimustieto-nimisen oppiaineen muodossa. Oppilaille annettaisiin tällöin kunkin oppilaan omasta lähtökohdasta objektiivisesti elämäntutkimuksen omaksumisen kannalta välttämättömiä perustietoja ja -valmiuksia, tuettaisiin oppilaiden persoonallisuuden kehitystä edistämällä valmiuksia ymmärtää ja käsitellä katsomuksellisia kysymyksiä ja humanismia sekä annettaisiin objektiivisesti ja tunnustuksettomasti tietoja eri maailmantutkimuksista ja eri maailmanuskunnoista. Elämäntutkimustiedon opetus antaisi aineksia ja virikkeitä oppilaan omakohtaisen elämäntutkimuksen muodostumiselle ohjaamatta oppilasta kuitenkaan omaksumaan mitään tiettyä katsomusta. Elämäntutkimustiedon opetussuunnitelman oppisisältöihin tulisi kuulua käsitykset elämän tarkoituksesta ja kuolemasta, maailmankaikkeuden synnystä ja tulevaisuudesta, yhteiskunnallisesta todellisuudesta sekä eettisesti hyvästä ja pahasta. Mikäli koulun yleisestä uskonnon opetuksesta vapautettuja, tässä momentissa tarkoitettuja oppilaita olisi vähintään kolme, voitaisiin uskontoon liittymätön elämäntutkimustiedon opetus säätää heille pakolliseksi. Kun opetus tulee järjestää opetussuunnitelman mukaan katsomuksellisesti sitoutumattomana ja tunnustuksettomana, voi opetusta valiokunnan käsityksen

mukaan antaa yleisen opettajakelpoisuuden saanut opettaja. Tältä osin valiokunta viittaa perustuslakivaliokunnan lausuntoon, jonka mukaan opettajan on opetuksessa seurattava opetussuunnitelmaa, joka säätelee opetuksen sisällön.

30 §. Pykälän 1 momentin mukaan peruskoulun ja lukion tuntijaosta päättää valtioneuvosto. Tarkoituksena on sallia vaihtelua tuntimäärässä kuntakohtaisten painotusten ja paikallisen aineksen huomioon ottamiseksi. Valiokunnan mielestä tuntimäärän vaihtelua ei kuitenkaan tule sallia oppilaiden jatko-opintojen kannalta keskeisissä aineissa siten, että oppilaiden jatko-opintomahdollisuudet vaarantuvat. Myös muissa aineissa tuntimäärän tulee taata kansalaisilta edellytettävän yleissivistyksen kannalta tarpeellinen opetus. Valiokunta katsoo, että tuntimäärän vaihtelumahdollisuutta tulee käyttää hyväksi varsinkin sellaisissa aineissa, joissa on perusteltua järjestää painotettu opetussuunnitelma. Tällaisia aineita ovat esimerkiksi taideaineet peruskoulussa sekä taideaineet ja liikunta, matematiikka ja yhteiskunnalliset aineet lukiossa.

Kun kunnat itse valmistelevat ja hyväksyvät opetussuunnitelman, voidaan koulutuksessa ottaa paikallisia ja alueellisia tarpeita huomioon. Kun nämä tarpeet voivat vaihdella melko paljon samallakin paikkakunnalla suomen- ja ruotsinkielisten koulujen kesken, on perusteltua laatia erilliset opetussuunnitelmat suomen- ja ruotsinkielisille kouluille kaksikielisissä kunnissa. Myös kulttuuripoliittiset syyt puoltavat tällaista järjestelyä.

Edellä sanotun perusteella valiokunta ehdottaa, että pykälän 2 momenttiin lisätään säännös opetussuunnitelman laatimisesta erikseen suomenkielisiä ja ruotsinkielisiä kouluja varten. Opetussuunnitelma on vuotuista työsuunnitelmaa lukuun ottamatta alistettava lääninhallituksen vahvistettavaksi, jotta voidaan varmistaa oppilaiden jatko-opintojen kannalta keskeisten aineiden riittävä valtakunnallinen yhtenäisyys.

31 §. Kuten yleisperusteluissa on todettu, valiokunta pitää tuntikehysjärjestelmän käyttöön ottamista perusteltuna. Tuntikehysten suuruuden tulee olla koulun työn kannalta riittävä. Valiokunnan mielestä tulee tukea kuntien ja koulujen oikeutta opetusmenetelmien valintaan. Oppilaiden opetusryhmiin jakamisessa noudatettavista periaatteista tulee jättää päätös-

valta kunnille siten, että johtokunta voi osallistua opetustyön järjestämiseen hyväksyessään opetussuunnitelman työsuunnitelman. Tuntikehysjärjestelmää sovellettaessa on kuitenkin huolehdittava siitä, että opetustuntien jako eri aineisiin ei muodostu siten epätasaiseksi, että se vaarantaa tavoitteiden saavuttamisen joissakin oppiaineissa. Samalla on huolehdittava siitä, ettei oppilaiden määrä opettajaa kohti nouse pysyvästi kohtuuttoman suureksi.

5 luku. Oppivelvollisuus ja koulunkäyntioikeus

32 §. Pykälän 3 momentissa oleva viittaus 1 momenttiin on virheellinen. Se on korjattu viittaukseksi 2 momenttiin.

38 §. Valiokunta pitää tärkeänä, että pykälän 2 momentin säännöstä käytetään hyväksi harvinaisempien vieraiden kielten opiskelun edistämiseksi.

Lakiehdotuksen 37 §:ssä olevan pääsäännön mukaan oppilas kuuluu siihen peruskoulupiiriin, jonka alueella hän asuu. Lakiehdotuksen 7 §:n mukaan sama alue voi kuitenkin kuulua kahteen tai useampaan ala-asteen tai ylä-asteen piiriin. Puheena olevan 38 §:n pääsäännön mukaan oppilaalla taas on oikeus käydä peruskoulua sen piirin koulussa, johon hän kuuluu. Jos piirit ovat päällekkäisiä ja oppilas kuuluu samanaikaisesti usean eri koulun piiriin, syntyy valintatilanne, jota lakiehdotuksessa ei ole säädelty. Asian selkeyttämiseksi valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään uusi 4 momentti, jonka mukaan koululautakunta päättää, minkä piirin kouluun oppilaalla on oikeus päästä.

42 §. Valiokunta korostaa hallituksen esityksen perusteluista ilmenevää kantaa, jonka mukaan määräaikaista koulusta erottamista on pidettävä poikkeuksellisenä toimenpiteenä.

6 luku. Peruskoulun oppilashuolto

Yleistä. Oppilashuoltoon vaikuttavat useat muutkin tekijät kuin ne, joista on nimenomaisesti säädetty tämän luvun pykälissä. Tältä osin valiokunta viittaa esim. edellä mainittuihin kodin ja koulun yhteistyön tärkeyteen, perusopetusryhmän kokoa koskeviin kannanottoihin

ja koulukuraattori- ja koulupsykologipalveluiden kehittämiseen.

47 §. Valiokunta toteaa, että hallituksen esityksen tavoitteiden saavuttaminen edellyttää koulukuljetusten järjestämistä siten, että oppilaat voisivat myös käytännössä käyttää oikeuttaan valita mieluisia oppiaineita ja osallistua koulun kerhotyöhön.

Valiokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen 49 § siirretään tämän pykälän 4 momentiksi.

51 § (*uusi*). Koulunkäyntiavustaja on toisinaan tarpeellinen vammaisen lapsen koulunkäynnin turvaamiseksi. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että lakiin otetaan uusi pykälä, jonka mukaan koulussa voi olla kouluhallituksen luvalla ja opetusministeriön määräämin perustein koulunkäyntiavustajia vaikeasti vammaisia oppilaita varten. Valiokunta pitää tärkeänä, että koulunkäyntiavustajat saavat riittävän koulutuksen tehtävänsä.

7 luku. Peruskoulun virat, viranhoitajat ja tuntiohittajat

Yleistä. Peruskoululaissa ehdotetaan nimekkää viranhoidtaja yhteisnimitykseksi vakinaiselle viranhaltijalle, väliaikaiselle viranhaltijalle sekä viransijaiselle. Esitystä perustellaan lakiteknisillä syillä. Kunnallislaissa ja kunnallisissa virkasäännöissä vastaava käsite on "viranhaltija". Uuden nimikkeen käyttöönottamisella ei valiokunnan käsityksen mukaan ole saavutettavissa mitään etua vaan päinvastoin se saattaa aiheuttaa sekaannusta. Tämän vuoksi valiokunta esittää viranhoidtaja-nimikkeen muuttamista kunnallishallinnossa vakiintuneeksi "viranhaltija"-käsitteeksi. Tästä seuraa lakiteknisii korjauksia luvun otsikkoon sekä useisiin pykäliin.

52 §. Pykälän 2 momenttiin sisältyy viranhoidtaja-käsitteen määrittely. Edellä sanotun mukaisesti valiokunta ehdottaa, että käsitteet muutetaan kunnallislaissa ja -hallinnossa vakiintuneiksi, jolloin määrittely muuttuu seuraavaksi: "Viranhaltijalla tarkoitetaan viran vakinaista haltijaa ja viran väliaikaista hoitajaa. Viran väliaikaisella hoitajalla tarkoitetaan vastaavasti avoimen viran hoitajaa ja viransijaista."

Tästä valiokunnan omaksumasta sanonnallisesta tarkistuksesta seuraa muodollisia muutoksia lähes kaikkiin 7 luvun säännöksiin sekä voimaantulosäännöksiin. Näitä lakiteknisii muutoksia ei ole jäljempänä erikseen perusteltu.

Pykälän 3 momentin mukaan peruskoulussa voi olla tuntiopettajia. Säännösehdotuksesta on aiheutunut epäselvyyttä tuntiopettajien asemaan nähden. Epäselvyyttä on osoittautunut olevan toisaalta sen suhteen, ovatko tuntiopettajat virkasuhteessa vai työsuhteessa, ja toisaalta sen johdosta, että nykyisen lainsäädännön mukaan on olemassa vuositarkisteella otettuja tuntiopettajia ja tuntiopettajan virkoja, joilla ei kuitenkaan käytännön kannalta ole eroa. Virkaja työsuhteen erottaminen on tarpeen muun muassa kunnallislainsäädännön takia. Kunnallislainsäädännössä määritellään tilapäisten virkojen asema, joka kuitenkin poikkeaa peruskoulun tuntiopettajien asemasta. Kunnallislain mukaan tilapäiset virat perustetaan kalenterivuodeksi kerrallaan, mikä ei peruskoulussa ole mahdollista. Tästä syystä tuntiopettajat eivät voi olla virassa kunnallislain tarkoittamassa mielessä. Toisaalta heidän on syytä olla virkasuhteisia useistakin syistä, joista merkittävimpänä voidaan pitää mahdollisuutta tehdä virkaehtosopimus.

Epäselvyyden poistamiseksi valiokunta esittää momentin muuttamista muotoon: "Peruskoulussa voi olla virkasuhteisia tuntiopettajia." Korjattu sanonta selvittää ensinnäkin sen, että tuntiopettajat ovat virkasuhteisia ja heistä voidaan tehdä virkaehtosopimus. Vakiintuneen tulkinnan mukaan tämä on mahdollista, vaikkakin kunnallinen virkaehtosopimuslaki mainitsee vain kunnalliset viranhaltijat ja kunnallislain tarkoittamat tilapäiset julkisoikeudelliset palvelussuhteet virkaehtosopimuslain soveltamisalaan kuuluviksi. Toiseksi säännös edellyttää vastakohtaispäätelyä sitä, etteivät tuntiopettajat ole virassa vaikka ovatkin virkasuhteisia. Tämä selviää vertaamalla pykälän 1 ja 2 momenttia uuteen 3 momenttiin.

56 §. Eräissä valiokunnan saamissa asiaintuntijalausunnoissa on esitetty, että viranhaltijan siirtoa koskeva pykälän 1 momentin säännös on vastoin hallitusmuodossa säänneltyä kunnallisen itsehallinnon järjestelmää. Perustuslakivaliokunnan lausunnossa, johon valiokunta tarkempien perustelujen osalta viittaa, todetaan, että opettajien siirtoa koskevat säännökset ovat sopusoinnussa hallitusmuodon kanssa.

Pykälän 5 momentissa esiintyy virkanimike oppilaskodinhoitaja. Valiokunta on todennut, että nimikettä käytetään lakiehdotuksessa epä johdonmukaisesti siten, että se vuoroin kirjoitetaan yhdeksi sanaksi, vuoroin kahdeksi sa-

naksi. Edellinen on oikein ja sen vuoksi valiokunta on korjannut po. momenttiin sisältyvän nimikkeen yhdyssanaksi.

57 §. Pykälän 1 momentin säännös määrittelee peruskoulun viranhaltijoiden kansalaisuusvaatimukset. Säännöksessä ehdotetaan lievennettäväksi hallitusmuodon 84 §:ään sisältyviä kansalaisuusvaatimuksia muiden opettajien kuin rehtorin osalta.

Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan säännösehdotus voidaan hyväksyä vain perustuslainsäätämisyjärjestyksessä. Perustuslakivaliokunnan kannan mukaan on katsottava, että hallitusmuodon 84 §:n säännöstä on sovellettava myös kunnallisiin virkoihin ainakin silloin, kun niihin liittyy julkisen vallan käyttöä. Opettajan viran hoitoon sisältyy julkisen vallan käyttöä esimerkiksi oppilasarvostelun osalta. Hallitusmuodon 84 §:n säännöksen kattavuus kunnallisten virkojen osalta on aikaisemmin ollut riidanalainen.

Perustuslakivaliokunnan selkeän kannanoton vuoksi ja jotta välttyttäisiin perustuslainsäätämisyjärjestyksen käyttämiseltä, sivistysvaliokunta ehdottaa säännöksen muuttamista niin, että se on hallitusmuodon 84 §:n mukainen.

Pykälän 2 momentin erivapauden myöntämisestä koskevan säännöksen osalta on valiokunnalle esitetty, että se on ainakin kunnallisen itsehallinnon periaatteiden vastainen ja mahdollisesti myös hallitusmuodon 85 §:n vastainen. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan hallitusmuodon 85 § koskee vain valtion virkoja. Hallitusmuodon kunnallista itsehallintoa koskevia säännöksiä on pidetty yksinomaan organisatorisina eikä oikeuksia perustavina. Näin ollen 2 momentin säännös ei ole perustuslain vastainen.

58 §. Pykälän 1 ja 2 momenttiin sisältyvät säännökset avoimen viran täyttämismenettelystä.

Pykälän 1 momentin mukaan viran uudelleen haettavaksi julistaminen voidaan tehdä vain lääninhallituksen suostumuksella. Valiokunnan mielestä tämä on tarpeetonta. Valiokunta ehdottaa säännöksen muuttamista niin, että asian harkinta jää kunnallisille päättäjille.

Pykälän 2 momentin mukaan vakinaisen viranhaltijan vaali on alistettava lääninhallituksen vahvistettavaksi.

Opettajan vaalin alistamisen osalta ovat valiokunnan kuulemien asiantuntijoiden kannanotot jakaantuneet jyrkästi kahtia. Kunnallis-

hallinnon edustajat ovat korostaneet kunnallisen itsehallinnon periaatetta ja pitäneet alistamismenettelyä tarpeettomana. Useimmat valtionhallinnon edustajat ovat puolestaan katsoet, että alistusmenettely on syytä ainakin toistaiseksi säilyttää.

Asiantuntijalausuntojen eriävät kannat sekä hallituksen esitykseen sisältyvän delegointiperiaatteen huomioon ottaen valiokunta pitää alistusta turhan raskaana menettelynä. Valiokunta ehdottaa, että alistamisen sijasta ryhdytään noudattamaan ns. alistusvalitusmenettelyä. Vain niissä tapauksissa, joissa joku hakijoista kirjallisesti määrääjän kuluessa vaatii, vaali on alistettava lääninhallituksen vahvistettavaksi.

Pykälän 4 momentista ilmenee vain epäsuorasti, että koululautakunta ottaa viransijaisen ja tuntiopettajan. Tästä syystä valiokunta esittää momentin sanamuodon selkeyttämistä.

60 §. Kun ikälisä on 1.3.1982 lukien peruskoulussa virkaehtosopimuksella sovitun palvelulisa-nimiseksi, valiokunta ehdottaa pykälän 2 momentin sanamuodon tarkistamista.

62 §. Valiokunta toteaa, että lakiehdotuksen 92 §:n nojalla virkavapauden myöntäminen voidaan asetuksella tai sen nojalla johtosäännöllä antaa kunnallisen viranhaltijan, esimerkiksi koulun johtajan tehtäväksi.

68 §. Valiokunta ehdottaa pykälän sanamuodon tarkistusta, koska tarkoituksena on säännöstää oikeustila viranhaltijan jo ryhdyttyä toiseen palvelukseen. Sanan "ryhtyy" sijasta on käytettävä sanoja "on ryhtynyt".

69 ja 70 §. Sekä 69 §:n 4 momentissa että 70 §:n 1 momentissa saattaa olla kysymys viranhaltijan kannalta hyvin arkaluontoisista ja luottamuksellisista tiedoista. Tämän vuoksi valiokunta pitää salassapitovelvollisuutta koskevaa säännöstä välttämättömänä ja ehdottaa tätä koskevan pykälän lisäämistä lakiehdotuksen 10 lukuun Erinäisiä säännöksiä.

9 luku. Peruskouluopetusta antavat yksityiset koulut

Yleistä. Lukuun sisältyy peruskoulua korvaavaa koulua ja peruskoulua vastaaviksi järjestettyjä yksityisiä kouluja koskevat säännökset. Näitä säännöksiä valiokunnassa käsiteltäessä on havaittu, että säännösten muodostama kokonaisuus on vaikeasti ymmärrettävissä ja niiden

virhetulkinta yleistä. Asian selkeyttämiseksi valiokunta ehdottaa, että 9 luku jaetaan kahteen osaan. Tällöin 77—83 §:stä voidaan muodostaa luku nimeltään Peruskoulua korvaavat koulut. Uusi 10 luku "Eräät peruskouluopetusta vastaavaa opetusta antavat oppilaitokset" muodostetaan 83 ja 84 §:stä. Jako on luonteva sikäläkin, että peruskoulua korvaava koulu suorittaa peruskoulun ja kunnan tehtävää, kun muut koulut antavat perusasteen opetusta ja samalla palvelevat jotain erityistarvetta, kuten esimerkiksi opettajankoulutusta, erityisopetusta, uskonnollisen tai filosofisen järjestelmän edistämistä taikka kielen opetusta. Nämä koulut eivät ole sidoksissa kuntaan vaan oppilaat voivat olla koko maasta, koululla ei ole piiriä, ylläpitäjänä ei ole kunta eivätkä ne kaikissa tapauksissa ole maksuttomia.

77 §. Pykälään ei sisälly säännöstä siitä, kuka voi ylläpitää yksityistä korvaavaa koulua. Asiasta on ajateltu säädettävän asetuksella. Kun kuitenkin on asianmukaista, että tällaisista seikoista säädetään lain tasolla, valiokunta ehdottaa, että pykälän 1 momenttiin lisätään säännös yksityisen koulun ylläpitäjistä. Ylläpitäjänä voi toimia Suomen kansalainen tai rekisteröity suomalainen yhteisö tai säätiö. Vaikuttuneen käsityksen mukaan yhteisöksi on katsottava ainakin yhdistys, osakeyhtiö, osuuskunta ja uskonnollinen yhdyskunta.

Pykälän 2 momentissa on peruskoulua korvaavan koulun sopimuksen teko ala-asteen vuosiluokkien osalta rajoitettu vain kielellisen vähemmistön koulutusolojen turvaamiseen. Valiokunta pitää säännöstä tarpeettoman suppeana ja sen vuoksi ehdottaa, että sopimuksen teko on mahdollista myös muun erityisen syyn johdosta. Sana "koulutusolot" ehdotetaan samalla muutettavaksi sanaksi "koulutusmahdollisuudet".

78 §. Peruskoulua korvaavan koulun tulee kaikin puolin korvata peruskoulu, jotta ne koululaiset, jotka käyvät korvaavaa koulua, eivät joutuisi muita huonompaan asemaan. Tästä syystä valiokunta ehdottaa pykälän 2 momenttiin lisättäväksi viittauksen lain 84 §:ään, joka koskee peruskoulukäyntinsä päättäneille järjestettävää kerhotoimintaa.

Tähän 2 momenttiin on tarpeen lisätä myös viittaus uuteen salassapitovelvollisuutta koskevaan säännökseen (86 §). Lain loppupuolelle ehdotettavat uudet pykälät muuttavat lakiehdotuksen numerointia, mistä johtuu myös mo-

mentin viittauksissa olevien numeroiden muut-
tumista.

Pykälän 3 momentin viittauksiin on syytä lisätä 64 ja 69 §. Nykyisin vastaavat säännökset ovat kunnallisista ja yksityisistä oppikouluista annetussa asetuksessa. Asetuksentasoisina uudet vastaavat säännökset olisivat ainakin osittain ristiriidassa työsopimuslain kanssa. Näin ollen on asianmukaista säätää niistä lailla.

Tämän pykälän perustelujen alussa mainitusta syystä peruskoulua korvaavan koulun oppilaille on tarpeen voida järjestää myös 4 §:n 2 momentin mukaisesti lisäopetusta ja 4 §:n 3 momentin mukaisesti esiopetusta. Valiokunta ehdottaa, että tätä koskeva säännös otetaan pykälään uutena 6 momenttina. Lupa lisä- ja esiopetuksen antamiseen edellyttää kunnan ja koulun sopimusta kustannusten korvaamisesta, jotta kunta ei joutuisi vastaamaan korvaavan koulun yksipuolisista toimenpiteistä aiheutuvista kustannuksista.

79 §. Edellä 7 luvussa valiokunta on ehdottanut viranhaltija-nimikkeeseen muutettavaksi nimikkeeksi viranhaltija. Yhdenmukaisuuden vuoksi valiokunta ehdottaa tässä pykälässä sanan toimenhoitaja muuttamista sanaksi toimenhaltija.

82 §. Eräissä valiokunnan saamissa asian-
tuntijalausunnoissa on viitattu hallitusmuodon 65 §:n 1 momenttiin ja katsottu, että lakiehdotuksen 82 §:ään sisältyvä valtuutus säätää asetuksella valtion varoista suoritettavasta eläketurvasta ei ole tyydyttävä. Asiasta tulisi säätää lailla.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa todetaan, että tältä osin on kysymys valtionapumenoista. Näiden suorittamiseen on hallitusmuodon 68 §:n mukaan varattava määrärahat valtion tulo- ja menoarvioon voimassa olevien säännösten mukaisesti. Säännös voi olla myös asetus. Näin ollen 82 § on asianmukainen.

10 luku (uusi). Eräät peruskouluopetusta vastaavaa opetusta antavat oppilaitokset

Yleistä. Perustelut uuden luvun muodostamiselle on esitetty edellä 9 luvun kohdalla.

83 §. Koulujärjestelmän perusteista annetun lain 27 §:ään on hallituksen esityksen antamisen jälkeen lisätty uusi 4 momentti, jonka nojalla peruskoulua vastaavaksi järjestetyn yksityisen koulun palveluksessa olevalle henkilölle myönnetään oikeus eläkkeeseen ja hänen

edunsaajilleen oikeus perhe-eläkkeeseen valtion varoista. Tästä syystä valiokunta ehdottaa, että pykälää täydennetään lisäämällä siihen uusi 3 momentti.

84 § (uusi). Lakiehdotuksen eräät säännökset on ymmärretty niin, että peruskoululaki antaa kunnalle yksinoikeuden perusasteen opetuksen järjestämiseen. Eräistä lakiehdotuksen pykälistä (6, 33 ja 34 §) kuitenkin ilmenee, että maassa on myös muita perusasteen opetusta antavia oppilaitoksia kuin peruskoulut. Tällaisia perusasteen opetusta antavia eri lakien nojalla toimivia oppilaitoksia ovat nykyisin valtion koulut (esim. opettajakoulutusyksiköiden harjoittelukoulut, Suomalais-venäläinen koulu, Helsingin ranskalais-suomalainen koulu, valtion koulukodit, valtion ylläpitämät vammaisten lasten erityiskoulut sekä kuulovammaisten ja näkövammaisten koulut) ja yksityiset koulut (esim. peruskoulua korvaavat koulut, Steiner-koulut, peruskoulua vastaavat koulut, yksityiset koulukodit, yksityiset vammaisten lasten erityiskoulut, vieraskieliset koulut, ulkomaan koulut sekä yksityisten koulujen ja kasvatuslaitosten perustamisesta ja ylläpitämisestä annetun lain nojalla toimivat koulut).

Edellä kerrotun johdosta valiokunta katsoo välttämättömäksi lakiehdotuksen selventämisen tältä osin. Valiokunta ehdottaa, että lakiehdotukseen lisätään uusi pykälä, jonka mukaan peruskouluopetusta vastaavaa opetusta antavasta oppilaitoksesta sekä sen perustamisesta ja ylläpitämisestä on voimassa, mitä siitä on erikseen säädetty. Näin poistuu myös yksityisten koulukodien ja vammaisten lasten erityiskoulujen piirissä vallinnut epätietoisuus siitä, mikä on niiden asema peruskoululain voimaantulon jälkeen.

Uudesta pykälästä seuraa jäljempänä olevien pykälien numeroinnin muuttuminen. Myös lakiehdotukseen sisältyviä pykäläviittauksia on tarkistettava. Näitä ei ole myöhemmin erikseen perusteltu.

11 (10) luku. Erinäisiä säännöksiä

85 (84) §. Valiokunta toteaa, että kerhoto on osoittautunut myönteiseksi ja tärkeäksi koulun piirissä tapahtuvaksi toiminnoksi. Tämän vuoksi hallituksen esityksen lähtökohta, kerhoto on koulun työn kiinteä osa, on oikea.

Pykälän 1 momentissa käytetyn, säännöksen kohderyhmää osoittavan sanaryhmän "perus-

koulunkäyntinsä päättänyt nuoriso" osalta valiokunta suosittelee laajaa tulkintaa. Kerhon piiriin pääsevien ei tarvitse olla koulunkäyntinsä päättäneitä, vaan riittää, että he ovat päättäneet peruskoulun.

Pykälän 2 momentin osalta valiokunta korostaa jälkihuollon merkitystä ja esittää, että velvoitteesta tukea erityisopetusta saaneiden oppilaiden sijoittumista jatko-opintoihin, työelämään ja yhteiskuntaan säädettäisiin tarkemmin asetuksella.

86 § (uusi). Edellä 69 ja 70 §:n kohdalla on todettu, että valiokunta pitää niiden säännösten takia erityistä salassapitovelvollisuutta koskevaa normia tarpeellisenä.

Valiokunnan käytettävissä ollut asetusluonnos osoittaa, että peruskoulun viranhaltijoita koskeva salassapitovelvollisuus on tarkoitus säätää asetuksella. Valiokunta katsoo, että säännöksen tulee olla laissa. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa, että lakiehdotukseen lisätään uusi pykälä, joka asettaa sekä valtion ja kunnan palveluksessa oleville sekä peruskoulun hallintolinten jäsenille salassapitovelvollisuuden sekä määrittelee sen laajuuden.

Myös tästä uudesta pykälästä seuraa muutoksia lakiehdotuksen jäljempänä seuraavien pykälien numerointiin. Tämä puolestaan aiheuttaa muutoksia pykälien sisäisiin viittauksiin. Näitä ei ole enää jäljempänä erikseen perusteltu.

87 (85) §. Pykälän 2 momentissa oleva sana "ohjesääntö" on muutettu sanaksi "johtosääntö" edellä yleisperusteluissa mainitun valiokunnan omaksuman hallintoratkaisun johdosta.

87 §. Eduskunta on kuluneella viikolla hyväksynyt hallituksen esityksen n:o 224 johdosta lakiehdotuksen lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. Tämän perheoikeuden alaan kuuluvan lain 3 §:n 1 momentissa määritellään huoltajakäsite seuraavasti: Lapsen huoltajia ovat hänen vanhempansa tai henkilöt, joille lapsen huolto on uskottu. Tämän johdosta pykälä on käynyt tarpeettomaksi ja voidaan poistaa.

94 (93) §. Eräissä asiantuntijalausunnoissa on huomautettu, että muutoksenhaussa hallintoviranomaisen päätökseen on kysymys kansalaisen oikeusaseman perusteista, joista yleisesti on säädettävä lailla. Näin ollen ainakin myös muutoksenhaun perusteista on säädettävä lailla. Ei ole hyväksyttävää, että lakiehdotuksen mukaan muutoksenhausta ja oikaisusta säädetään asetuksella.

Perustuslakivaliokunta katsoo lausunnossaan, että 93 § edellyttää muutoksenhaku- ja oikaisumahdollisuuden olemassaoloa ja siitä tarkemmin säätämistä asetuksella. Perustuslakivaliokunta katsoo edelleen, ettei asetuksen säännöksillä voida muutoksenhaku- ja oikaisumahdollisuutta olennaisesti supistaa saati kokonaan poistaa. Tältä osin ei siis ole pykälään nähden huomauttamista.

Perustuslakivaliokunta huomauttaa edelleen, ettei tavallisella lailla voida myöntää asetuksenantajalle valtuutusta tehdä poikkeuksia toisen lain säännöksistä. Tarkoituksena on kuitenkin kouluhallinnon erityispiirteiden takia poiketa sekä normaalista hallintovalitusmenettelystä että kunnallisvalitusta koskevista säännöksistä. Tämän vuoksi on tarpeen muuttaa pykälää siten, että siinä mainitaan poikkeukselliset muutoksenhakuviranomaiset sekä muutoksenhaku aika. Tämä valiokunnan ehdottama muutos aiheuttaa 1 momentin jakamisen kahdeksi momentiksi.

Pykälän 2 momentti siirtyy näin ollen 3 momentiksi. Tässä momentissa oleva sana "huolto" on syytä samalla muuttaa sanaksi "huoltaja" edellä 87 §:n kohdalla mainitun lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annettavan lain (HE n:o 224) johdosta.

12 (11) luku. Voimaantulosäännökset

96 (95) §. Yleisperusteluissa lausuttuun viitaten valiokunta ehdottaa voimaantulopäivän kirjoittamista lakiin.

97 (96) Pykälän 1 momenttia on asiantuntijalausunnoissa yleisesti tulkittu siten, että se tarkoittaisi peruskouluasteisten yksityisten koulujen ja kasvatuslaitosten perustamisen estämistä, mikä puolestaan olisi hallitusmuodon 82 §:n vastaista. Kuten edellä 9 ja uuden 10 luvun perusteluissa on todettu, tätä ei ole tarkoitettu. Valiokunta on kuitenkin pitänyt välttämättömänä säännösten selventämistä. Tätä varten valiokunta on ehdottanut 9 luvun jakamista ja uuden 84 §:n lisäämistä.

Asian kaikinpuoliseksi selkeyttämiseksi valiokunta ehdottaa vielä tässä yhteydessä, että pykälän 1 momentti poistetaan ja sen asiallinen sisältö sisällytetään säännöksessä mainittuihin lakeihin. Tätä varten on muutettava vuodelta 1919 olevaa lakia yksityisten koulujen ja kasvatustilaitosten perustamisesta ja ylläpitämisestä sekä vuodelta 1926 olevaa lakia valtion vi-

ran tai pysyväisen toimen haltijain nimittämiskirjoista sekä heidän oikeudestaan pysyä virassaan tai toimessaan, kuten jäljempänä tarkemmin esitetään.

Tämä on perusteltua sikäläkin, ettei ole hyvän lainsäädäntökäytännön mukaista säätää toisessa laissa muun lain soveltamisalan olennaisesta rajoittamisesta. Tällaiset säännökset on sisällytettävä asianomaiseen lakiin.

Valiokunta huomauttaa tässä yhteydessä selvyden vuoksi, että sana peruskoulu tarkoittaa lainsäädännössä nimenomaan kunnallista oppivelvollisuuden suorittamiseksi käytävää koulua eikä kouluastetta.

Myös perustuslakivaliokunta on lausunnossaan katsonut, että vaikka pykälän 1 momentti ei tarkoitakaan yksityisten peruskouluasteisten koulujen ja kasvatuslaitosten perustamisen estämistä, siitä saattaa syntyä tällainen virhe käsitys. Se saattaa myös vastoin tarkoitustaan johtaa tulkintaan, että oppivelvollisuuden suorittamiseen tarpeellista opetusta antavaa yksityistä oppilaitosta ei peruskoululain voimaantulon jälkeen voisi enää perustaa.

101 (100) §. Kun kehitysvammaisten erityishuollosta annettu laki tuntee myös valtion ylläpitämät harjaantumiskoulut, valiokunta ehdottaa, että valtio lisätään pykälän 2 momenttiin harjaantumiskoulun ylläpitäjäksi.

102 (101) §. Edellä 60 §:n kohdalla on todettu, että kunnallisessa virkaehtojärjestelmässä on nyttemmin siirrytty ikälisäjärjestelmästä palvelulisäjärjestelmään. Tämä muutos on otettava huomioon myös nyt puheena olevan pykälän 1 momentissa.

2. LUKIOLAKI

Yleistä. Hallituksen esityksen perustelujen mukaan esitykseen sisältyvät koulumuotokohdaiset lakiehdotukset on rakenteeltaan ja säännöksiltään yhdenmukaistettu mahdollisuuksien mukaan. Säädösten jaottelua ja sanamuotoa on pyritty kauttaaltaan täsmentämään ja nykyisaistamaan. Valiokunta on omalta osaltaan noudattanut samoja periaatteita, joten lukiolakiehdotukseen esitettyjen muutosten ja niiden perustelujen osalta viitataan vain asianomaisen peruskoululain säännöksen perusteluihin.

Lukion opettajien oikeudellista asemaa sekä lukion kiinteistöä ja irtaimistoa koskevien

säännösten osalta edellä mainittu yhdenmukaistamisperiaate on lakiteknisesti hoidettu viittaussäännöksillä asianomaisiin peruskoululain pykäliin. Valiokunta ei ole pitänyt tätä menettelyä tarkoituksenmukaisena lukion henkilökunnan kannalta. Koska lukio on itsenäinen hallinnollinen yksikkö, on asianmukaista, että myös lukiolaki on itsenäinen laki. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että ne peruskoululain säännökset, joihin lukiolaissa viitataan, kirjoitetaan suoraan lukiolakiin siihen soveltuva muodossa.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että nykyisten oppikoulujen iltalinjat poistetaan ja ne, samoin kuin iltaoppikoulut, muutetaan iltalukioiksi. Näin selkeytetään hallinnollista ja toiminnallista kokonaisuutta sekä korostetaan lukiosta selvästi erillistä aikuiskoulutusluonnetta. Lakiteknisesti tämä muutos esitetään toteutettavaksi iltalukiolain voimaantulosäännöksillä.

Valiokunta pitää kuitenkin iltalinjojen säilyttämistä edelleen välttämättömänä. Tällä hetkellä iltakouluja on kaikkiaan 42, joista oppikoulujen iltalinjoja 37. Useimmat iltalinjat ovat melko pieniä. Varsinkin pienten iltalinjojen toiminta on todettu huomattavasti tehokkaammaksi iltalinjana kuin erillisenä iltaoppikouluna. Yleissivistävän aikuiskoulutuksen tarve tulee lisääntymään ja paine pienten iltalinjojen perustamiseen todennäköisesti kasvamaan. Pienen iltalinjan perustaminen jo toimivan päivälukion yhteyteen on käytännössä helpompaa kuin erillisen pienen iltalukion perustaminen. Pienimmät iltalukiot eivät kuitenkaan olisi itsenäisiä, koska näihin ei voitaisi perustaa pelkästään ko. koulun opettajan virkoja vaan kaikki virat olisivat yhteisiä jonkun muun oppilaitoksen kanssa. Valiokunnan omaksuman kannan johdosta on lukiolakiin ja iltalukiolaikiin lisättävä säännökset, joiden perusteella lukion iltalinjojen toiminta voi edelleen jatkua ja tarvittaessa voidaan perustaa uusia iltalinjoja. Valiokunta ehdottaa näiden muutosten tekemistä jäljempänä.

1 luku. Lukion tehtävä, rakenne ja perustaminen

2 §. Lukion kasvatustavoitteet ovat pääosiltaan samat kuin peruskoulun, oppilaan iäs-

tä ja opetussuunnitelman sisällöstä johtuvien poikkeuksien. Lukiolakiehdotuksessa on tästä johtuen tiivistäen yhdistetty peruskoululain 2 ja 3 §. Valiokunta ehdottaa tähän kasvatus-tavoitepykälään samoja täydennyksiä kuin peruskoululain 2 ja 3 §:ään sekä viittaa näiden perusteluihin.

3 §. Pykälän perusteluissa viitataan lukion kehittämistä koskeviin kokeiluihin. Näistä saatujen myönteisten kokemusten johdosta valiokunnan käsityksen mukaan lukiota voitaisiin kehittää niin, että se voi toimia myös luokattomana siten kuin iltalukiolakiehdotuksessa esitetään.

Edellä tämän lakiehdotuksen yleisperusteluissa esitettyyn viitaten valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään uusi 2 momentti, jonka mukaan lukioon voi kuulua iltalinja.

4 §. Valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään uusi 3 momentti, joka sisältää säännökset iltalinjan perustamismenettelystä.

2 luku. Lukion hallinto

5 §. Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan valiokunnan edellä yleisperusteluissa kerrotusta hallintomalliratkaisusta johtuva muutos, jonka mukaan johtokuntaan kuuluu kaksi oppiläsäsentä.

Lisäksi valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään säännökset johtokunnan kokoonpanosta silloin, kun lukioon kuuluu iltalinjat. Säännös soveltuu parhaiten uudeksi 2 momentiksi, jolloin hallituksen esityksen 2 ja 3 momentti siirtyvät 3 ja 4 momentiksi.

6 §. Johtokunnan valintaa sekä puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan nimeämistä koskeviin säännöksiin on tehty vastaavat muutokset kuin peruskoululain 13 §:ään.

Hallituksen esityksen lähtökohtana on, että kahdella lukiolla ei voi olla yhteistä johtokuntaa. Tämän vuoksi pykälän 2 momentin loppuun virheellisesti kirjoitetut kaksi lausetta on poistettava.

8 §. Opettajakunnan tehtäviin on lisätty osallistuminen työrauhan ylläpitämiseen yhdessä peruskoululain 15 §:n kanssa.

9 §. Oppilaskunnan asemaa koskevien kannanottojensa osalta valiokunta viittaa peruskoululain 16 §:n perusteluihin.

10 §. Pykälään on lisätty maininta lukion iltalinjasta.

11 §. Pykälän 2 momenttiin ehdotettujen tarkennusten osalta valiokunta viittaa peruskoululain 18 §:n 2 momentin perusteluihin.

3 luku. Lukion työaika ja opetus

15 §. Valiokunnan käsityksen mukaan myös lukion ylimmän luokan työajan tulisi jatkua toukokuun loppuun. Työaikana voisi olla kuuden viikon jakso, jolloin pidetään ylioppilaskirjoitukset ja osa tenteistä. Viimeinen kuuden viikon jakso olisi varattu tenttien loppuosalle ja ennen kaikkea oppilaiden jatko-opiskelun, ammatinvalinnan ja harrastusten kannalta tarkoituksenmukaiseen opiskeluun koulussa. Opiskelu viimeisen jakson aikana voisi selvästi poiketa normaalista koulutyöstä nuoren aikuiseksi kasvamista tukien.

18 §. Pykälän 1 momenttiin sisältyy luetelo lukion opetussuunnitelmaan kuuluvista oppiaineista. Valiokunta ehdottaa tässäkin historian ja yhteiskuntaopin säilyttämistä erillisinä oppiaineina ja viittaa peruskoululain 27 §:n 1 momentin perusteluihin.

19 §. Sen lisäksi, mitä peruskoululain 28 §:n perusteluissa on mainittu, valiokunta toteaa, että lukion oppilaat ovat yleensä 15 vuotta täyttäneitä ja näin ollen oikeutettuja itse huoltajan suostumuksella uskonnonvapauslain nojalla päättämään, mihin uskontokuntaan he kuuluvat vai kuuluvatko mihinkään uskontokuntaan. Sen vuoksi valiokunta ehdottaa, että oppilas itse saa esittää 3 momenttiin sisältyvän vaatimuksen.

20 §. Pykälän 2 momenttiin, joka koskee opetussuunnitelman laatimista, on tehty samat muutokset kuin peruskoululain 30 §:ään.

21 §. Valiokunta viittaa perusopetusryhmän kokoa sekä tuntikehysjärjestelmää koskevien kannanottojensa osalta yleisperusteluihin ja peruskoululain 31 §:n perusteluihin.

22 §. Hallitus esittää, että ylioppilastutkinnosta ja muiden kuin lukion oppilaiden oikeudesta osallistua ylioppilastutkintoon määrättäisiin valtioneuvoston päätöksin. Valiokunnan käsityksen mukaan näistä asioista tulee edelleen säätää asetuksella. Asetuksen tasoinen säädös ylioppilastutkinnosta antaa tutkinnolle tiettyä pysyvyyttä, mikä puolestaan on edellytys lukiotyöskentelylle.

4 luku. Lukion oppilaat

23 §. Pykälän 1 momentin mukaan lukion oppilaaksi ottamisesta määrättäisiin valtioneuvoston päätöksellä. Valiokunnan käsityksen mukaan tästä keskeisestä asiasta tulee edelleen säätää asetuksella.

26 §. Valiokunnan saamissa asiantuntijalauseennoissa on esitetty, että peruskoulun 6 luvun mukaiset sosiaaliset edut olisi saatava lukiolaisille. Tämän johdosta valiokunta toteaa, että sen käsiteltävänä on samanaikaisesti tämän esityksen kanssa hallituksen esitys n:o 191, johon sisältyy ehdotus laiksi lukion oppilaiden opintososiaalisista eduista. Valiokunta ehdottaa sanotun lakiehdotuksen hyväksymistä.

5 luku. Lukion virat, viranhoitajat ja tuntiopettajat

Yleistä. Valiokunta on edellä peruskoululain 7 luvun kohdalla esittänyt viranhaltaja-nimikkeen muuttamista kunnallishallinnossa vakiintuneeksi viranhaltija-käsitteeksi. Vastaava muutos on tehtävä tämän lakiehdotuksen ja luvun osalta. Tästä seuraa lakitekhnisiä korjauksia luvun otsikkoon sekä useisiin pykäliin.

Lisäksi valiokunta katsoo, kuten edellä on todettu, että lukiolain tulee olla itsenäinen eikä tämän luvun säännösten osalta tule vain viitata soveltuvien osin noudatettaviin peruskoululain pykäliin.

27 §. Edellä esitetyn perusteella valiokunta ehdottaa viranhaltija-käsitteen käyttöönottoa ja näin ollen pykälää muutettavaksi. Tarkemmat perustelut on esitetty peruskoululain 52 §:n kohdalla.

28 ja 29 §. Kuten edellä on esitetty, valiokunta ehdottaa näiden pykäliden poistamista ja kaikkien lukion opettajien oikeudellista asemaa koskevien säännösten kirjoittamista niiden sijaan. Tällöin lakiehdotukseen tulee uusina säännöksinä 28—46 §. Lukion opettajien oikeusasema eroaa peruskoulun viranhaltijoiden asemasta lakkautuspalkan, eläkeiän sekä koulu-ruokailuun osallistumista koskevan velvollisuuden osalta.

Lukion opettajien yleisen eläkeiän osalta valiokunnan kanta on esitetty jo edellä yleisperusteluissa. Lisäksi valiokunta on lukion opetuksen suuret muutokset huomioon ottaen kiinnittänyt huomiota eläkeikää lähestyvien

opettajien asemaan. Näiden suhteen ei ehdoteta minkäänlaisia erikoisjärjestelyjä toisin kuin peruskoulun siirtymävaiheessa. Tuolloinhan lukion ja peruskoulun opettajien eläkeikää alennettiin erityislailla tilapäisesti 58 vuoteen. Tämä toimenpide toteutettiin osaksi työllisyys-syistä ja osaksi opetussuunnitelmallisten muutosten vuoksi. Tällöin katsottiin, ettei ole taroituksenmukaista perehdyttää lähellä eläkeikää olevia opettajia uusien opetussuunnitelmien sisältöihin ja niiden edellyttämiin uusiin opetusmetodeihin. Valiokunnan mielestä vastaavanlaista säädöstä pitäisi vielä harkita myös koululainsäädännön uudistuksen siirtymävaihetta varten.

Uusista pykälistä aiheutuvien jäljempänä seuraavien pykäliden numeroinnin muuttumista ei ole myöhemmin erikseen perusteltu.

6 luku. Lukion kiinteistö ja irtaimisto

30 §. Kuten edellä on esitetty, valiokunta katsoo taroituksenmukaiseksi ehdottaa pykälän poistamista ja sen sijalle peruskoululain 74—76 §:n kirjoittamista lukioon soveltuvana. Tämän johdosta lakiehdotukseen tulee uusina säännöksinä 47—49 §.

7 luku. Yksityinen lukio

50 (31) §. Alunperin oli suunniteltu, että säädettäisiin asetuksella, kenelle valtioneuvosto myöntää luvan yksityisen lukion perustamiseen. Kun kuitenkin kysymys on kansalaisten oikeuksista, on asianmukaista säätää asiasta lailla. Valiokunta ehdottaa pykälän 2 momentin täydentämistä.

Pykälän 3 momenttiin on tehty pienehkö selvennys.

52 (33) §. Pykälän 2 momentissa viitataan muun muassa lukiolain 1—3 §:ään. Viittaus 1 §:ään on kuitenkin tarpeeton, koska 1 §:n 2 momentin mukaan jäljempänä tarkoitetaan sanalla lukio kunnan lukiota. Valiokunta on tehnyt tätä tarkoittavan korjauksen. Muut viittausten muutokset johtuvat uuden salassapitovelvollisuussäännöksen (55 §) mukaan ottamisesta ja lakiehdotuksen pykälänumeroinnin muuttumisesta.

53 (34) §. Pykälän 1 momentissa olevat viittaukset on muutettu tämän lakiehdotuksen

vastaavia pykälä koskeviksi. Lisäksi viittauksiin on tehty samat korjaukset kuin edellä peruskoululain 78 §:n 3 momenttiin samoista syistä.

8 luku. Erinäisiä säännöksiä

55 § (uusi). Valiokunta ehdottaa, että myös tähän lakiehdotukseen sisällytetään salsapitovelvollisuutta koskeva säännös.

60 (40) §. Valiokunta ehdottaa, että muutoksenhaun perusteita koskevaa pykälää tarkistetaan perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteluiden johdosta. Asiaa on tarkemmin selostettu edellä peruskoululain 94 (93) §:n kohdalla.

9 luku. Voimaantulosäännökset

62 (42) §. Pykälän 1 momenttiin on kirjoitettu lain tarkka voimaantulopäivä.

63 (43) §. Pykälän 1 momentti on poistettu perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella ja vastaavat säännökset sijoitettu jäljempänä seuraaviin seitsemänteen ja kahdeksanteen lakiehdotukseen. Tätä menettelyä koskevat tarkemmat perustelut on esitetty peruskoululain 97 (96) §:n sekä mainittujen 7. ja 8. lakiehdotuksen kohdalla.

64 (44) §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi edellä omaksutun iltalinjaratkaisun johdosta.

Pykälän viimeiseen momenttiin ehdotetaan lisättäväksi vajaatuntisen viran palkkauksen määräytymisperusteet siten, että tällaisen viran palkkaus määräytyy opetettavan tuntimäärän suhteessa vastaavan viran opetusvelvollisuuteen.

65 (45) §. Pykälän 2 momenttiin on tehtävä lukion iltalinjaa koskeva täydennys. Lisäksi on otettava huomioon peruskoulun virkaehtosopimuksella 1. 3. 1982 tapahtunut ikälisäjärjestelmän muuttuminen palvelulisäjärjestelmäksi.

66 (46) §. Hallituksen esityksen antamisen jälkeen eduskunta on hyväksynyt lain peruskoulun ja kunnallisen oppikoulun eräitä yhteisiä tehtäviä suorittavien henkilöiden eläkeoikeudesta. Lukiolainsäädäntö jättää ennalleen eläkejärjestelmät silloin, kun henkilö jatkaa

kunnan tai yksityisen lukion palveluksessa sekä silloin, kun yksityinen lukio muuttuu kunnan lukioksi ja henkilö jatkaa palvelustaan kunnan lukion palveluksessa. Peruskoulun ja lukion eläkejärjestelmä yhtenäistyy vain sitä mukaa kuin uusia ihmisiä otetaan kunnan lukion palvelukseen. Tästä syystä on mainittu uusi laki otettava huomioon tässä lainsäädännössä. Valiokunta ehdottaa tätä koskevaa lisäystä pykälän 3 momentin loppuun.

68 (48) §. Valiokunta ehdottaa, että pykälään otetaan uusi 1 momentti, joka sisältää kunnallisen oppikoulun lukioastetta ja iltalinjaa koskevat siirtymäsäännökset.

Pykälän 2 momentiksi siirtyvään säännöseen ehdotetaan lisättäväksi yksityisen oppikoulun iltalinjaa koskevat siirtymäsäännökset.

3. ILTALUKIOLAKI

Yleistä. Kuten edellä lukiolain kohdalla on esitetty, valiokunta pitää tarkoituksenmukaisena lukion iltalinjan säilyttämistä edelleen. Tämän johdosta on lakiehdotuksen 1 §:ää ja siirtymäsäännöksiä muutettava sekä lisättävä lakiin uusi 6 luku, joka koskee lukion iltalinjaa.

1 luku. Iltalukion tehtävä, rakenne ja perustaminen

1 §. Edellä kerrotusta iltalinjaratkaisusta seuraa lakitekninen muutos pykälän 3 momenttiin.

2 luku. Iltalukion hallinto

7—9 §. Peruskoulusta ja päivälukiosta esitetään kouluneuvosto lakkautettavaksi. Sen sijaan iltalukiassa kouluneuvosto säilytettäisiin oppilaskunnan lisäksi. Valiokunta ei pidä tätä tarkoituksenmukaisena. Iltalukiassa oppilailla on vielä vähemmän kuin päivälukiolaisilla aikaa muuhun kuin varsinaiseen opiskeluun. Myös iltaopiskelijat pystyvät johtokunnan ja oppilaskunnan kautta esittämään omat näkemyksensä koulun sisäisen yhteistyön ja opetuksen kehittämistä. Näin ollen valiokunta ehdottaa 7—9 §:n poistamista.

Tästä seuraa jäljempänä olevien pykälien numeroinnin muuttuminen. Näitä ei ole erikseen myöhemmin perusteltu.

3 luku. Iltalukion työaika ja opetus

9 (12) §. Valiokunta ehdottaa pykälään lisättäväksi uuden uskonnon ja elämäntietomustiedon opetusta koskevan 4 momentin selkeyden vuoksi.

Pykälän 1 ja 4 momenttia koskevat perustelut on esitetty peruskoululain 27 §:n ja lukiolain 19 §:n kohdalla.

Valiokunta ehdottaa lisäksi, että pykälään otetaan uusi 5 momentti, jonka mukaan osa iltalukion opetuksesta voidaan antaa etäopetuksena. Etäopetuksen yleistavoitteena on tarjota opetusta sellaisille aikuisryhmille, joita toiminnassa olevat iltalukio- ja iltalinjat eivät vielä tavoita. Näitä ryhmiä ovat esimerkiksi vuorotyöläiset, haja-asutusalueella asuvat tai henkilöt, jotka eivät saa lapsenhoitoa järjestymään. Valiokunnan mielestä kokeilutoiminnasta saadut myönteiset tulokset puoltavat etäopetuksen hyväksymistä iltakoulujen viralliseksi opetusmuodoksi.

10 (13) §. Iltalukion opetussuunnitelmaa koskevasta pykälästä on jäänyt pois opetussuunnitelman hyväksymistä koskeva viittaus. Valiokunta on lisännyt pykälään tämän viittauksen.

12 (15) §. Valiokunta on lukiolain 22 §:n kohdalla ehdottanut, että ylioppilastutkinnosta ja siihen osallistumisesta säädetään asetuksella. Vastaavasti ehdotetaan, että luokattoman iltalukion oppilaiden oikeudesta osallistua ylioppilastutkintoon säädetään asetuksella.

4 luku. Iltalukion oppilaat

13 (16) §. Iltalukion oppilaaksi ottamisen perusteista säädetään asetuksella. Lakiehdotuksen perustelujen mukaan tarkoituksena on asetuksella säätää, ettei iltalukioon tulisi yleensä ottaa 18 vuotta nuorempia oppilaita. Valiokunta yhtyy käsitykseen, että iltalukioiden tulisi pääsääntöisesti olla aikuisväestöä varten, mutta katsoo, että 16—18-vuotiaissa on henkilöitä, jotka esimerkiksi ansiotyön, vammaisuuden tai harrastuksien vuoksi tarvitsevat mahdollisuuden opiskella iltalukiassa.

5 luku. Iltalukion virat, viranhoitajat ja tuntiopettajat

Yleistä. Valiokunta on edellä peruskoululain 7 luvun kohdalla esittänyt viranhoitajanimikkeen muuttamista kunnallishallinnossa vakiintuneeksi viranhaltija-käsitteeksi. Vastava muutos on tehtävä tämän lakiehdotuksen ja luvun osalta. Tästä seuraa lakitekniisiä korjauksia luvun otsikkoon sekä useisiin pykäliin.

17 (20) §. Edellä esitetyn perusteella valiokunta ehdottaa pykälää muutettavaksi. Tarkeimmat perustelut on esitetty peruskoululain 52 §:n kohdalla.

18 (21 ja 22) §. Kun lukiolakiin ehdotetaan kirjoitettaviksi kaikki virkoja ja viranhaltijoita koskevat säännökset, on tarkoituksenmukaista muuttaa lakiehdotuksen 22 §:ssä olevat viittaukset lukiolakia koskeviksi. Samalla valiokunta ehdottaa, että lakiehdotuksen 22 §:stä poistetaan viittaus peruskoululain 53 §:n 1 momenttiin, koska kahden tai useamman iltalukion yhteinen virka on käytännössä tuskoin mahdollinen.

Lukiolain 30 (28) § vastaa tämän lakiehdotuksen 21 §:ää. Näin ollen, kun pykäläviittaukset muutetaan lukiolakia koskeviksi, voidaan 18 (22) §:ssä viitata myös lukiolain 30 (28) §:ään ja poistaa lakiehdotuksen 21 §.

6 luku (uusi). Lukion iltalinja

19 § (uusi) ja 20 § (uusi). Valiokunta ehdottaa, että lukion iltalinjan säilyttämistä varten tähän lakiehdotukseen tarvittavat säännökset sijoitetaan uuteen 6 lukuun 19 ja 20 §:ksi. Tästä johtuvia muutoksia pykälien numeroinnissa ja viittauksissa ei ole jäljempänä erikseen perusteltu.

7 (6) luku. Yksityinen iltalukio

21 (23) §. Pykälän 1 momentin viittaus 1—3 §:ään on muutettu samoista syistä kuin lukiolain 52 (33) §:n 2 momentin viittaus 2 ja 3 §:ää koskevaksi. Lisäksi 1 momenttiin on otettu jäljempänä tulevaa uutta salassapitolovelvollisuussäännöstä koskeva viittaus.

Pykälän 2 momentin viittaukset on muutettu lukiolakiin kohdistuviksi samoin kuin on tehty edellä 18 (22) §:n kohdalla. Lisäksi

pykäläviittauksia on täydennetty peruskoululain 78 §:n 3 momenttia vastaavalla tavalla. Viittausten luetteloon on otettu peruskoululain 78 §:n 5 momentti, jotta yksityisellä iltalukiolla voisi tarvittaessa olla yhteinen rehtori peruskoulua korvaavan koulun ja yksityisen lukion kanssa.

Edellä yksityisen lukion osalta on todettu tarpeelliseksi lailla säätää siitä, kuka saa perustaa yksityisen iltalukion. Vastaavasti valiokunta ehdottaa pykälän 3 momenttiin lisättäväksi lauseen: Lupa perustaa yksityinen iltalukio voidaan antaa Suomen kansalaiselle tai rekisteröidylle suomalaiselle yhteisölle tai säätiölle.

8 (7) luku. Erinäisiä säännöksiä

22 § (uusi). Valiokunta ehdottaa, että myös tähän lakiehdotukseen sisällytetään salassapitovelvollisuutta koskeva säännös.

9 (8) luku. Voimaantulosäännökset

26 (27) §. Pykälän 1 momenttiin on kirjoitettu lain tarkka voimaantulopäivä.

Pykälän 3 momentin toinen virke on poistettu perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella ja vastaavat säännökset sijoitettu jäljempänä seuraaviin seitsemänteen ja kahdeksanteen lakiehdotukseen. Tätä menettelyä koskevat tarkemmat perustelut on esitetty peruskoululain 97 (96) §:n sekä mainittujen 7. ja 8. lakiehdotuksen kohdalla.

27 (28) §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi lukion iltalinjaratkaisun johdosta.

Pykälän 1 momentissa on samalla otettu huomioon, että iltalukiolla tarkoitetaan kunnan iltalukiota. Tämän vuoksi tulee yksityisten iltaoppikoulujen osalta todeta, että ne muuttuvat yksityisiksi iltalukioiksi.

Pykälän viimeiseen momenttiin ehdotetaan lisättäväksi vajaatuntisen viran palkkauksen määräytymisperusteet samalla tavalla kuin lukiolain 64 (44) §:n kohdalla.

28 (29) §. Pykälän 2 momenttiin on tehtävä lukion iltalinjaa koskeva täydennys. Lisäksi on otettava huomioon peruskoulun virkaehtosopimuksella 1.3.1982 tapahtunut ikälisäjärjestelmän muuttuminen palvelulisäjärjestelmäksi.

29 (30) §. Pykälässä viitataan lukiolain 46 §:ään. Periaatteessa on mahdollista, että iltalukion palveluksessa on henkilöitä, jotka ovat siirtyneet siihen valtion oppikoulun palveluksesta. Säännös ei kuitenkaan viittaa lukiolain 46 §:n 1 momenttiin lakkautuspalkan säilymisen osalta, vaan vain eläkejärjestelyyn. Lakkautuspalkan säilyminen näyttäisi olevan selvää valtion lakkautetun oppikoulun henkilökunnan aseman järjestämisestä eräissä tapauksissa annetun lain (10/72) 3 §:n 2 ja 3 momentin nojalla. Kun kuitenkin lukiolaissa on nimenomaan säädetty, että mainittua lakia sovelletaan, tulee myös iltalukiolaissa selvytyden vuoksi säätää samalla tavalla. Valiokunta ehdottaa tätä koskevan 2 momentin lisäämistä pykälään.

4. LAKI KUNNAN KOULUHALLINNOSTA

1 §. Kuten edellä on todettu, valiokunta on kunnan itsemääräämisoikeutta korostaakseen ehdottanut kouluohjesäännöstä luopumista ja siirtymistä johtosäännöllä annettaviin kunnan sisäisiin määräyksiin. Tällä perusteella pykälän 1 momentin sanontaa on tarkistettu.

3 §. Nykyiset kaksikielisten kuntien kouluhallintoa koskevat säännökset ovat aiheuttaneet tulkintavaikeuksia ja ristiriitoja useammassakin kunnassa. Tästä syystä on tärkeää, että lakiin ja asetukseen sisällytetään yksiselitteiset säännökset lautakunnan ja osastojen välisestä tehtävien jaosta sekä osastojen toimivallasta. Näin ollen valiokunta ehdottaa, että myös osastojen toimivallasta säädetään asetuksella. Tätä koskeva lisäys tulee pykälän 2 momenttiin.

4 §. Pykälän 3 momentin osalta valiokunta ehdottaa, että myös osastojen toimivallasta säädetään tarkemmin asetuksella. Tämän johdosta valiokunta toteaa seuraavaa.

Hallituksen esityksen lähtökohta on, että koululautakunnan ja sen osaston välinen tehtävien jako tulee suorittaa siten, että osasto käsittelee ne asiat, joita ei välttämättä tarvitse käsitellä koko lautakunnassa. Valiokunta pitää tätä oikeana. Koulutus- ja kulttuuripoliittisista syistä on välttämätöntä, että kaksikielisten kuntien suomen- ja ruotsinkielisissä kouluissa voidaan antaa jossain määrin toisistaan poikkeavaa opetusta. Valiokunta on edellä ehdottanut,

että kaksikielisissä kunnissa opetussuunnitelma laaditaan erikseen suomenkielisiä ja ruotsinkielisiä peruskouluja ja lukioita varten. Tämän johdosta on aiheellista vahvistaa koululautakuntien osastojen asemaa kaksikielisissä kunnissa. Valiokunta katsookin, että koululautakuntia koskevan asetuksen säännökset tulee kirjoittaa niin, että osastoilla on varsin itsenäinen asema. Koululautakunnan tulisi päättää vain niistä asioista, jotka välittömästi koskevat kaikkia kunnan kouluja. Tällaisia yhteisiä asioita voivat olla esimerkiksi kouluhallinnon talouden yleinen valvonta, koulukuljetusten järjestäminen ja yhteiset esitykset kunnanhallitukselle ja kunnanvaltuustolle.

5 §. Valiokunnan tekemän hallintoratkaisun mukaan myös koululautakunnan opettajajäsenet voivat toimia lautakunnan puheenjohtajana tai varapuheenjohtajana. Lautakunnan opettajajäseneksi voidaan valiokunnan mielestä valita myös koulun johtaja. Pienissä kunnissa saattaisi muuten olla vaikea saada opettajajäseniä lautakuntiin. Valiokunta ehdottaa edellä olevan perusteella pykälän 2 momenttia tarkistettavaksi.

Pykälän 2 momentin viimeisen virkkeen osalta on valiokunnan saamissa asiantuntijalausunnoissa huomautettu, että se syrji peruskoulua korvaavien koulujen ja yksityisten koulujen muuta henkilökuntaa kuin opettajia. Valiokunnan saaman selvityksen ja perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteella voidaan kuitenkin todeta, että koulumuodosta ja koulun ylläpitäjästä riippumatta opettajat keskenään ja muu henkilökunta keskenään ovat yhdenvertaisessa asemassa.

6 §. Kun valiokunta on edellä katsonut, että opettajajäsen voidaan valita lautakunnan puheenjohtajaksi tai varapuheenjohtajaksi, pykälän 1 momenttiin on tehty vastaava osastoa koskeva korjaus.

8 §. Tarkoituksena on, että asetuksella säädetään vain lääninhallituksen edustajan läsnäolo-oikeudesta koululautakunnan kokouksessa ja muilta osin asiantuntijoista päätetään kunnan sisäisillä määräyksillä. Tämän vuoksi valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään sanat ”ja tarvittaessa määrätään johtosäännössä”.

9 §. Pykälän 4 momenttiin sisältyvät yksityiskohtaiset säännökset siitä, milloin koulutoimenjohtajan viran tulee olla päävirka. Valiokunnan mielestä säännös rajoittaa tarpeettomasti kunnan itsehallintoa. Näin ollen valiokunta ehdottaa momentin poistamista.

12—14 ja 16 §. Kun valiokunta on edellä ehdottanut ohjesäännöstä luopumista, on laki-ehdotuksen ohjesääntöä ja johtosääntöä koskevat säännökset tämän johdosta tarkistettava ja ryhmiteltävä uudelleen. Valiokunta ehdottaa, että

— 12 §:ään otetaan koulutoimen johtosääntöä koskevat pääsäännöt. Pykälän 3 momentti sisältää poikkeuksen yleisistä periaatteista. Jos johtosäännön muutos merkitsee peruskoulun lakkauttamista, on päätös alistettava lääninhallituksen vahvistettavaksi.

— 13 §:ään otetaan lakiehdotuksen 14 §:ssä olevat säännökset kunnan koululaitokseen mahdollisesti kuuluvan ammatillisen oppilaitoksen omasta ohjesäännöstä.

— 14 §:ään sijoitetaan säännökset johtosäännön aikaansaamisesta silloin, kun kaksi kuntaa tai useampia kuntia on veloitettu yhteistoimintaan peruskouluopetuksen järjestämiseksi ja ne eivät tee tarvittavia yhtäpitäviä päätöksiä.

— 16 § poistetaan.

15 §. Valiokunnan kannanotot kielenopetuksen järjestämisestä on esitetty edellä peruskoululain 27 §:n kohdalla.

16 §. Valiokunta ehdottaa, että poistetun 16 §:n tilalle sijoitetaan salassapitovelvollisuutta koskeva säännös. Valiokunta on edellä peruskoululain 86 §:n kohdalla katsonut, että tämä asetukseen suunniteltu säännös on syytä antaa lain tasolla.

17 §. Valiokunta ehdottaa, että lakiin otetaan uusi muutoksenhaun perusteita koskeva pykälä perustuslakivaliokunnan lausunnon perusteluiden johdosta. Asiaa on tarkemmin selostettu edellä peruskoululain 94 (93) §:n kohdalla.

5. LAKI KUNNAN PERUSKOULUN, LUKION JA YLEISEN KIRJASTON VALTIONOSUUKSISTA JA -AVUSTUKSISTA SEKÄ LAINOISTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

1 §. Pykälään on tehty edellä kerrotusta lukion iltalinjan säilyttämisestä johtuvat lakitekniset muutokset.

4 §. Pykälän 2 momentin kohdalla on jäänyt säännöstmättä valtionosuuteen oikeuttavaksi käyttökustannukseksi oppilaiden kuljetamis- ja saattoavustukset. Valiokunta ehdottaa näiden lisäämistä 2 momenttiin.

Peruskoululain 51 §:n mukaan koulussa voi olla vaikeasti vammaisia oppilaita varten koulunkäyntiavustajia. Puheena olevan 4 §:n 2 momenttiin on sisällytetty vammaisen oppilaan koulunkäyntiavustajan palkka valtionosuuteen oikeuttavana peruskoulun käyttökustannuksena. Samalla on momentin kieliasua tarkistettu.

6 a §. Pykälään on tehty lukion iltalinjaratkaisusta johtuvat tarkistukset.

19 e §. Myös tuntiopettajalla voi olla erityistehtäviä. Sen vuoksi pykälää ehdotetaan täydennettäväksi.

6. LAKI KUULOVAMMAISTEN JA NÄKÖVAMMAISTEN KOULUISTA

5 §. Pykälä sisältää säännökset koulun johtokunnan kokoonpanosta. Johtokunnassa tulee olla, paitsi muita jäseniä, oppilaiden vanhempien edustus. Koska koulun oppilaat tulevat eri puolilta maata, ei ole mahdollista järjestää peruskoululain säännösten mukaista vanhempien kokousta, jossa nämä lausuvat mielensä omista edustajistaan. Yhdenmukaisesti peruskoululain kanssa valiokunta ehdottaa kuitenkin, että vanhempien sijasta puhutaan huoltajista.

8 §. Pykälän mukaan koulun opetuksesta on soveltuvien osin voimassa, mitä peruskoulun erityisopetuksesta on säädetty, jollei asetuksella toisin säädetä. Valiokunta viittaa tältä osin erityisesti peruskoululain 25 §:ään, johon ehdotetaan lisättäväksi säännös viittomakielen käyttämisestä opetuksen tukena.

10 §. Valiokunta, viitaten edellä oleviin peruskoululain 87 ja 94 (93) §:n perusteluihin, ehdottaa, että sana "holhooja" muutetaan sanaksi "huoltaja".

7. LAKI YKSITYISTEN KOULUJEN JA KASVATUSLAITOSTEN PERUSTAMISESTA JA YLLÄPITÄMISESTÄ ANNETUN LAIN 1 §:n MUUTTAMISESTA

Valiokunta viittaa edellä peruskoululain 97 (96) §:n kohdalla lausuttuun ja toteaa lisäksi seuraavaa.

Sanottuun 97 (96) §:n 1 momenttiin on hallituksen esityksessä ehdotettu sisällytettäväksi kaksi asiaa seuraavasti:

— vuoden 1919 laki yksityisten koulujen ja kasvatuslaitosten perustamisesta ja ylläpitämisestä jää voimaan, mutta sitä ei sovelleta peruskouluun ja peruskoulua korvaavaan kouluun, ja

— ns. nimittämiskirjalaki jää voimaan, mutta sitä ei sovelleta peruskoulun ja peruskoulua korvaavan koulun viran- ja toimenhaltijoihin. Tältä osin asiaa selvitetään tarkemmin jäljempänä.

Kuten jo peruskoululain 97 (96) §:n perusteluissa todettiin, hallituksen esittämä kirjoitustapa antaisi aiheen sellaiselle virhetulkinnalle, ettei peruskouluasteisia yksityisiä kouluja enää saisi perustaa, ja se olisi lisäksi hyvän lainsäädäntökäytännön vastainen. Peruskoulu-nimityksen käyttöä koskeva rajoitus on valiokunnan mielestä sisällytettävä vuoden 1919 yksityiskoululakiin.

Yksityisen koulun perustaminen myös oppivelvollisuuden suorittamiseen tähtäävää peruskouluasteista opetusta varten jää siis edelleen mahdolliseksi ja vuoden 1919 yksityiskoululaki voimaan. Koska kuitenkin sana "peruskoulu" on varattu tarkoittamaan kunnan ylläpitämää piirijakoista oppivelvollisuuden suorittamiseksi käytävää koulua ja nimike "peruskoulua korvaava koulu" kunnan peruskoulun tietyssä piirissä toimivaa ja kuntaan sopimussuhteessa olevaa koulua, on yksityiskoululakiin lisättävä säännös, ettei lakia sovelleta em. kouluihin.

Samat perustelut pienin poikkeuksin vuoden 1919 lain merkityksestä sopivat myös lukioon ja iltalukioon (lukiolain 63 § ja iltalukiolain 30 §). Yksityisen lukion ja iltalukion perustaminen eroaa peruskoulua korvaavan koulun perustamisesta siten, että koulutustarpeen perusteella valtioneuvosto voi antaa luvan perustaa yksityisen lukion ja sivistystarpeen perusteella yksityisen iltalukion. Sopimusta kunnan kanssa ei tarvita. Vuoden 1919 lain nojalla voi lisäksi perustaa koulun, joka antaa lukion tai iltalukion opetusta vastaavaa opetusta. Tästä koulusta ei kuitenkaan lukiolain 50 §:n nojalla saa käyttää nimitystä lukio. Tämä rajoitus on säädetty oppilaiden suojaksi.

Edellä lausutun perusteella peruskoululain 97 (96) §:n 1 momentin, lukiolain 63 (43) §:n 1 momentin ja iltalukiolain 30 (27) §:n 3 momentin samansisältöiset säännökset ovat vuoden 1919 lain soveltamisalan rajoittamisen osalta asiallisesti tarpeen. Perustuslakivaliokunnan lausuntoon viitaten valiokunta ehdottaa,

että rajoitus toteutetaan lisäämällä yksityisten koulujen ja kasvatuslaitosten perustamisesta ja ylläpitämisestä 5 päivänä maaliskuuta 1919 annetun lain 1 §:ään uusi 3 momentti.

8. LAKI VALTION VIRAN TAI PYSYVÄISEN TOIMEN HALTIJAIN NIMITTÄMISKIRJOISTA SEKÄ HEIDÄN OIKEUDESTAAN PYSYÄ VIRASSAAN TAI TOIMESSAAN ANNETUN LAIN 22 §:n MUUTTAMISESTA

Edellisen lakiehdotuksen kohdalla on jo todettu, että hallituksen esityksen tarkoituksena on, että ns. nimittämiskirjalaki jää voimaan, mutta sitä ei sovelleta peruskoulun ja peruskoulua korvaavan koulun, lukion eikä iltakoulun viran- ja toimenhaltijoihin.

Kun valiokunta ehdottaa opettajanvaalin osalta alustusvalitusmenettelyn käyttöönottamista, on nimittämiskirjalain soveltamatta jättäminen vieläkin perustellumpaa. Muuten tilanne olisi seuraavanlainen: Jos viranhaltija on nimetty siten, että vaalia ei ole alistettu, häneen ei sovellettaisi nimittämiskirjalakia. Jos taas vaali on alistettu, tulisi nimittämiskirjalain säännöksiä soveltaa. Viranhaltijan oikeudellinen asema olisi siitä riippuvainen, ovatko kaikki hakijat aikanaan olleet tyytyväisiä vaaliin.

Tässä lausutun perusteella ja huomioon ottaen perustuslakivaliokunnan lausunnossa esitetyn valiokunta ehdottaa, että hallituksen esityksen tarkoitus toteutetaan muuttamalla valtion viran tai pysyvaisen toimen haltijain nimittämiskirjoista sekä heidän oikeudestaan pysyä virassaan tai toimessaan 29 päivänä kesäkuuta 1926 annetun lain (202/26) 22 §:n 1 momenttia.

HE n:o 179

1. LAKI KEHITYSVAMMAISTEN ERI- TYISHUOLLOSTA ANNETUN LAIN MUUTTAMISESTA

9 §. Kuten edellä on todettu, myös pysyvästi kehitysvammaiset ovat uuden koululainsäädännön perusteella oppivelvollisia. Oppivelvollisuus toteutetaan antamalla heille opetusta

tämän lakiehdotuksen perusteella. Tämän korostamiseksi valiokunta ehdottaa, että pykälään lisätään nimenomainen maininta erityis-
huollon järjestämisestä varten tarvittavista ope-
tussyksiköistä.

Lakiehdotusten säätämisyjärjestys

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan esittänyt, että peruskoululakiehdotus on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyssä järjestyksessä. Tämä johtuu siitä, että perustuslakivaliokunta on todennut peruskoululakiehdotuksen 57 §:n hallitusmuodon 84 §:n vastaiseksi. Sivistysvaliokunta on kuitenkin edellä ehdottanut peruskoululakiehdotuksen 57 §:n muuttamista hallitusmuodon 84 §:n mukaiseksi. Vastaavasti lukion ja iltalukion viranhaltijoiden kansalaisuusvaatimukset noudattavat sivistysvaliokunnan ehdotuksessa hallitusmuodon 84 §:ää. Näiltä osin ei valiokunnan käsityksen mukaan siis enää ole tarvetta lakiehdotusten käsittelemiseen perustuslainsäätämisyjärjestyksessä.

Perustuslakivaliokunta on lisäksi edellyttänyt, että peruskoululakiehdotuksen 97 (96) §:n, lukiolakiehdotuksen 63 (43) §:n ja iltalukiolakiehdotuksen 27 (30) §:n osalta otetaan esitetty valtiosääntöoikeudellinen huomautus asianmukaisesti huomioon. Sivistysvaliokunta on edellä yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetyllä tavalla tehnyt asianomaiset muutosehdotukset. Näin ollen kaikki lakiehdotukset voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:n mukaisessa järjestyksessä.

Lakialoitteet

Koska valiokunta puoltaa lakiehdotusten hyväksymistä hallituksen esitysten pohjalta, tässä yhteydessä käsiteltäväksi otetut lakialoitteet olisi hylättävä. Useat valiokunnan ehdottamat muutokset ja perusteluissa esitetyt kannanotot vastaavat lakialoitteissa tehtyjä ehdotuksia.

Edellä olevan perusteella sivistysvaliokunta, joka valtiopäiväjärjestyksen 45 §:n ja eduskunnan työjärjestyksen 24 §:n nojalla on va-

linnut puheenjohtajansa esittelijäksi antamaan tarpeellisia tietoja asiaa eduskunnan täysistunnossa käsiteltäessä, kunnioittaen ehdottaa,

että hallituksen esitykseen n:o 30 sisältyvät lakiehdotukset hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Peruskoululaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Peruskoulun tehtävä ja rakenne

1 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

2 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Peruskoulun opetus ja muu toiminta tulee järjestää siten, että se antaa oppilaalle persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen, yhteiskunnan ja työelämän, ammatinvalinnan ja jatko-opintojen, *elinympäristön ja luonnon suojelemisen*, kansallisen kulttuurin ja *kansallisten arvojen* sekä kansainvälisen yhteistyön ja *rauhan* edistämisen kannalta tarpeellisia valmiuksia sekä edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa.

3 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Tehtävänsä hoitaessaan peruskoulun on pyrittävä läheiseen yhteisymmärrykseen ja yhteistyöhön kodin kanssa *tukemalla kotia sen kasvatustehtävässä*.

4 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

5 §

Peruskouluun voi kuulua erityisluokkia. (Poist.) Erityisluokista voidaan muodostaa koulu.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

2 luku

Peruskoulun järjestämisvelvollisuus ja piirijako

6 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

7 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Milloin se on tarkoituksenmukaista, koulupiiri voidaan muodostaa myös siten, että sen kouluun kuuluu (poist.) vain osa ala-asteen vuosiluokista.

8—11 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

3 luku

Peruskoulun hallinto

12 §

Peruskoulussa on johtokunta. Kunnan *koulutoimen johtosäännössä* voidaan määrätä, että kahdella tai useammalla peruskoululla on yhteinen johtokunta. Johtokunnassa on seitsemän jäsentä. Jäsenistä yksi on valittava koulun opettajista ja yksi muusta henkilökunnasta. Koulussa, jossa on peruskoulun yläasteen vuosiluokan oppilaita, on johtokunnassa kuitenkin yhdeksän jäsentä, joista kaksi on yläasteen vuosiluokalla olevien oppilaiden keskuudesta lukuvuodeksi kerrallaan valitsemia. Oppilaista valittavilla jäsenillä on johtokunnan kokouksissa puhevalta, mutta ei äänioikeutta. (2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

13 §

Johtokunnan muut kuin opettajista, muusta henkilökunnasta ja oppilaista valittavat jäsenet ja heidän *henkilökohtaiset* varajäsenensä valitaan sekä puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja nimetään näistä jäsenistä siten kuin kunnallislaissa (953/76) on säädetty johtokunnasta. Vähintään kolme edellä tarkoitetuista jäsenistä sekä heidän *varajäsenensä* on kuitenkin *valittava* oppilaiden *huoltajien keskuudesta*. Koululautakunta voi kutsua oppilaiden huoltajat kokouk-

seen varatakseen heille tilaisuuden ilmaista mielipiteensä johtokuntaan valittavista tässä momentissa tarkoitetuista jäsenistä ja heidän varajäsenistään, sen mukaan kuin asetuksella säädetään ja johtosäännössä tarkemmin määrätään. Milloin peruskoulu on kahden tai useamman kunnan yhteinen, on jäsenten valinnasta ja vaalikelpoisuudesta voimassa mitä kunnallislain 104 §:n 1 momentissa säädetään.

Opettajista valittava jäsen ja hänen varajäsenensä valitaan opettajakunnan keskuudestaan ehdottamista henkilöistä sekä muusta henkilökunnasta valittava jäsen ja hänen varajäsenensä tämän henkilökunnan keskuudestaan ehdottamista henkilöistä. Kummankin edellä tarkoitetun ehdotuksen perusteella erikseen toimitetaan jäsenen ja hänen henkilökohtaisen varajäsenensä vaali noudattaen samaa menettelyä kuin johtokunnan puheenjohtajaa ja varapuheenjohtajaa nimettäessä. Yläasteen oppilaat valitsevat keskuudestaan valitsemilleen jäsenille myös henkilökohtaiset varajäsenet. Tässä momentissa tarkoitetuiksi jäseniksi ja varajäseniksi voi se kunnanvaltuusto, jonka hallinnossa peruskoulu on, valita myös muussa kunnassa asuvia. Jos johtokunta on kahden tai useamman peruskoulun yhteinen, ehdotukset opettajista ja muusta henkilökunnasta valittaviksi jäseniksi ja varajäseniksi tekee vastaavasti kunkin ryhmän yhteinen kokous. Oppilasjäsenet ja varajäsenet valitsee asianomaisten koulujen yläasteen oppilaiden kokous. Tarkempia säännöksiä annetaan asetuksella.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

14 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

15 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Opettajakunnan tehtävänä on suunnitella ja edistää koulutyötä sekä osallistua työrauhan ylläpitämiseen, sen mukaan kuin asetuksella säädetään ja tarvittaessa johtosäännössä määrätään.

16 ja 17 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

18 §

Peruskoulussa on johtaja. Yläasteella ja sellaisella ala-asteella, jossa on pysyvästi vähintään kaksitoista perusopetusryhmää, koulun

johtajana on rehtori. Erityisluokista muodostettuun peruskouluun on perustettava rehtorin virka, jos koulussa on pysyvästi vähintään kolme perusopetusryhmää, joista ainakin yhdessä on peruskoulun yläasteen oppilaita.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Milloin peruskoulun yläaste ja kunnan lukio toimivat samassa rakennuksessa tai rakennusryhmässä, voidaan johtosäännössä määrätä, että lukion rehtori hoitaa myös peruskoulun yläasteen johtajan tehtävät. Kouluhallituksen luvalla voidaan vastaavasti johtosäännössä määrätä, että lukion rehtori hoitaa sekä peruskoulun yläasteen että ala-asteen johtajan tehtävät.

19—21 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

4 luku

Peruskoulun työaika ja opetus

22—24 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

25 §

Peruskoulun opetuskieli on joko suomi tai ruotsi. (Poist.)

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Saamelaisten kotiseutualueella asuvien saamenkielisten oppilaiden opetuskieli voi olla saame. Saamenkielisestä opetuksesta säädetään tarkemmin asetuksella.

(4 mom. kuten hallituksen esityksen 3 mom.)

Kuulovammaisten opetuksessa voidaan opetuskielen tukena käyttää viittomakieltä, sen mukaan kuin asetuksella tarkemmin säädetään.

26 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

27 §

Peruskoulun opetussuunnitelmaan tulee sisältyä, sen mukaan kuin asetuksella säädetään, äidinkieltä, toista kotimaista kieltä, vieraita kieliä, ympäristöoppia, kansalaistaitoa, uskontoa, historiaa, yhteiskuntaoppia, matematiikkaa, fysiikkaa, kemiaa, biologiaa, maantietoa, liikuntaa, musiikkia, kuvaamataittoa, käsityötä, teknistä työtä, tekstiilityötä ja kotitaloutta.

Lisäksi opetussuunnitelmaan tulee sisältyä oppilaanohjausta.

Peruskoulun ala-asteella opetetaan yhteisenä aineena joko toista kotimaista kieltä tai vierasta kieltä ja yläasteella sekä toista kotimaista kieltä että vierasta kieltä. Saamelaiden kotiseutualueella asuvalle oppilaalle voidaan opettaa äidinkielen oppiaineena saamen kieltä ja suomen kieltä, sen mukaan kuin opetussuunnitelmassa määrätään. Opetussuunnitelmaan voi kuulua muitakin asetuksella säädettäviä peruskoulun tehtävään kuuluvia oppiaineita.

Yhteisenä aineena opetettavat kielet ovat englannin, ranskan, saksan ja venäjän kieli. Asetuksella säädetään perusteista, joiden mukaan kunnan opetussuunnitelmaan tulee kuulua yhteisenä aineena yksi tai useampi mainituista vieraista kielistä ja toinen kotimainen kieli siten, että ne ovat oppilaalle peruskoulun ala-asteella opetettavaa kieltä valittaessa keskenään vaihtoehtoisia.

(4 mom. kuten hallituksen esityksen 2 mom.)

Ertyisluokkien osalta voidaan poiketa 1—4 momentin säännöksistä, sen mukaan kuin asetuksella säädetään.

28 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Milloin koulun yleisestä uskonnon opetuksesta on uskonnonvapauslain (267/22) mukaisesti vapautettu vähintään kolme evankelis-luterilaiseen kirkkoon tai vähintään kolme ortodoksiseen kirkkokuntaan kuuluvaa oppilasta, on heille järjestettävä oman tunnustuksensa mukaista (poist.) opetusta. Lääninhallitus voi myöntää oppilasluvusta poikkeuksen.

Milloin koulun yleisestä uskonnon opetuksesta on uskonnonvapauslain mukaisesti vapautettu vähintään kolme samaan uskontokuntaan kuuluvaa oppilasta, jotka eivät saa 2 momentin mukaista opetusta, on heille järjestettävä oman tunnustuksensa mukaista uskonnon opetusta, mikäli heidän huoltajansa sitä vaativat. Lääninhallitus voi myöntää oppilasluvusta poikkeuksen.

Koulun yleisestä uskonnon opetuksesta uskonnonvapauslain mukaisesti vapautetuille vähintään kolmelle uskontokuntaan kuulumattomalle oppilaalle opetetaan elämäkatsomustietoa. Lääninhallitus voi myöntää oppilasluvusta poikkeuksen.

29 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

30 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Kunta laatii peruskoulua varten opetussuunnitelman sen mukaan kuin asetuksella säädetään. Opetussuunnitelma laaditaan erikseen suomenkielisiä ja ruotsinkielisiä peruskouluja varten. Opetussuunnitelma on sen vuotuisena osana olevaa työsuunnitelmaa lukuunottamatta alistettava lääninhallituksen vahvistettavaksi sen mukaan kuin asetuksella säädetään.

31 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

5 luku

Oppivelvollisuus ja koulunkäyntioikeus

32 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Jos vammaista lasta ei hänen vammansa vuoksi voida opettaa yhdeksänvuotisessa peruskoulussa, hänen oppivelvollisuutensa alkaa vuotta 2 momentissa mainittua ajankohtaa aikaisemmin ja kestää yksitoista vuotta.

33—37 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

38 §

(1—3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Milloin sama alue kuuluu 7 §:n 1 momentin mukaisesti kahteen tai useampaan ala-asteen tai yläasteen piiriin, koululautakunta päättää, minkä piirin kouluun oppilaalla on oikeus päästä.

39—43 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

6 luku

Peruskoulun oppilashuolto

44—46 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

47 §

(1—3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)
(4 mom. kuten hallituksen esityksen 49 §.)

48 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

49 §

(Poist.)

49 ja 50 §

(Kuten 50 ja 51 § hallituksen esityksessä.)

51 § (uusi)

Vaikeasti vammaisia oppilaita varten koulussa voi kouluhallituksen luvalla ja opetusministeriön määräämin perusteina olla koulunkäyntiavustajia.

7 luku

**Peruskoulun virat, viranhaltijat
ja tuntiopettajat**

52 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Viranhaltijalla tarkoitetaan tässä laissa 1 momentissa mainitun viran vakinaista haltijaa ja viran väliaikaista hoitajaa. Viran väliaikaisella hoitajalla tarkoitetaan vastaavasti avoimen viran hoitajaa ja viransijaista.

Peruskoulussa voi olla *virkasuhteisia* tuntiopettajia.

53 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Peruskouluun voidaan opetusministeriön ohjeiden mukaan perustaa sellainen opettajanvirka, jonka *haltija* on velvollinen opettamaan osan opetusvelvollisuudestaan saman kunnan lukiossa.

Milloin opetuksen tarkoituksenmukainen järjestäminen sitä vaatii, voidaan peruskouluun opetusministeriön ohjeiden mukaan perustaa sellainen opettajanvirka, jonka *haltija* on velvollinen opettamaan osan opetusvelvollisuudestaan muun tai muiden sopijakuntien yhdessä tai useammassa peruskoulussa tai lukiossa.

54 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

55 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Peruskoulun virka voidaan lakkauttaa, jos sen mukaan kuin asetuksella säädetään, *viranhaltijan* palkkaukseen ei myönnetä valtionosuutta tai virka katsotaan tarpeettomaksi. Jos koulu tai oppilaskoti lakkautetaan, lakkaavat samalla sen virat, jollei niitä siirretä toisen koulun tai oppilaskodin viroiksi.

56 §

(1—3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Jos lakkautuspalkalle asetettua opettajaa ei ole voitu siirtää hänelle soveltuvaan opettajanvirkaan, kouluhallitus voi määrätä hänet hänen suostumuksellaan *viran* väliaikaisena *hoitajana* hoitamaan peruskoulun virkaa sen estämättä, ettei hän täytä virkaan vaadittuja kelpoisuusehtoja.

Mitä edellä tässä pykälässä on säädetty vakinaisesta opettajasta, on soveltuvin osin voimassa vakinaisesta rehtorista ja *oppilaskodinhoitajasta*, jonka virka on lakkautettu. Vakainen rehtori siirretään rehtorin virkaan taikka opettajan virkaan, jolloin samalla, mikäli se on mahdollista, hänet määrätään suostumuksellaan 18 §:n 2 momentin säännöksen estämättä koulun johtajaksi. Niin ikään koulun johtajana toimiva opettajanviran *vakainainen* haltija siirretään suostumuksellaan samaan kouluun perustettavaan rehtorin virkaan.

(6 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

57 §

Peruskoulun (*poist.*) virkaan voidaan vakinaisesti nimittää vain Suomen kansalainen. Peruskoulun vieraan kielen opettajanvirkaan voidaan kuitenkin vakinaiseksi nimittää *muukin* kuin Suomen kansalainen. (*Poist.*)

Peruskoulun *viranhaltijan* ja tuntiopettajan kelpoisuusehdoista säädetään asetuksella. Opetusministeriö voi erityisestä syystä myöntää niistä erivapauden.

58 §

Avoin virka on, jollei laillista estettä ole tai jollei virkaa katsota tarpeettomaksi, julistettava haettavaksi vakinaisesti täyttämistä varten. Koululautakunnan on hakuajan päätyttyä valittava virkaan säädetty kelpoisuusehdot täyttävistä hakijoista taitavin ja soveliaim. Lautakunta voi lisäksi valita kutakin avointa virkaa kohti enintään kaksi hakijaa varasijalle. Virka

voidaan kuitenkin, jos katsotaan koulun edun sitä vaativan, (poist.) julistaa uudelleen haettavaksi. Ennen rehtorin viran täyttämistä koululautakunnan on kuultava koulun johtokuntaa sekä opettajakuntaan kuuluvia.

Koululautakunnan on annettava päätöksensä tiedoksi hakijoille tiedoksiannosta hallintoasioissa annetun lain (232/66) 7 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti ilmoitustaululla. Milloin joku hakijoista 14 päivän kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan sitä kirjallisesti vaatii, on koululautakunnan alistettava päätöksensä lääninhallituksen vahvistettavaksi. Jollei lääninhallitus katso voivansa vaalia vahvistaa, on sen palautettava asia koululautakunnalle uudelleen käsiteltäväksi. Uusi tai uudistettu vaalipäätös on vastaavasti alistettava lääninhallitukselle. Lääninhallituksen on vahvistettava uusi tai uudistettu päätös, jollei vaalissa ole sivuutettu ilmeisesti taitavinta ja soveliainta hakijaa tai muutoin virheellisesti menetelty. Jos lääninhallitus vieläkin jättää vaalin vahvistamatta, sen on alistettava asia kouluhallituksen ratkaistavaksi. Milloin siihen on painavia syitä, kouluhallitus voi määrätä, kuka hakijoista on virkaan otettava.

Avoimen viran hoitajan ottamisessa on soveltuvin osin noudatettava, mitä viran vakinaisesta täyttämisestä edellä tässä pykälässä on säädetty. Jos avoimeen virkaan ei ennen elokuun 1 päivää ole valittu hakijaa, voi lääninhallitus kuitenkin määrätä avoimen viran hoitajan alkaneeksi lukuvuodeksi.

Koululautakunta (poist.) ottaa viransijaisen ja tuntiopettajan. Viransijainen ja tuntiopettaja voidaan ottaa virkaan tai tehtävään sitä haettavaksi julistamatta.

59 §

Viranhaltijan ja tuntiopettajan on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja huolellisesti, seurattava alansa kehitystä ja käyttäydyttävä asemansa edellyttämällä tavalla.

Viranhaltijan ja tuntiopettajan tehtävistä säädetään asetuksella.

Jos viranhaltijan tai tuntiopettajan tehtävänä on koulussa tai oppilaskodissa valvoa ruokailua siihen itse osallistuen, on ateria hänelle makсутon.

60 §

Viranhaltijan ja tuntiopettajan palkkauksen maksamisesta päättää kunnanhallitus, jollei johtosäännössä ole toisin määrätty.

Opetusministeriö voi erityisestä syystä oikeuttaa viranhaltijan lukemaan palvelulisää varten hyväkseen muunkin kuin virkaehtosopimuksessa sovitun palvelusajan, kuitenkin enintään kahdeksan vuotta.

61 §

Aiheettomasti maksettu palkkaus tai muu virkasuhteesta johtuva taloudellinen etuus saadaan periä takaisin siten, että se vähennetään seuraavan tai seuraavien palkanmaksujen yhteydessä viranhaltijan tai tuntiopettajan palkasta, jos viranhaltija tai tuntiopettaja on edelleen saman koulun tai saman kunnan palveluksessa.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Takaisinperintää aloitettaessa on sen peruste ja takaisin perittävä määrä viranhaltijalle tai tuntiopettajalle ilmoitettava.

(4 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

62 §

Viranhaltijan virkavapauden myöntää koululautakunta.

Viranhaltijan, joka sairauden vuoksi ei kykene virkaansa hoitamaan, on pyydettyä virkavapautta. Jollei hän sitä tee, koululautakunnan on vapautettava hänet virantoimituksesta sairauden ajaksi. Päätös on heti ilmoitettava lääninhallitukselle. Päätös voidaan panna heti täytäntöön, jollei lääninhallitus sitä kiellä.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

63 §

Milloin viranhaltija tai tuntiopettaja on syylistynyt laiminlyöntiin tai rikkomukseen virsaan tai tehtävässään taikka käyttäytynyt sopimattomasti, voidaan häntä rangaista kurinpidollisesti varoituksella taikka erottamalla hänet virantoimituksesta tai tehtävän hoitamisesta enintään kolmen kuukauden ajaksi, jolta ajalta erotettu menettää palkkauksensa ja palkkionsa.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

64 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

65 §

Sillä aikaa kun viranhaltijaa tai tuntiopettajaa vastaan on syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan samasta syystä saa aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä.

Jos tuomioistuin on vapauttanut *viranhaltijan* tai tuntiopettajan syytteestä, ei kurinpitomenettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syystä muutoin kuin sellaisen seikan nojalla, jota ei ole katsottava rikokseksi mutta joka voi aiheuttaa kurinpidollisen rankaisemisen.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

66 §

Milloin *viranhaltija* tai tuntiopettaja on syytteen, kurinpitomenettelyn tai tutkimuksen alaisena rikoksen tai kurinpitorikkomuksen vuoksi, voi koululautakunta pidättää hänet virantoimittuksesta tai tehtävän hoitamisesta. Pidätyspäätös on heti ilmoitettava lääninhallitukselle. Päätös voidaan heti panna täytäntöön, jollei lääninhallitus sitä kiellä.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

67 §

Viran väliaikaisen hoitajan (*poist.*) ja tuntiopettajan voi koululautakunta vapauttaa virasta tai tehtävän hoitamisesta, milloin siihen harkitaan syytä olevan.

Viran väliaikaisen hoitajan (*poist.*) ja tuntiopettajan määräys voidaan myös peruuttaa samassa järjestyksessä kuin se hänelle annetaan.

68 §

Jos *viranhaltija* on ryhtynyt toiseen palvelukseen, joka estää asianomaisen viran hoitamisen, koululautakunnan on todettava hänen aikaisempi virkasuhteensa päättyneeksi, jollei hänelle ole myönnetty eroa tai virkavapautta tai jollei asiasta ole erikseen toisin säädetty.

69 §

Viranhaltija ja tuntiopettaja on velvollinen eroamaan virastaan tai tehtävästään heinäkuun 31 päivänä sinä vuonna, jona hän täyttää 67 vuotta. Lääninhallitus voi kuitenkin koululautakunnan esityksestä pysyttää hänet virassaan tai tehtävässään täysin lukuvuosin enintään kolme vuotta sen jälkeen, jos hän kykenee vielä hoitamaan virkaansa tai tehtävänsä.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Sen estämättä, mitä 1 ja 2 momentissa on säädetty, voidaan eroamisiään saavuttanut henkilö ottaa viran väliaikaiseksi hoitajaksi (*poist.*) tai tuntiopettajaksi, jos opetuksen taroituksenmukainen järjestäminen sitä vaatii.

Jos *viranhaltija* tai tuntiopettaja on ruumiillisen tai henkisen tilansa vuoksi pysyvästi me-

nettänyt työkykynsä, on hän velvollinen eroamaan edellä säädettyä aikaisemminkin. Jollei hän itse hae eroa, kouluhallitus vapauttaa hänet virasta tai tehtävästä.

70 §

Lääninhallitus voi määrätä, jos se viran hoitamisen edellytysten selvittämiseksi on tarpeen, *viranhaltijan* hänen terveydentilansa toteamiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Samoilla edellytyksillä *viranhaltija* on velvollinen antamaan lääninhallitukselle terveydentilaansa koskevia tietoja.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

71 §

Viranhaltijalla ja tuntiopettajalla on oikeus valtion varoista suoritettavaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeeseen jäljempänä säädettyin poikkeuksin soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olevalla henkilöllä. Eläkkeen perusteena oleva palkka määräytyy pitämällä perusteena asianomaiselle valtionosuuden perusteeksi hyväksytyn kunnallisen virkaehtosopimuksen ja tämän lain nojalla tulevaa palkkausta.

Viranhaltija ja tuntiopettaja saa työkyvyttömyyseläkkeen paitsi niissä tapauksissa, joista valtion eläkelaisissa on säädetty, myös jos hänet vapautetaan 69 §:n 4 momentin mukaisesti virasta tai tehtävästä.

72 §

Viranhaltijan ja tuntiopettajan eläkeikä on 60 vuotta.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

73 §

Viranhaltijana tai tuntiopettajana olleen henkilön kuoltua suoritetaan hänen jälkeensä valtion varoista perhe-eläkettä soveltuvin osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olleen henkilön jälkeen.

8 luku

Peruskoulun kiinteistö ja irtaimisto

74—76 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

9 luku

Peruskoulua korvaavat koulut

77 §

Peruskoulua korvaavalla koululla tarkoitetaan *Suomen kansalaisen tai rekisteröidyn suomalaisen yhteisön tai säätiön ylläpitämää* yksityistä koulua, joka kunnan ja koulun ylläpitäjän sopimuksen perusteella korvaa kunnan peruskoulua ja jossa opetus annetaan peruskoulun opetussuunnitelman mukaan.

Tämän lain voimaantulon jälkeen 1 momentissa tarkoitettu sopimus voidaan tehdä peruskoulun ala-asteen vuosiluokkia vastaavien luokkien osalta vain silloin, kun mainitut luokat toimivat peruskoulua korvaavan koulun yläasteen vuosiluokkia vastaavien luokkien yhteydessä ja sopimus on (*poist.*) kielellisen vähemmistön *koulutusmahdollisuuksien* turvaamiseksi tai *muusta erityisestä* syystä välttämätön.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

78 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Mitä tämän lain 1—3, 7, 8, 15—17, 19, 22—31, 37—42, 44—51, 74, 75, 85—88, 92, 94, 99 ja 108 §:ssä on säädetty, on vastaavasti voimassa peruskoulua korvaavasta koulusta ja sen oppilaista. Peruskoulua korvaavan koulun oppilaalle opetus on maksutonta ja koulun oppilaiden sosiaaliset edut on *kunnan* järjestettävä (*poist.*), jolleivät kunta ja koulun ylläpitäjä ole toisin sopineet.

Peruskoulua korvaavan koulun rehtorin ja opettajan toimista, *toimenhaltijoista* ja tuntiopettajista on soveltuvin osin voimassa, mitä 55 §:n 2 ja 3 momentissa, 58 §:ssä, 59 §:n 1 ja 2 momentissa, 62—67 §:ssä, 69 §:n 1, 3 ja 4 momentissa ja 70 §:ssä on säädetty peruskoulun viroista, *viranhaltijoista* ja tuntiopettajista. Koululautakunnalle säädetty tehtävät hoitaa kuitenkin peruskoulua korvaavan koulun johtokunta.

(4 ja 5 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Peruskoulua korvaavassa koulussa voidaan järjestää 4 §:n 2 momentin mukaisesti lisäopetusta ja 4 §:n 3 momentin mukaisesti esiopetusta. Lupa voidaan myöntää vain siinä tapauksessa, että kunta ja koulu ovat sopineet edellä tässä momentissa tarkoitettujen toimintojen kustannusten korvaamisesta koululle.

79 §

Sen lisäksi, mitä 78 §:ssä on säädetty, voidaan asetuksella säätää peruskoulua korvaavasta koulusta, sen *toimenhaltijoista* ja tuntiopettajista, oppilaista sekä muustakin koulun toiminnan järjestämisestä.

80—82 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

10 luku (uusi)

Eräät peruskouluopetusta vastaavaa opetusta antavat oppilaitokset

83 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Edellä 1 momentissa tarkoitettun koulun palveluksessa olleelle henkilölle suoritetaan *valtion* varoista eläkettä ja hänen edunsaajalleen perhe-eläkettä sen mukaan kuin 82 §:ssä ja sen nojalla asetuksella on peruskoulua korvaavan koulun palveluksessa olleesta henkilöstä säädetty. Jos henkilöllä on oikeus myös muuhun kuin *valtion* varoista suoritettavaan eläkkeeseen tai hänen edunsaajallaan vastaavasti perhe-eläkkeeseen, on *valtion* varoista suoritettavasta eläkkeestä vähennettävä muu eläke tai perhe-eläke siltä osin kuin ne perustuvat samaan palvelusaikaan.

84 § (uusi)

Peruskouluopetusta vastaavaa opetusta antavasta muusta kuin 77 ja 83 §:ssä mainitusta oppilaitoksesta sekä tällaisen oppilaitoksen perustamisesta ja ylläpitämisestä on voimassa, mitä siitä erikseen on säädetty.

11 (10) luku

Erinäisiä säännöksiä

85 §

(Kuten hallituksen esityksen 84 §.)

86 § (uusi)

Valtion ja kunnan palveluksessa olevat sekä peruskoulun hallintoelinten jäsenet eivät saa sivulliselle ilmaista, mitä he tämän lain mu-

kaisten tehtäviensä perusteella ovat saaneet tietää, jos asia on sen luonteen vuoksi salassa pidettävä.

87 (85) §

(1 mom. kuten hallituksen esityksen 85 §:n 1 mom.)

Milloin kahden tai useamman kunnan yhteisen piirin koulun paikka on muun kuin yhteistoimintaan osallistuvan kunnan alueella, määrätään *johtosäännössä*, minkä kunnan hallinnossa koulu on.

88 §

(Kuten hallituksen esityksen 86 §.)

87 §

(*Poist.*)

89—93 §

(Kuten hallituksen esityksen 88—92 §.)

94 (93) §

Tämän lain ja tämän lain nojalla annetun asetuksen perusteella tehtyyn lääninhallituksen ja koululautakunnan päätökseen haetaan muutosta valittamalla kouluballitukselle. Asetuksella voidaan kuitenkin säätää noudatettavaksi kunnallislain mukaista valitusta.

Peruskoulun viranhaltijan ja johtokunnan päätökseen haetaan muutosta valittamalla koululautakunnalle. Valitusaika on neljätoista päivää. Jos koululautakunnalle kuuluvia tehtäviä on siirretty lautakunnan alaisen viranhaltijan tai johtokunnan päätettäväksi, noudatetaan koululautakunnan päätöksestä tehtävää valitusta koskevia säännöksiä.

Jos oppilaan huoltaja saa hakea muutosta johtokunnan päätökseen tai muun viranomaisen oppilasta koskevaan päätökseen, on myös peruskoulun yläasteen oppilaalla oikeus hakea muutosta.

95 §

(Kuten hallituksen esityksen 94 §.)

12 (11) luku

Voimaantulosäännökset

96 (95) §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1984.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksen 95 §:n 2 ja 3 mom.)

97 (96) §

(1 mom. *poist.*)

Sen estämättä, mitä edellä on säädetty, maksetaan 96 §:n 2 momentissa mainittujen lakien nojalla myönnetty eläkkeet ja perhe-eläkkeet edelleen ja mainittujen lakien tarkoittamat palvelussuhteet oikeuttavat eläkkeeseen ja perhe-eläkkeeseen mainittujen lakien mukaisesti.

98—100 §

(Kuten hallituksen esityksen 97—99 §.)

101 (100) §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksen 100 §:n 1 ja 2 mom.)

Kun *valtion*, kuntainliiton, kunnan tai yksityisen harjaantumiskoulun opettajanvirka tai -toimi lakkautetaan, voi kouluhallitus siirtää viran tai toimen vakinaisen *haltijan ja avoimen viran tai toimen hoitajan* hänen suostumuksellaan lähinnä hänen entistä virkaansa tai tointa vastaavaan peruskoulun erityisluokan opettajanvirkaan.

(4 ja 5 mom. kuten hallituksen esityksen 100 §:n 4 ja 5 mom.)

102 (101) §

Edellä 101 §:ssä tarkoitettu henkilö saa peruskoulun, kunnan lukion tai kunnan iltalukion palveluksessa henkilökohtaisena lisänä aikaisempien säännösten ja määräysten mukaisen palkkauksen ja peruskoulun, kunnan lukion tai kunnan iltalukion palveluksessa saamansa palkkauksen tai palkan erotuksen. Palkkauksella tarkoitetaan tässä laissa peruspalkkaa ikä-, palvelu-, kalliinpaikan- ja syrjäseutulisineen sekä säännöksiin ja määräyksiin perustuvaa henkilökohtaista lisää.

Peruskoulua korvaavan koulun palveluksessa olleeseen muita kuin opetustehtäviä suorittavaan henkilöön, joka on 101 §:n nojalla siirretty peruskoulun palvelukseen, sovelletaan kunnan peruskouluksi muutetun yksityisoppikoulun eräiden toimihenkilöiden ja palveluskuntaan kuuluvien henkilöiden eläkkeiden ja perhe-eläkkeiden järjestelystä annetun lain (13/72) säännöksiä.

Jos valtion lakkautetun oppilaitoksen palveluksessa ollut henkilö siirretään 101 §:n

nojalla peruskoulun palvelukseen, sovelletaan häneen soveltuvin osin valtion lakkautetun oppikoulun henkilökunnan aseman järjestämisestä eräissä tapauksissa annetun lain (10/72) 3, 4 ja 6 §:n säännöksiä.

Jos yksityisen kansakoulun tai harjaantumiskoulun palveluksessa ollut 101 §:n nojalla siirretty opettaja on ollut oikeutettu kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain (202/64) mukaiseen eläkkeeseen, luetaan mainitun palvelussuhteen välittömästi siirtoa edel-

tänyt aika 71 ja 73 §:n mukaiseen valtion varoista suoritettavaan eläkkeeseen ja perhe-eläkkeeseen oikeuttavaksi ajaksi. Valtion varoista suoritettavasta eläkkeestä ja perhe-eläkkeestä vähennetään kunnallisten viranhaltijain ja työntekijäin eläkelain mukainen eläke ja perhe-eläke siltä osin kuin se perustuu samaan palvelusaikaan.

103—108 §

(Kuten hallituksen esityksen 102—107 §.)

2.

Lukiolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Lukion tehtävä, rakenne ja perustaminen

1 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

2 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Lukion opetus ja muu toiminta tulee järjestää siten, että se antaa oppilaalle persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen, yhteiskunnan ja työelämän, ammatinvalinnan ja jatko-opintojen, *elinympäristön ja luonnon suojelemisen*, kansallisen kulttuurin ja kansallisten arvojen sekä kansainvälisen yhteistyön ja rauhan edistämisen kannalta tarpeellisia valmiuksia sekä edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa.

Tehtävänsä hoitaessaan lukion on pyrittävä läheiseen yhteisymmärrykseen ja yhteistyöhön kodin kanssa *tukemalla kotia sen kasvatus-tehtävässä.*

3 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Lukioon voi kuulua *iltalinja*, josta säädetään *iltalukiolaissa* (/) tässä laissa säädetyn poikkeuksin.

4 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Valtioneuvosto voi myöntää kunnalle luvan *lukion iltalinjan perustamista tarkoittavaan lukion toimintamuodon muuttamiseen edellyt-*

täen, että iltalinja on sivistystarpeen vaatima. Opetusministeriö voi myöntää luvan lukion toimintamuodon muuhun muuttamiseen.

2 luku

Lukion hallinto

5 §

Lukiossa on johtokunta, johon kuuluu yhdeksän jäsentä. Jäsenistä yksi on valittava lukion opettajista, yksi muusta henkilökunnasta ja kaksi oppilaista.

Jos lukioon kuuluu *iltalinja*, on johtokunnassa yksitoista jäsentä. Jäsenistä on yksi valittava lukion opettajista, yksi lukion *iltalinjan* opettajista, yksi muusta henkilökunnasta, kaksi lukion oppilaista ja yksi lukion *iltalinjan* oppilaista.

(3 ja 4 mom. kuten 2 ja 3 mom. hallituksen esityksessä.)

6 §

Johtokunnan muut kuin opettajista, muusta henkilökunnasta ja oppilaista valittavat jäsenet ja heidän *henkilökohtaiset* varajäsenensä valitaan sekä puheenjohtaja ja varapuheenjohtaja nimetään näistä jäsenistä siten kuin kunnallislaissa (953/76) on säädetty johtokunnasta. Vähintään kolme edellä tarkoitetuista jäsenistä sekä heidän *varajäsenensä* on kuitenkin

valittava oppilaiden huoltajien keskuudesta. Koululautakunta voi kutsua oppilaiden huoltajat kokoukseen varataksaan heille tilaisuuden ilmaista mielipiteensä johtokuntaan valittavista tässä momentissa tarkoitetuista jäsenistä ja heidän varajäsenistään, sen mukaan kuin asetuksella säädetään ja johtosäännössä tarkemmin määrätään. Yksi tai useampi tässä momentissa tarkoitettu jäsen henkilökohtaisine varajäsenineen voidaan valita muusta kuin lukion ylläpitäjäkunnasta, jolloin valinnasta ja vaalikel-poisuudesta on voimassa, mitä kunnallislain 104 §:n 1 momentissa säädetään.

Opettajista valittava jäsen ja hänen varajäsenensä valitaan opettajakunnan keskuudesta ehdottamista henkilöistä, muusta henkilökunnasta valittava jäsen ja hänen varajäsenensä tämän henkilökunnan keskuudesta ehdottamista henkilöistä ja oppilaista *valittavat jäsenet ja heidän varajäsenensä* oppilaskunnan keskuudesta ehdottamista henkilöistä. Kunkin edellä tarkoitetun ehdotuksen perusteella erikseen toimitetaan jäsenen ja hänen henkilökohtaisen varajäsenensä vaali noudattaen samaa menettelyä kuin johtokunnan puheenjohtajaa ja varapuheenjohtajaa *nimettäessä. Oppilaskunnan keskuudesta ehdottamien joukosta valittavat jäsenet ja heidän varajäsenensä* valitaan lukuvuodeksi kerrallaan. Johtokunnan jäseneksi valittavan oppilaan tulee olla 15 vuotta täyttänyt. Tässä momentissa tarkoitetuksi jäseneksi ja varajäseneksi voi lukion ylläpitäjäkunnan kunnanvaltuusto valita myös muussa kunnassa asuvia. (Poist.)

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

7 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

8 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Opettajakunnan tehtävänä on suunnitella ja edistää koulutyötä *sekä osallistua työrauhan ylläpitämiseen*, sen mukaan kuin asetuksella säädetään ja tarvittaessa johtosäännössä määrätään.

9 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

10 §

Lukion ja sen iltalinjan muita kuin opetus-tehtäviä suorittavaan henkilökuntaan kuuluvat kokoontuvat tekemään 6 §:ssä tarkoitettun eh-

dotuksen sekä suorittamaan muutkin heille säädetty yhteiset tehtävät siten kuin asetuksella säädetään.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

11 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Milloin lukio ja peruskoulun yläaste toimivat samassa rakennuksessa tai rakennusryh-mässä, *voidaan johtosäännössä määrätä, että peruskoulun yläasteen johtaja hoitaa myös lukion rehtorin tehtävät. Kouluhallituksen luvalla voidaan vastaavasti johtosäännössä määrätä, että peruskoulun johtaja hoitaa sekä lukion rehtorin että peruskoulun ylä- ja ala-asteen johtajan tehtävät.*

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

12 ja 13 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

3 luku

Lukion työaika ja opetus

14—17 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

18 §

Lukion opetussuunnitelmaan tulee sisältyä, sen mukaan kuin asetuksella säädetään, äidinkieltä, toista kotimaista kieltä, vieraita kieliä, uskontoa, filosofiaa, psykologiaa, historiaa, yhteiskuntaoppia, matematiikkaa, fysiikkaa, kemiaa, biologiaa, maantietoa, liikuntaa, terveystietoa, musiikkia ja kuvaamataittoa. Lisäksi opetussuunnitelmaan tulee sisältyä oppilaan-ohjausta.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

19 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Milloin lukion yleisestä uskonnon opetuksesta on uskonnonvapauslain (267/22) mukaisesti vapautettu *vähintään kolme* evankelisluterilaiseen kirkkoon tai *vähintään kolme* ortodoksiseen kirkkokuntaan *kuuluvaa oppilasta*, on heille järjestettävä oman tunnistuk-sensa mukaista (poist.) opetusta. *Lääninhallitus voi myöntää oppilasluvusta poikkeuksen.*

Milloin lukion yleisestä uskonnon opetuksesta on uskonnonvapauslain mukaisesti vapautettu vähintään kolme samaan uskontokuntaan kuuluvaa oppilasta, jotka eivät saa 2 momentin mukaista opetusta, on heille järjestettävä oman tunnustuksensa mukaista uskonnon opetusta, mikäli he sitä vaativat. Lääninhallitus voi myöntää oppilasluvusta poikkeuksen.

Lukion yleisestä uskonnon opetuksesta uskonnonvapauslain mukaisesti vapautetuille vähintään kolmelle uskontokuntaan kuulumattomalle oppilaalle opetetaan elämäkatsomustietoa. Lääninhallitus voi myöntää oppilasluvusta poikkeuksen.

20 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Kunta laatii lukiota varten opetussuunnitelman sen mukaan kuin asetuksella säädetään. Opetussuunnitelma laaditaan erikseen suomenkielisiä ja ruotsinkielisiä lukioita varten. Opetussuunnitelma on sen vuotuisena osana olevaa työsuunnitelmaa lukuunottamatta alistettava lääninhallituksen vahvistettavaksi sen mukaan kuin asetuksella säädetään.

21 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

22 §

Lukiossa on sen mukaan kuin asetuksella säädetään, toimeenpantava vuosittain ylioppilastutkinto, jonka tarkoituksena on saada selville, ovatko oppilaat saavuttaneet riittävän kypsyysyden ja lukion oppimäärien edellyttämät tiedot.

Muiden kuin lukion oppilaiden oikeudesta osallistua ylioppilastutkintoon säädetään asetuksella.

4 luku

Lukion oppilaat

23 §

Lukion oppilaaksi ottamisen perusteista säädetään asetuksella.

(2—4 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

24—26 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

5 luku

Lukion virat, viranhaltijat ja tuntiopettajat

27 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Viranhaltijalla tarkoitetaan tässä laissa 1 momentissa mainitun viran vakinaista haltijaa ja viran väliaikaista hoitajaa. Viran väliaikaisella hoitajalla tarkoitetaan vastaavasti avoimen viran hoitajaa ja viransijaista.

Lukiossa voi olla virkasuhteisia tuntiopettajia.

28 ja 29 §

(Poist.)

28 §

Saman kunnan kahdella tai useammalla lukiolla voi olla yhteisiä virkoja.

Milloin se on tarkoituksenmukaista, lukion opettajanvirat voidaan perustaa kunnan koululaitoksen viroiksi.

Lukioon voidaan opetusministeriön ohjeiden mukaan perustaa sellainen opettajanvirka, jonka haltija on velvollinen opettamaan osan opetusvelvollisuudestaan saman kunnan peruskoulussa.

Milloin opetuksen tarkoituksenmukainen järjestäminen sitä vaatii, voidaan lukioon opetusministeriön ohjeiden mukaan perustaa sellainen opettajanvirka, jonka haltija on velvollinen opettamaan osan opetusvelvollisuudestaan muun tai muiden sopijakuntien yhdessä tai useammassa lukiossa tai peruskoulussa.

29 §

Lukion virkojen perustamisesta ja lakkauttamisesta sekä niiden uudelleen järjestämisestä päättää kunnanvaltuusto. Se voi myös enintään kolmeksi vuodeksi kerrallaan määrätä, ettei virkaa ole vakinaisesti täytettävä, jos on todennäköistä, ettei virkaa tarvita pysyvästi.

Opettajanvirkoja tulee olla niin monta kuin opetustuntien määrä pysyvästi edellyttää. Tuntiopettajan hoidettavaksi saadaan antaa ne tunnit, joita varten ei ole tarkoituksenmukaista perustaa opettajanvirkaa.

Lukion virka voidaan lakkauttaa, jos sen mukaan kuin asetuksella säädetään viranhaltijan palkkaukseen ei myönnetä valtionosuutta

tai virka katsotaan tarpeettomaksi. Jos lukio lakkautetaan, lakkaavat samalla sen virat, jollei niitä siirretä toisen lukion viroiksi.

30 §

(Kuten hallituksen esityksen 28 §.)

31 §

Lukion virkaan voidaan vakinaisesti nimitää vain Suomen kansalainen. Lukion vieraan kielen opettajanvirkaan voidaan kuitenkin vakinaisesti nimittää muukin kuin Suomen kansalainen.

Lukion viranhaltijan ja tuntiopettajan kelpoisuusehdoista säädetään asetuksella. Opetusministeriö voi erityisestä syystä myöntää niistä erivapauden.

32 §

Avoin virka on, jollei laillista estettä ole tai jollei virkaa katsota tarpeettomaksi, julistettava haettavaksi täyttämistä varten. Koululautakunnan on hakuajan päätyttyä valittava virkaan säädettyt kelpoisuusehdot täyttävistä hakijoista taitavin ja soveliaim. Lautakunta voi lisäksi valita kutakin avointa virkaa kohti enintään kaksi varasijalle. Virka voidaan kuitenkin, jos katsotaan koulun edun sitä vaativan, julistaa uudelleen haettavaksi. Ennen rehtorin viran täyttämistä koululautakunnan on kuultava koulun johtokuntaa sekä opettajakuntaan kuuluvia.

Koululautakunnan on annettava päätöksensä tiedoksi hakijoille tiedoksiannosta hallintoasioissa annetun lain (232/66) 7 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti ilmoitustaululla. Milloin joku hakijoista 14 päivän kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan sitä kirjallisesti vaatii, on koululautakunnan alistettava päätöksensä lääninhallituksen vahvistettavaksi. Jollei lääninhallitus katso voivansa vaalia vahvistaa, on sen palautettava asia koululautakunnalle uudelleen käsiteltäväksi. Uusi tai uudistettu päätös on pastaavasti alistettava lääninhallitukselle. Lääninhallituksen on vahvistettava uusi tai uudistettu päätös, jollei vaalissa ole sivuutettu ilmeisesti taitavinta ja soveliainta hakijaa tai muutoin virheellisesti menetelty. Jos lääninhallitus vieläkin jättää vaalin vahvistamatta, sen on alistettava asia kouluhallituksen ratkaistavaksi. Milloin siihen on painavia syitä, kouluhallitus voi määrätä, kuka hakijoista on virkaan otettava.

Avoimen viran hoitajan ottamisessa on soveltuvin osin noudatettava, mitä viran vakinaisesta täyttämisestä edellä tässä pykälässä on säädetty. Jos avoimeen virkaan ei ennen elokuun 1 päivää ole valittu hakijaa, voi lääninhallitus kuitenkin määrätä avoimen viran hoitajan alkaneeksi lukuvuodeksi.

Koululautakunta ottaa viransijaisen ja tuntiopettajan. Viransijainen ja tuntiopettaja voidaan ottaa virkaan tai tehtävään sitä haettavaksi julistamatta.

33 §

Viranhaltijan ja tuntiopettajan on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja huolellisesti, seurattava alansa kehitystä ja käyttäydyttävä asemansa edellyttämällä tavalla.

Viranhaltijan ja tuntiopettajan tehtävistä säädetään asetuksella.

34 §

Viranhaltijan ja tuntiopettajan palkkauksen maksamisesta päättää kunnanhallitus, jollei jotosäännössä ole toisin määrätty.

Opetusministeriö voi erityisestä syystä oikeuttaa viranhaltijan lukemaan ikälisää varten hyväkseen muunkin kuin virkaehtosopimuksessa sovitun palvelusajan, kuitenkin enintään kahdeksan vuotta.

35 §

Aiheettomasti maksettu palkkaus tai muu virkasuhteesta johtuva taloudellinen etuus saadaan periä takaisin siten, että se vähennetään seuraavan tai seuraavien palkanmaksujen yhteydessä viranhaltijan tai tuntiopettajan palkasta, jos viranhaltija tai tuntiopettaja on edelleen saman lukion tai saman kunnan palveluksessa.

Kulloinkin suoritettavasta palkkauksesta ei saa 1 momentin nojalla periä enempää kuin mitä palkasta lain mukaan saadaan ulosmitata.

Takaisinperintää aloitettaessa on sen peruste ja takaisin perittävä määrä viranhaltijalle tai tuntiopettajalle ilmoitettava.

Aiheettomasti maksetun palkkauksen tai muun virkasuhteesta johtuvan etuuden takaisinperintä on aloitettava edellä tässä pykälässä säädetyllä tavalla tai pantava vireille muussa järjestyksessä kolmen vuoden kuluessa sen kalenterivuoden päättymisestä, jonka aikana aiheeton palkkaus tai muu taloudellinen etuus on maksettu. Jollei näin menetellä, on oikeus takaisinperintään menetetty.

36 §

Viranhaltijan virkavapauden myöntää koululautakunta.

Viranhaltijan, joka sairauden vuoksi ei kykene virkaansa hoitamaan, on pyydettyä virkavapautta. Jollei hän sitä tee, koululautakunnan on vapautettava hänet virantoimituksesta sairauden ajaksi. Päätös on heti ilmoitettava lääninhallitukselle. Päätös voidaan panna heti täytäntöön, jollei lääninhallitus sitä kiellä.

Mitä 1 ja 2 momentissa on säädetty, on soveltuvin osin voimassa myös tuntiopettajasta.

37 §

Milloin viranhaltija tai tuntiopettaja on syyllistynyt laiminlyöntiin tai rikkomukseen virassaan tai tehtävässään taikka käyttäytynyt sopimattomasti, voidaan häntä rangaista kurinpidollisesti varoituksella taikka erottamalla hänet virantoimituksesta tai tehtävän hoitamisesta enintään kolmen kuukauden ajaksi, jolta ajalta erotettu menettää palkkauksensa ja palkkionsa.

Milloin vakinainen viranhaltija on toiminnallaan tai käyttäytymisellään virassa tai sen ulkopuolella taikka virkatehtäviensä laiminlyömisellä osoittanut, ettei hän ansaitse sitä luottamusta ja kunnioitusta, jota hänen asemansa edellyttää, hänet voidaan kurinpitotoimin panna viralta.

38 §

Lääninhallituksen määräämä viranhaltija toimittaa kurinpitotoimissa tutkimuksen ja esittää tutkimuksen tuloksen ja mahdollisen rangaistusvaatimuksen koululautakunnalle, joka asianomaista kuultuaan ratkaisee asian.

Jollei rangaistusvaatimusta ole esitetty neljän kuukauden kuluessa siitä, kun se seikka, joka olisi saattanut antaa aihetta kurinpitomenettelyyn, tuli lääninhallituksen tietoon, katsotaan asia rauenneeksi.

39 §

Sillä aikaa kun viranhaltijaa tai tuntiopettajaa vastaan on syyte yleisessä tuomioistuimessa, ei häntä vastaan samasta syystä saa aloittaa tai jatkaa kurinpitomenettelyä.

Jos tuomioistuin on vapauttanut viranhaltijan tai tuntiopettajan syytteestä, ei kurinpitomenettelyä saa aloittaa tai jatkaa samasta syystä muutoin kuin sellaisen seikan nojalla, jota ei

ole katsottava rikokseksi mutta joka aiheuttaa kurinpidollisen rankaisemisen.

Jollei rangaistusvaatimusta kurinpitomenettelyssä ole esitetty kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun tuomioistuimen päätös sai lainvoiman, katsotaan asia rauenneeksi.

40 §

Milloin viranhaltija tai tuntiopettaja on syytteen, kurinpitomenettelyn tai tutkimuksen alaisena rikoksen tai kurinpitomäärityksen vuoksi, voi koululautakunta pidättää hänet virantoimituksesta tai tehtävän hoitamisesta. Pidätyspäätös on heti ilmoitettava lääninhallitukselle. Päätös voidaan heti panna täytäntöön, jollei lääninhallitus sitä kiellä.

Jos vakinainen viranhaltija on tuomioistuimen tai viranomaisen päätöksellä tuomittu viralta pantavaksi, koululautakunnan on pidätettävä hänet heti virantoimituksesta, vaikkei päätös ole lainvoimainen.

41 §

Viran väliaikaisen hoitajan ja tuntiopettajan voi koululautakunta vapauttaa virasta tai tehtävän hoitamisesta, milloin siihen barkitaan syytä olevan.

Viran väliaikaisen hoitajan ja tuntiopettajan määräys voidaan myös peruuttaa samassa järjestyksessä kuin se hänelle annetaan.

42 §

Jos viranhaltija on ryhtynyt toiseen palvelukseen, joka estää asianomaisen viran hoitamisen, koululautakunnan on todettava hänen aikaisempi virkasuhteensa päättyneeksi, jollei hänelle ole myönnetty eroa tai virkavapautta tai jollei asiasta ole erikseen toisin säädetty.

43 §

Viranhaltija ja tuntiopettaja on velvollinen eroamaan virastaan tai tehtävästään heinäkuun 31 päivänä sinä vuonna, jona hän täyttää 67 vuotta. Lääninhallitus voi kuitenkin koululautakunnan esityksestä pysyttää hänet virassaan tai tehtävässään täysin lukuvuosin enintään kolme vuotta sen jälkeen, jos hän kykenee vielä hoitamaan virkaansa tai tehtävänsä.

Sen estämättä, mitä 1 momentissa on säädetty, voidaan eroamisiän saavuttanut henkilö ottaa viran väliaikaiseksi hoitajaksi tai tuntiopettajaksi, jos opetuksen tarkoituksenmukainen järjestäminen sitä vaatii.

Jos viranhaltija tai tuntiopettaja on ruumiillisen tai henkisen tilansa vuoksi pysyvästi menettänyt työkykynsä, on hän velvollinen eroamaan edellä säädettyä aikaisemminkin. Jollei hän itse hae eroa, kouluhallitus vapauttaa hänet virasta tai tehtävästä.

44 §

Lääninhallitus voi määrätä, jos se viran hoitamisen edellytysten selvittämiseksi on tarpeen, viranhaltijan hänen terveydentilansa toteamiseksi suoritettaviin tarkastuksiin ja tutkimuksiin. Samoilla edellytyksillä viranhaltija on velvollinen antamaan lääninhallitukselle terveydentilaansa koskevia tietoja.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuista lääninhallituksen määräämistä tarkastuksista ja tutkimuksista aiheutuvat välttämättömät kustannukset suoritetaan valtion varoista.

45 §

Viranhaltijalla ja tuntiopettajalla on oikeus valtion varoista suoritettavaan vanhuus-, työkyvyttömyys- ja työttömyyseläkkeeseen jäljempänä säädettyin poikkeuksin soveltuvien osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olevalla henkilöllä. Eläkkeen perusteena oleva palkka määräytyy pitämällä perusteena asianomaiselle valtionosuuden perusteeksi hyväksytyn kunnallisen virkaehtosopimuksen ja tämän lain nojalla tulevaa palkkausta.

Viranhaltija ja tuntiopettaja saa työkyvyttömyyseläkkeen paitsi niissä tapauksissa, joista valtion eläkelaisissa on säädetty, myös jos hänet vapautetaan 43 §:n 3 momentin mukaisesti virasta tai tehtävästä.

46 §

Viranhaltijana tai tuntiopettajana olleen henkilön kuoltua suoritetaan hänen jälkeensä valtion varoista perhe-eläkettä soveltuvien osin samojen säännösten mukaan kuin virka- tai työsuhteessa valtioon olleen henkilön jälkeen.

6 luku

Lukion kiinteistö ja irtaimisto

30 §

(Poist.)

47 §

Lukiolla tulee olla tarkoitukseensa hyväksytty koulurakennus tai -huoneisto. Lukio tai sen osa voidaan, milloin huoneisto katsotaan tarkoituksenmukaiseksi, lääninhallituksen luvalla sijoittaa vuokrahuoneistoon tai kunnan omistamaan muuhun kuin kouluhuoneistoon.

48 §

Lukion tontilla tai sen läheisyydessä tulee olla oppilaiden välituntien viettoon ja liikunnanharjoituksiin soveltuva alue.

Lukiolle on hankittava tarpeellinen kalusto, opetusvälineet, kirjasto sekä muut koulun toiminnalle tarpeelliset varusteet.

49 §

Kunta voi kouluhallituksen luvalla ja sen määräämin ehdoin siirtää lukion kiinteistön tai irtaimiston tai osan niistä saman kunnan peruskoulun tai yleisen kirjaston kiinteistöksi ja irtaimistoksi.

Oikeudesta käyttää lukiokiinteistöä tai -huoneistoa taikka lukion irtaimistoa muuhun kuin kunnan lukioden tarkoitukseen säädetään asetuksella. Käytön korvausperusteista päättää tarvittaessa kunnanvaltuusto, jollei johtosäännössä ole toisin määrätty.

7 luku

Yksityinen lukio

50 (31) §

(1 mom. kuten hallituksen esityksen 31 §:n 1 mom.)

Valtioneuvosto voi myöntää Suomen kansalaiselle tai rekisteröidylle suomalaiselle yhteisölle tai säätiölle luvan yksityisen lukion perustamiseen edellyttäen, että se on koulutus-tarpeen vaatima.

Nimitystä lukio saa käyttää vain oppilaitoksesta, jolle on myönnetty lukion perustamislupa.

51 §

(Kuten hallituksen esityksen 32 §.)

52 (33) §

(1 mom. kuten hallituksen esityksen 33 §:n 1 mom.)

Mitä 2, 3 ja 8—10 §:ssä, 11 §:n 1 ja 3 momentissa, 12—25, 47, 48, 56—58, 60 ja 69 §:ssä on säädetty, on vastaavasti voimassa yksityisestä lukiosta sekä sen oppilaista. Koululautakunnalle säädetty tehtävät hoitaa kuitenkin yksityisen lukion johtokunta.

53 (34) §

Yksityisen lukion rehtorin ja opettajan toimista, *toimenhaltijoista* ja tuntiopettajista on soveltuvin osin voimassa, mitä (*poist.*) 29 §:n 2 ja 3 momentissa, 32, 33, 36—41, 43, 44 ja 55 §:ssä on säädetty lukion viroista, *viranhaltijoista* ja tuntiopettajista. Koululautakunnalle säädetty tehtävät hoitaa kuitenkin yksityisen lukion johtokunta.

(2 mom. *poist.*)

54 §

(Kuten hallituksen esityksen 35 §.)

8 luku

Erinäisiä säännöksiä

55 § (uusi)

Valtion ja kunnan palveluksessa olevat sekä lukion hallintoelinten jäsenet eivät saa sivulliselle ilmaista, mitä he tämän lain mukaisten tehtäviensä perusteella ovat saaneet tietää, jos asia on sen luonteeseen vuoksi salassa pidettävä.

56—59 §

(Kuten hallituksen esityksen 36—39 §.)

60 (40) §

Tämän lain ja tämän lain nojalla annetun asetuksen perusteella tehtyyn lääninhallituksen ja koululautakunnan päätökseen haetaan muutosta valittamalla kouluhallitukselle. Asetuksella voidaan kuitenkin säätää noudatettavaksi kunnallislain mukaista valitusta.

Lukion viranhaltijan ja johtokunnan päätökseen haetaan muutosta valittamalla koululautakunnalle. Valitusaikea on neljätoista päivää. Jos koululautakunnalle kuuluvia tehtäviä on siirretty lautakunnan alaisen viranhaltijan tai johtokunnan päätettäväksi, noudatetaan koululautakunnan päätöksestä tehtävää valitusta koskevia säännöksiä.

Jos oppilaan *huoltaja* saa hakea muutosta johtokunnan päätökseen tai muun viranomai-

sen oppilasta koskevaan päätökseen, on myös oppilaalla oikeus hakea muutosta.

61 §

(Kuten hallituksen esityksen 41 §.)

9 luku

Voimaantulosäännökset

62 (42) §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1984.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksen 42 §:n 2 ja 3 mom.)

63 (43) §

(1 mom. *poist.*)

Sen estämättä, mitä edellä on säädetty, maksetaan 62 §:n 2 momentissa mainittujen lakien nojalla myönnetty eläkkeet ja perhe-eläkkeet edelleen, ja mainittujen lakien tarkoittamat palvelussuhteet oikeuttavat eläkkeeseen ja perhe-eläkkeeseen mainittujen lakien mukaisesti.

64 (44) §

Kunnanhallitus siirtää, mikäli mahdollista, kunnallisen oppikoulun palveluksessa olevan henkilön, joka suostuu siirtoon lähinnä hänen entistä tointa tai tehtävänsä vastaavaan lukion tai *sen iltalinjan* virkaan tai tehtävään sitä haettavaksi julistamatta.

(2 mom. kuten hallituksen esityksen 44 §:n 2 mom.)

Jollei kunnanhallitus voi siirtää 1 tai 2 momentissa tarkoitettua henkilöä, on sen ilmoitettava asiasta kouluhallitukselle. Kouluhallitus voi 1 tai 2 momentissa säädettyin edellytyksin siirtää hänet peruskoulun tai toisen kunnan lukion tai *sen iltalinjan* tai iltalukion virkaan tai tehtävään.

(4 mom. kuten hallituksen esityksen 44 §:n 4 mom.)

Jollei kunnanhallitus tai kouluhallitus voi siirtää tässä pykälässä tarkoitettua opettajaa tai rehtoria uuteen virkaan, saadaan lukioon tai *sen iltalinjalle* tai kunnan iltalukioon perustaa asianomaiselle virka, vaikka *viranhaltijan* hoidettavaksi ei voida tarjota hänen opetusvelvollisuuttaan vastaavaa työmäärää. *Mainitun*

viran palkkaus määräytyy tällöin opetettavan tuntimäärän suhteessa vastaavan viran opetusvelvollisuuteen.

65 (45) §

(1 mom. kuten hallituksen esityksen 45 §:n 1 mom.)

Edellä 64 §:ssä tarkoitettu henkilö saa peruskoulun, lukion tai sen iltalinjan tai kunnan iltalukion palveluksessa henkilökohtaisena lisänä aikaisempien säännösten ja määräysten mukaisen palkkauksen ja uudessa palveluksessa saamansa palkkauksen tai palkan erotuksen. Palkkauksella tarkoitetaan tässä laissa peruspalkkaa ikä-, palvelu-, kalliinpaikan- ja syrjäseutulisineen sekä säännöksiin ja määräyksiin perustuvaa henkilökohtaista lisää.

66 (46) §

(1 mom. kuten hallituksen esityksen 46 §:n 1 mom.)

Yksityisen lukion palveluksessa olleeseen muita kuin opetustehtäviä suorittavaan henkilöön, joka on 64 §:n nojalla siirretty lukion, kunnan iltalukion tai peruskoulun palvelukseen, sovelletaan kunnan peruskouluksi muutetun yksityisoppikoulun eräiden toimihenkilöiden ja palveluskuntaan kuuluvien henkilöiden eläkkeiden ja perhe-eläkkeiden järjestelystä annetun lain (13/72) säännöksiä siten kuin hän olisi siirtynyt mainitun lain 2 §:n mukaisesti yksityisoppikoulun palveluksesta peruskoulun palvelukseen.

Mitä 2 momentissa on säädetty, on voimassa myös henkilöstä, joka tämän lain voimaan tullessa siirretään kunnallisista ja yksityisistä

oppikouluista annetun asetuksen (444/70) 20 §:n 4 momentissa tarkoitetusta palvelussuhteesta 2 momentissa tarkoitettuun palvelussuhteeseen. Samanaikaisesti peruskoulun ja lukion muita kuin opetustehtäviä suorittavan henkilön eläketurvasta on kuitenkin voimassa, mitä peruskoulun ja kunnallisen oppikoulun eräitä yhteisiä tehtäviä suorittavien henkilöiden eläkeoikeudesta annetussa laissa (416/82) on säädetty.

67 §

(Kuten hallituksen esityksen 47 §.)

68 (48) §

Kunnallisista ja yksityisistä oppikouluista annetun asetuksen tarkoittama kunnallisen oppikoulun lukioaste muuttuu tämän lain voimaan tullessa kunnan lukioksi. Kunnallisen oppikoulun iltalinjan lukio ja keskikoulu muuttuvat vastaavasti kunnan lukion iltalinjaksi ja sen perusasteeksi.

Kunnallisista ja yksityisistä oppikouluista annetun asetuksen tarkoittama yksityisen oppikoulun lukioaste muuttuu tämän lain voimaan tullessa 50 §:ssä tarkoitetuksi yksityiseksi lukioksi ja mainitun asetuksen tarkoittama yksityisen oppikoulun keskikouluaste yksityisen lukion peruskoulua vastaaviksi luokiksi. Mainitun asetuksen tarkoittama yksityisen oppikoulun iltalinjan lukio ja keskikoulu muuttuvat yksityisen lukion iltalinjaksi ja sen perusasteeksi.

69 §

(Kuten hallituksen esityksen 49 §.)

3. Iltalukiolaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Iltalukion tehtävä, rakenne ja perustaminen

1 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)
Iltalukiolla tarkoitetaan jäljempänä tässä laissa kunnan iltalukiota, mikäli 7 luvusta ei muuta johdu.

2—4 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

2 luku

Iltalukion hallinto

5 ja 6 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

7—9 §

(Poist.)

3 luku

Iltalukion työaika ja opetus

7 ja 8 §

(Kuten hallituksen esityksen 10 ja 11 §.)

9 (12) §

Iltalukion opetussuunnitelmaan tulee sisältyä, sen mukaan kuin asetuksella säädetään, äidinkieltä, toista kotimaista kieltä, vieraita kieliä, uskontoa, filosofiaa, psykologiaa, historiaa, yhteiskuntaoppia, matematiikkaa, fysiikkaa, kemiaa, biologiaa ja maantietoa. Lisäksi opetussuunnitelmaan tulee sisältyä oppilaanohjausta.
(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksen 12 §:n 2 ja 3 mom.)

Uskonnon ja elämäntutkimustiedon opetuksesta on vastaavasti voimassa, mitä lukiolain 19 §:ssä on säädetty.

Osa iltalukion opetuksesta voidaan antaa etäopetuksena.

10 (13) §

Iltalukion opetussuunnitelman laatimisesta, hyväksymisestä, vahvistamisesta ja vahvistettavaksi alistamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä kunnan lukion opetussuunnitelmasta on säädetty, jollei asetuksella toisin säädetä.

11 §

(Kuten hallituksen esityksen 14 §.)

12 (15) §

Luokattoman iltalukion oppilaiden oikeudesta osallistua ylioppilastutkintoon säädetään asetuksella.

4 luku

Iltalukion oppilaat

13—16 §

(Kuten hallituksen esityksen 16—19 §.)

5 luku

Iltalukion virat, viranhaltijat ja tuntiopettajat

17 (20) §

(1 mom. kuten hallituksen esityksen 20 §:n 1 mom.)

Viranhaltijalla tarkoitetaan tässä laissa 1 momentissa mainitun viran vakinaista haltijaa ja viran väliaikaista hoitajaa. Viran väliaikaisella hoitajalla tarkoitetaan vastaavasti avoimen viran hoitajaa ja viransijaista.

Iltalukiossa voi olla virkasuhteisia tuntiopettajia.

21 §

(Poist.)

18 (22) §

Iltalukion viroista, viranhaltijoista ja tuntiopettajista on vastaavasti voimassa, mitä lukion viroista, viranhaltijoista ja tuntiopettajista on säädetty lukiolain (poist.) 29—46 ja 67 §:ssä.

6 luku (uusi)

Lukion iltalinja

19 §

Kunnan lukion iltalinjasta on soveltuvin osin voimassa, mitä tässä laissa on säädetty iltalukiosta, jollei 20 §:ssä tai lukiolaissa toisin säädetä.

Yksityisen lukion iltalinjasta on soveltuvin osin voimassa, mitä 1 §:n 1 ja 2 momentissa ja 21 §:n 1 ja 2 momentissa on säädetty yksityisestä iltalukiosta, jollei 20 §:ssä tai lukiolaissa toisin säädetä.

20 §

Lukion iltalinjalla on rehtori. Kunnan lukion iltalinjan rehtorina toimii rehtorinviran haltija tai rehtoriksi määrätty opettajanviran haltija sen mukaan kuin asetuksella säädetään. Yksityisen lukion iltalinjan rehtorina toimii vastaavasti rehtorintoimen haltija tai opettajantoimen haltija. Opettajan määräämisestä iltalinjan rehtoriksi on soveltuvin osin voimassa, mitä lukiolain 12 §:ssä on säädetty apulaisrehtorista.

Lukion iltalinja toimii lukion rehtorin valvonnassa ja iltalinjan rehtorin johdossa. Tehtävien jaosta lukion rehtorin ja iltalinjan rehtorin kesken päättää koululautakunta.

Lukion iltalinjalla voi olla rehtorin virka ja opettajan virkoja. Opettajan virkoja ovat iltalinjan lehtorin ja opinto-ohjaajan virat.

Kunnan lukioon, jossa on iltalinja, voidaan opetusministeriön ohjeiden mukaan perustaa opettajan virka, jonka haltija on velvollinen opettamaan osan opetusvelvollisuudestaan saman lukion iltalinjaa. Yksityiseen lukioon voidaan vastaavasti perustaa opettajan toimi.

Koululautakunnalle tässä pykälässä säädetty tehtävät hoitaa yksityisessä lukiossa sen johtokunta.

7 (6) luku

Yksityinen iltalukio

21 (23) §

Yksityisestä iltalukiosta on vastaavasti voimassa, mitä tämän lain 2, 3 ja 7—15 §:ssä, 16 §:n 2 momentissa, 22 ja 23 §:ssä, 28 §:n 1 momentissa ja 30 §:ssä sekä lukiolain 8—10 §:ssä, 11 §:n 1 ja 3 momentissa, 12 ja 13 §:ssä, 52 §:n 1 momentissa ja 54 §:ssä on

säädetty. Koululautakunnalle säädetty tehtävät hoitaa kuitenkin yksityisen iltalukion johtokunta.

Yksityisen iltalukion toimista, toimenhaltijoista ja tuntiopettajista on soveltuvin osin voimassa, mitä lukiolain 29 §:n 2 ja 3 momentissa, 32, 33, 36—41, 43 ja 44 §:ssä on säädetty lukion viroista, viranhaltijoista ja tuntiopettajista. Yksityisen iltalukion, yksityisen lukion ja peruskoulua korvaavan koulun yhteisen rehtorin virasta on soveltuvin osin voimassa, mitä peruskoululain (/) 78 §:n 5 momentissa on säädetty. Koululautakunnalle säädetty tehtävät hoitaa kuitenkin yksityisen iltalukion johtokunta.

Yksityisen iltalukion perustamisesta ja toimintamuodon muuttamisesta on soveltuvin osin voimassa, mitä tämän lain 4 §:ssä on säädetty. Lupa perustaa yksityinen iltalukio voidaan myöntää Suomen kansalaiselle tai rekisteröidylle suomalaiselle yhteisölle tai säätiölle.

8 (7) luku

Erinäisiä säännöksiä

22 § (uusi)

Valtion ja kunnan palveluksessa olevat sekä iltalukion hallintoelinten jäsenet eivät saa sivulliselle ilmaista, mitä he tämän lain mukaisten tehtäviensä perusteella ovat saaneet tietää, jos asia on sen luonteen vuoksi salassa pidettävä.

23—25 §

(Kuten hallituksen esityksen 24—26 §.)

9 (8) luku

Voimaantulosäännökset

26 (27) §

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1984.

(2 mom. kuten hallituksen esityksen 27 §:n 2 mom.)

Tällä lailla kumotaan valtion iltalukioita ja valtion oppikoulujen iltalukioita 16 päivänä helmikuuta 1968 annettu laki (116/68) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. (Poist.)

27 (28) §

Tämän lain voimaan tullessa muuttuu iltalukio oppikoulu *kunnan tai yksityiseksi iltalukioksi.*

(2 mom. kuten hallituksen esityksen 28 §:n 2 mom.)

(3 mom. *poist.*)

(*Poist.*) Yksityisen iltalukion palveluksessa olevasta henkilöstä (*poist.*) on soveltuvin osin voimassa, mitä 2 momentissa on säädetty, jos yksityisen iltalukion ylläpito-oikeus siirretään kouluhallituksen luvalla koulun sijaintikunnalle.

Jollei kunnanhallitus voi siirtää 2 tai 3 momentissa tarkoitettua henkilöä, on sen ilmoitettava asiasta kouluhallitukselle. Kouluhallitus voi 2 tai 3 momentissa säädetyin edellytyksin siirtää hänet peruskoulun tai kunnan lukion *tai sen iltalinjan* taikka toisen kunnan iltalukion virkaan tai tehtävään.

Edellä 2—4 momentissa tarkoitettu siirto voidaan suorittaa, vaikkei asianomainen henkilö täytä uuden viran tai tehtävän kelpoisuusehtoja, jos hänet katsotaan kykeneväksi virkaa tai tehtävää hoitamaan.

Jollei kunnanhallitus tai kouluhallitus muutoin voi siirtää tässä pykälässä tarkoitettua opettajaa tai rehtoria uuteen virkaan, saadaan iltalukioon tai kunnan lukioon *tai sen iltalinjalle* perustaa asianomaiselle virka, vaikka *viranhaltijan* hoidettavaksi ei voida tarjota hänen opetusvelvollisuuttaan vastaavaa työmäärää. *Mainitun viran palkkaus määräytyy tällöin opetettavan tuntimäärän suhteessa vastaavan viran opetusvelvollisuuteen.*

28 (29) §

(1 mom. kuten hallituksen esityksen 29 §:n 1 mom.)

Edellä 27 §:ssä tarkoitettu henkilö saa peruskoulun, kunnan lukion *tai sen iltalinjan* tai iltalukion palveluksessa henkilökohtaisena lisänä aikaisempien säännösten ja määräysten mukaisen palkkauksen ja uudessa palveluksessa saamansa palkkauksen tai palkan erotuksen. Palkkauksella tarkoitetaan tässä laissa peruspalkkaa ikä-, palvelu-, kalliinpaikan- ja syrjäseutulisineen sekä säännöksiin ja määräyksiin perustuvaa henkilökohtaista lisää.

29 (30) §

(1 mom. kuten hallituksen esityksen 30 §.)

Jos iltalukion palvelukseen siirrettyyn henkilöön on kunnallisen oppikoulun palveluksessa sovellettu valtion lakkautetun oppikoulun henkilökunnan aseman järjestämisestä eräissä tapauksissa annetun lain (10/72) säännöksiä, on niitä häneen edelleen sovellettava iltalukion palveluksessa.

30 (31) §

Aikaisemmin voimassa olleiden säännösten ja määräysten perusteella laadittu lukusuunnitelma on voimassa, kunnes 10 §:n perusteella laadittu opetussuunnitelma on vahvistettu.

31 §

(Kuten hallituksen esityksen 32 §.)

4.

Laki

kunnan kouluhallinnosta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Kunnan koululaitokseen kuuluvat kunnan peruskoulut, lukiot ja iltalukiot. *Koulutoimen johtosäännössä* voidaan määrätä, että myös

kunnan omistama ammatillinen oppilaitos kuuluu kunnan koululaitokseen.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

2 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

3 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Koululautakunnan ja sen osastojen tehtävistä ja toimivallasta säädetään asetuksella. Tarkempia määräyksiä voidaan antaa johtosäännössä.

4 §

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Tarkempia määräyksiä osaston päätösvaltaan ja käsiteltäviin kuuluvista tehtävistä annetaan asetuksella ja johtosäännössä.

5 §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

Koululautakunnan jäsenistä tulee kahden olla opettajia (*poist.*). Opettajajäsenen ja hänen varajäsenensä tulee olla kunnan koululaitokseen kuuluvan oppilaitoksen opettajanviran taikka 3 §:n 1 momentin 2 tai 3 kohdassa tarkoitettun oppilaitoksen opettajatoimen vakinainen haltija (*poist.*). Muutoin eivät 3 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohdassa tarkoitettujen oppilaitosten palveluksessa olevat henkilöt ole vaalikelpoisia koululautakuntaan oppilaitoksen sijaintikunnassa.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

6 §

Valittuaan koululautakunnan jäsenet kunnanvaltuusto nimeää kaksikielisessä kunnassa kummankin osaston puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan lautakunnan asianomaiseen kieliryhmään kuuluvista (*poist.*) jäsenistä sekä määrää koululautakunnan muut jäsenet osastojen jäseniksi sen mukaisesti, kumpaan kieliryhmään he kuuluvat.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

7 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

8 §

Oikeudesta olla läsnä koululautakunnan ja sen osaston kokouksessa ja käyttää siinä puhevaltaa säädetään asetuksella ja tarvittaessa määrätään johtosäännössä.

9 §

(1—3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

(4 mom. *poist.*)

10 ja 11 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

12 §

Kunnan koululautakuntaa ja sen alaista koulutointa varten kunnanvaltuuston on hyväksyttävä koulutoimen johtosääntö.

Johtosäännössä määrätään kunnan peruskoulu- ja lukiotoimen sekä iltalukioiden toiminnan yleisistä perusteista, peruskoulun ja peruskoulua korvaavan koulun piirijako sekä muista asioista sen mukaan kuin erikseen on säädetty.

Milloin johtosäännön muutos merkitsee peruskoulun lakkauttamista, on päätös tältä osin alistettava lääninhallituksen vahvistettavaksi sen mukaan kuin asetuksella säädetään.

13 (14) §

Kunnan koululaitokseen kuuluvalla muulla oppilaitoksella kuin peruskoululla, lukiolla ja iltalukiolla voi olla oma ohjesääntö, joka voidaan ottaa kunnan johtosääntöön erityiseksi osaksi.

Oppilaitoksen ohjesäännön hyväksymisestä, vahvistettavaksi alistamisesta ja vahvistamisesta sekä muuttamisesta on voimassa, mitä siitä on erikseen säädetty ja määrätty.

14 (13) §

(1—3 mom. *poist.*)

Jos kaksi kuntaa tai useampia kuntia on peruskoululain (/) 6 §:n 2 momentin tai koulujärjestelmän perusteista annetun lain (467/68) 15 §:n mukaisesti velvoitettu yhteistoimintaan peruskouluopetuksen järjestämiseksi eivätkä kunnat ole hyväksyneet yhtäpitävää johtosääntöä, määrää se lääninhallitus, jonka alueella koulu sijaitsee, yhteistoiminnan aloittamiseksi tarpeellisista seikoista. Määräykset ovat voimassa siihen saakka, kunnes kunnat ovat hyväksyneet yhtäpitävän johtosäännön.

15 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

16 §

(Poist.)

16 § (uusi)

Valtion ja kunnan palveluksessa olevat sekä kunnan koululautakunnan ja sen osaston jäsenet eivät saa sivulliselle ilmaista, mitä he tä-

män lain mukaisten tehtäviensä perusteella ovat saaneet tietää, jos asia on sen luonteen vuoksi salassa pidettävä.

17 § (uusi)

Tämän lain ja tämän lain nojalla annetun asetuksen perusteella tehtyyn lääninhallituksen ja koululautakunnan päätökseen haetaan muutosta valittamalla kouluballitukselle. Asetuksella voidaan kuitenkin säätää noudatettavaksi kunnallislain mukaista valitusta. Jos koululautakunnalle kuuluvia tehtäviä on siirretty lautakunnan alaisen viranhaltijan tai johtokunnan

päätettäväksi, noudatetaan koululautakunnan päätöksestä tehtävää valitusta koskevia säännöksiä.

18 §

(Kuten hallituksen esityksen 17 §.)

19 (18 §)

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1984. Sillä kumotaan koulutoimen johtajista ja sihteereistä 12 päivänä joulukuuta 1969 annettu laki (783/69).

(2 mom. kuten hallituksen esityksen 18 §:n 2 mom.)

5.

Laki

kunnan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista sekä lainoista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan 28 päivänä joulukuuta 1978 annetun kunnan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista sekä lainoista annetun lain (1112/78) 1 §:n 5 momentti, 5 §:n 6 momentti ja 23 §,

muutetaan lain nimike, 1 §:n 1 momentti, 4 §:n 2 momentin 2 kohta ja 7 momentti ja 6 § sekä

lisätään lakiin uusi 4 a, 5 a, 6 a, 17 a, 19 a, 19 b ja 19 c § seuraavasti:

Laki

peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista sekä lainoista

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1 §

Kunnalle myönnetään valtionosuutta ja -avustusta sekä kuoletuslainaa peruskoulua, peruskoulua korvaavaa koulua, kunnan lukiota ja sen iltalinjaa ja kunnan iltalukiota sekä yleistä kirjastoa varten, sen mukaan kuin tässä laissa säädetään.

2 luku

Peruskoulu

4 §

Valtionosuuteen oikeuttaviksi peruskoulun käyttökustannuksiksi luetaan:

2) oppilaskodeista sekä oppilaiden majoituksesta ja kuljetuksesta, *kuljettamis- ja saattoavustuksista, oppilaskodinhoitajien ja vaikeasti vammaisten oppilaiden koulunkäyntiavustajien palkoista* ja peruskoulun *viranhaltijoiden* lakautuspalkoista sekä niistä menevistä työnantajan sosiaaliturvamaksuista aiheutuvat käyttömenot; sekä

(7 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

4 a §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

3 luku

Lukio

5 a ja 6 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

6 a §

Kunnan iltalukion ja *kunnan lukion iltalinjan* valtionosuudesta ja -avustuksesta on voimassa, mitä tässä laissa on säädetty kunnan lukioista. Valtionosuus ja -avustus määräytyy kuitenkin (*poist.*) ylläpitäjäkunnan kantokykyluokan perusteella.

Yksityisen iltalukion ja *yksityisen lukion iltalinjan* valtionavustuksesta on voimassa, mitä

yksityisen lukion valtionavustuksesta on säädetty. Valtionavustus määräytyy kuitenkin (*poist.*) sijaintikunnan kantokykyluokan perusteella.

Edellä 1 ja 2 momentissa tarkoitetuille *iltalukioille* voidaan edellä säädetyn avustuksen lisäksi myöntää valtionavustusta valtioneuvoston vahvistamien perusteiden mukaan.

4 luku

Kirjastot

6 luku

Erinäisiä säännöksiä

17 a, 19 a ja 19 b §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

19 c §

Opetusministeriö määrää perusteet, joiden mukaan *viranhaltijan ja tuntiopettajan* erityistehtävät oikeuttavat valtionosuuteen ja -avustukseen.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1984.

6.

Laki**kuulovammaisten ja näkövammaisten kouluista**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku**Koulun tehtävä ja rakenne****1—3 §**

(Kuten hallituksen esityksessä.)

2 luku**Koulun hallinto****4 §**

(Kuten hallituksen esityksessä.)

5 §

Koulussa on johtokunta, johon kouluhallitus valitsee neljäksi vuodeksi kerrallaan viisi jäsentä, joista vähintään kolmen on oltava oppilaiden *huoltajia*. Lisäksi kouluhallitus valitsee vastaavaksi ajaksi yhden jäsenen koulun opettajakunnan keskuudestaan ehdottamien joukosta ja yhden jäsenen koulun muun henkilökunnan keskuudestaan ehdottamien joukosta. Koulussa, jossa on peruskoulun yläasteen vuosiluokan oppilaita, kuuluu johtokuntaan kaksi näiden oppilaiden keskuudestaan lukuvuodeksi kerrallaan valitsemaa jäsentä, joilla on johtokunnan kokouksissa puhevalta, mutta ei äänioikeutta. Jäsenille on valittava henkilökohtaiset varajäsenet.

6 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

3 luku**Koulun työaika ja opetus****7—9 §**

(Kuten hallituksen esityksessä.)

4 luku**Koulun oppilaat ja oppilashuolto****10 §**

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)
Oppilaan sijoittamisessa ja siirtämisessä on kuultava oppilaan *huoltajaa*.

11—13 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

5 luku**Koulun opettajat ja muu henkilökunta****14 ja 15 §**

(Kuten hallituksen esityksessä.)

6 luku**Erinäisiä säännöksiä****16—18 §**

(Kuten hallituksen esityksessä.)

7 luku**Voimaantulosäännökset****19 §**

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1984.

(2 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

20—22 §

(Kuten hallituksen esityksessä.)

Lisäksi valiokunta edellä sanottuun viitaten ehdottaa,

että yksityisten koulujen ja kasvatuslaitosten perustamisesta ja ylläpitämi-

sestä annettu laki sekä valtion viran tai pysyväisen toimen haltijan nimittämiskirjoista sekä heidän oikeudestaan pysyä virassaan tai toimessaan annettu laki muutettaisiin näin kuuluviksi:

7.

Laki

yksityisten koulujen ja kasvatuslaitosten perustamisesta ja ylläpitämisestä annetun lain 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti lisätään yksityisten koulujen ja kasvatuslaitosten perustamisesta ja ylläpitämisestä 5 päivänä maaliskuuta 1919 annetun lain 1 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

1 §

ja iltalukion perustamisesta säädetään lukio-laissa (/) ja iltalukiolaissa (/).

Tämän lain nojalla perustettava koulu ei saa käyttää nimeä peruskoulu eikä peruskoulua korvaava koulu. Kunnan ja yksityisen lukion

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1984.

8.

Laki

valtion viran tai pysyväisen toimen haltijain nimittämiskirjoista sekä heidän oikeudestaan pysyä virassaan tai toimessaan annetun lain 22 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan valtion viran tai pysyväisen toimen haltijain nimittämiskirjoista sekä heidän oikeudestaan pysyä virassaan tai toimessaan 29 päivänä kesäkuuta 1926 annetun lain (202/26) 22 §:n 1 momentti näin kuuluvaksi:

22 §

Tämän lain säännöksiä on soveltuvin osin noudatettava muunkin kuin valtion viran tai toimen haltijaan nähden, jos valtion viranomaisen on sellaisen viran tai toimen haltijan nimittänyt tai ollut nimittämisessä osallisena.

Tätä lakia ei kuitenkaan sovelleta peruskoulun, lukion eikä iltalukion viranhaltijoihin.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta 1984.

Samalla valiokunta niinkään edellä lausutun perusteella ehdottaa,

että hallituksen esitykseen n:o 179 sisältyvät lakiehdotukset hyväksyttäisiin näin kuuluvina:

1.

Laki**kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan kehitysvammaisten erityishuollosta 23 päivänä kesäkuuta 1977 annetun lain (519/77) 29 § sekä
muutetaan 2 §:n 3 kohta, 3 §:n 2 momentti, 9, 28 ja 30 § sekä 43 §:n 2 momentti, näistä 9 § sellaisena kuin se on 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa (702/82), näin kuuluviksi:

2 ja 3 §
 (Kuten hallituksen esityksessä.)

28, 30 ja 43 §
 (Kuten hallituksen esityksessä.)

9 §
 Erityishuollon järjestämistä varten erityis-
 huoltopiirin kuntainliitolla tulee olla keskus-
 laitos, neuvola sekä *opetusyksiköitä ja* muita
 tarvittavia toimintayksiköitä, kuten suojatyö-
 paikkoja, päiväkoteja, asuntoloita ja asuntoja.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta
 1984.

(2 ja 3 mom. kuten hallituksen esityksessä.)

2.

Laki**kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain voimaannpanosta annetun lain
31 §:n kumoamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §
 (Kuten hallituksen esityksessä.)

2 §
 Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä elokuuta
 1984.

Lopuksi valiokunta ehdottaa,

*että lakialoitteisiin n:ot 122—126
 sisältyvät lakiehdotukset hylättäisiin.*

Helsingissä 10 päivänä helmikuuta 1983

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa
 ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Ekorre, vara-
 puheenjohtaja Karhuvaara, jäsenet Aaltonen,
 Ala-Kapee, Astala, Eskelinen, Holvitie, Itälä,

Kauppinen, Lahti-Nuuttila, Louvo, Norrback,
 Palmunen (osittain), Ronkainen, Tapiola, Toi-
 viainen ja Ursin sekä varajäsen Särkijärvi (osit-
 tain).

EDUSKUNNAN
PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA

Helsingissä,
20 päivänä tammikuuta 1983
Lausunto n:o 13

Sivistysvaliokunnalle

Sivistysvaliokunta on kirjeellään 29 päivältä lokakuuta 1982 pyytänyt perustuslakivaliokunnan lausuntoa hallituksen esityksestä n:o 30 peruskoululaiksi ja lukiolaiksi sekä niihin liittyväksi lainsäädännöksi. Asian johdosta ovat olleet kuultavina kansliapäällikkö Jaakko Numminen, osastopäällikkö Voitto Kallio ja johtava projektisihteeri Pentti Arajärvi opetusministeriöstä, pääsihteeri Aimo Peltonen ja kouluasiainsihteeri Hannu Juntunen Kirkon kasvatustasiain keskukselta, pääsihteeri Erkki Hartikainen Vapaa-ajattelijain Liitosta sekä professori Mikael Hidén, professori Antero Jyränki, professori Ilkka Saraviita ja apulaisprofessori Lars D. Eriksson. Perustuslakivaliokunta, joka on käsitellyt asiaa yksinomaan valtiosääntöoikeudelliselta kannalta, esittää kunnioittavasti lausuntonaan seuraavaa.

Hallituksen esitys sisältää ehdotukset peruskoululaiksi, lukiolaiksi, iltalukiolaiksi, laiksi kunnan kouluhallinnosta, laiksi kunnan peruskoulun, lukion ja yleisen kirjaston valtionosuuksista ja -avustuksista sekä lainoista annetun lain muuttamisesta sekä laiksi kuulovammaisten ja näkövammaisten kouluista. Lakiehdotuksiin on koottu peruskoulua, lukiota, iltalukiota, kunnan kouluhallintoa, oppilaitosten valtionrahoitusta sekä kuulo- ja näkövammaisten kouluja koskevat säännökset, joita samalla ehdotetaan eräin osin uudistettaviksi. Lisäksi lakiehdotuksiin sisältyy mainittujen oppilaitosten koulutuksen järjestämistä koskevia uudistuksia ja valtuuksia asetuksella säätää eräistä uudistuksista. Tarkastettuaan lakiehdotukset erityisesti sivistysvaliokunnan lausuntopyynnössä tarkoitetuilta osin perustuslakivaliokunta esittää seuraavat valtiosääntöoikeudelliset huomautukset.

Uskonnon opetuksen järjestäminen

Peruskoululakiehdotuksen 28 §:n ja lukiolakiehdotuksen 19 §:n mukaan uskonnon opetusta annetaan sen uskontokunnan tunnustuksen mukaan, johon oppilaiden enemmistö kuuluu. Vähemmistöön kuuluva voi saada oman tunnustuksensa mukaista uskonnon opetusta vain, jos hän kuuluu evankelis-luterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan ja jos opetusryhmään pääsääntöisesti tulee vähintään kolme oppilasta, ellei lääninhallitus myönnä poikkeusta. Säädetyn edellytyksin on oman tunnustuksen mukainen uskonnon opetus vähemmistöön kuuluvalla pakollista eikä riipu huoltajan tahdosta. Tunnustuksellisesta uskonnon opetuksesta vapautetuille oppilaille, jotka eivät saa vastaavaa opetusta koulun ulkopuolella tai kuulu evankelis-luterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan, opetetaan uskontotietoa ja etiikkaa.

Näillä valtiopäivillä antamassaan lausunnossa n:o 12 perustuslakivaliokunta totesi, että lainsäätäjä voi tavallisella lainsäädännöllä tukea evankelis-luterilaista kirkkoa tai muutakin uskonnollista yhdyskuntaa sekä järjestää tai olla järjestämättä julkisen vallan ylläpitämiin kouluihin evankelis-luterilaista uskonnon opetusta tai uskonnollista kasvatusta tukevaa toimintaa edellyttäen, että järjestelyillä ei loukata uskonnonvapautta, joka sisältää myös kansalaisen oikeuden pysyä erillään uskonnonharjoituksesta. Uskonnollisen opetuksen antaminen tai antamatta jättäminen on siten lainsäätäjän harkinnassa eikä valtiosääntöistä estettä ole myöskään järjestelylle, jonka mukaan tietyssä koulussa vähemmistöasemassa oleville evankelis-luterilaiseen tai ortodoksiseen kirkkokuntaan kuuluville

oppilaille annetaan uskontokuntansa mukaista tunnustuksellista opetusta tai että säännöshdotuksista ilmenevillä edellytyksillä annetaan uskontotiedon ja etiikan opetusta. Sanottujen järjestelyjen valtiosäännön mukaisuus edellyttää kuitenkin lisäksi, ettei järjestelyihin sisälly perustuslain vastaiseksi katsottavaa erottelua ja että ne eivät loukkaa kansalaisen oikeutta pyysyä erillään kaikesta uskonnonharjoittamisesta, johon on myös luettava tunnustuksellinen uskonnon opetus.

Selvää erottelua merkitsee, että vähemmistöasemassa oleviin uskontokuntiin kuuluville oppilaille edellytetään annettavaksi uskonnon opetusta vain, jos he kuuluvat evankelis-luterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan. Muiden vähemmistöasemassa olevien ryhmien osalta tämä merkitsee välttämättömyyttä joko järjestää tunnustuksellista opetusta koulun ulkopuolella tai alistumista tunnustuksellisen opetuksen sijasta annettavaan uskontotiedon ja etiikan opetukseen. Vaikka eriarvoisuus on ilmeistä, ei erottelua voida pitää perustuslain kieltämänä ottaen huomioon evankelis-luterilaisen ja ortodoksisen kirkkokunnan erityisaseman, joka ilmenee perustuslain, uskonnonvapauslain ja näitä uskontokuntia koskevien erillislakien säännöksistä.

Uskonnonvapaus edellyttää periaatteessa, ettei edes tiettyyn uskontokuntaan kuuluvia pitäisi pakottaa osallistumaan uskontokuntansa uskonnonharjoitukseen eikä myöskään tämän tunnustuksen mukaiseen uskonnon opetukseen. Kansalaisella on uskontokunnan jäsenenäkin vapaus päättää siitä, osallistuuko hän ja millä tavoin uskontokuntansa uskonnonharjoitukseen. Säännöshdotukset eivät niissä viitatus uskonnonvapauslain (267/22) 8 §:n säännöksen huomioon ottaen anna tällaista vapautumismahdollisuutta kaikissa tapauksissa evankelis-luterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan kuuluville oppilaille. Hallitusmuodon 8 ja 9 § eivät kuitenkaan nimenomaisesti takaa vapautta uskonnonharjoittamisesta. Lisäksi vuoden 1906 valtiopäiväjärjestyksen 60 §:ssä määrättyllä tavalla säädetyn uskonnonvapauslain 8 § rajoittaa uskonnon opetuksesta vapautumisen vain oppilaisiin, jotka eivät kuulu siihen uskontokuntaan, jonka tunnustuksen mukaista opetusta koulussa annetaan. Tämän vuoksi ei tältäkkään osin ole esitetty säännöshdotuksien säätämislle valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä määrättyssä järjestyksessä.

Uskontotiedon ja etiikan opetus

Sivistysvaliokunta on pyytänyt perustuslakivaliokunnan lausuntoa myös siitä, onko uskonnonvapauden vastaista, että uskonnon opetusta korvaavan opetuksen nimikkeeksi ehdotetaan *uskontotieto ja etiikka* ja että tätä ainetta voi opettaa kirkkokuntaan kuuluva opettaja.

Kysymys uskontotiedon ja etiikan opetuksen sisällöstä liittyy uskonnonvapauteen, mikäli opetus sisältäisi sellaisia aineksia, jotka olisivat ristiriidassa joidenkin, erityisesti uskonnottoimien, vanhempien tai holhoojien katsomusten kanssa ja edellyttäen, että oppilas ei voi tästä opetuksesta vapautua, ellei hänelle järjestetä vastaavaa opetusta koulun ulkopuolella. Saadun selvityksen perusteella on katsottava, että uskontotiedon opetus tarkoittaa tietojen antamista maailman eri uskonnoista ja niiden asemasta sekä muuta yleissivistykseen kuuluvaa uskontoihin liittyvää opetusta. Uskontojen sisällöllisiin kysymyksiin opetus voi liittyä siltä osin, että esim. joulun tai pääsiäisen historiallinen tausta selitetään puuttumatta tunnustuksellisuuteen. Etiikan opetus puolestaan käsittää eettisen toiminnan ja eri eettisten järjestelmien, kristilliset järjestelmät mukaan luettuna tunnustuksettomassa muodossa, yleiset perusteet sekä muuta yleissivistävää eettistä tietoa. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan tällä tavalla järjestetty uskontotiedon ja etiikan opetus ei ole uskonnonvapauden vastaista.

Lisäksi on huomattava, että uskontotiedon ja etiikan opetuksesta on mahdollisuus vapautua silloin, kun oppilas saa vastaavaa opetusta koulun ulkopuolella. Koulun ulkopuolella annettava vastaava opetus voi olla jonkin uskontokunnan tai uskonnollisen yhdyskunnan tunnustuksen mukaista taikka muuta maailmankatsomukseen tai elämäntarkastomukseen perustuvaa opetusta. Vaikka säännöshdotusten sanamuoto ja perustelut eivät tätä täysin riidattomasti osoitakaan, on perusteltua katsoa, että kysymyksessä ei ole tarkoitettu poiketa peruskouluasetuksen (296/82) 16 §:n 3 momentista ilmenevästä ajatuksesta, jonka mukaan koulun ulkopuolella annettava vastaava opetus voi olla myös uskontojen historian ja siveysopin opetusta eli ilmeisesti tunnustuksettomuudelle perustuvaa opetusta. Täten uskonnottomilla on mahdollisuus vapautua kaikesta koulussa annettavasta tunnustuksellisesta tai tunnustuksettomasta, mutta uskontoihin kuitenkin liittyvästä

opetuksesta, mikäli vastaavaksi katsottu opetus järjestetään koulun ulkopuolella.

Hallitusmuodon 9 §:n mukaan Suomen kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet ovat riippumattomat siitä, mihin uskonnolliseen yhdyskuntaan hän kuuluu tai kuuluuko hän mihinkään sellaiseen yhdyskuntaan. Julkisiin virkoihin nähden ovat kuitenkin voimassa niistä säädetty rajoitukset, kunnes lailla toisin säädetään. Suomen kansalaisen oikeudesta olla maan palveluksessa uskontunnustukseen katsomatta annetulla lailla (173/21) on säädetty, että Suomen kansalaisen oikeus olla virka- ja palvelusmiehenä maassa olkoon riippumaton siitä, mihin uskonnolliseen yhdyskuntaan hän kuuluu tai kuuluuko hän mihinkään sellaiseen yhdyskuntaan, mutta alkoon kuitenkin henkilö, joka ei kuulu evankelis-luterilaiseen kirkkoon, saako olla tämän kirkon virassa ja antako evankelis-luterilaista uskonnon opetusta maan oppilaitoksissa, ellei tasavallan presidentti ole antanut siihen erivapautta. Perustuslakivaliokunta on mietinnössään n:o 18 (1972 vp.), joka koski muuhun kuin evankelis-luterilaiseen kirkkoon kuuluvan oikeutta antaa uskonnon opetusta, katsonut, että uskonnon opetuksen sisältö koulussa määräytyy opetussuunnitelman eikä opettajan henkilökohtaisen uskonnollisen käsityksen mukaan ja että jokaiselle pätevälle opettajalle tulisi periaatteessa antaa oikeus opettaa uskontoa. Täten perustuslakivaliokunta katsoo, että valtiosääntöoikeudellisesti ei ole estettä sille, että tunnustuksetonta opetusta eli tässä tapauksessa uskontotiedon ja etiikan opetusta antava opettaja kuuluu johonkin uskonnolliseen yhdyskuntaan. Opettajan on opetuksessaan seurattava opetussuunnitelmaa, joka säätelee opetuksen sisällön. Opetussuunnitelman vastaista opetusta on pidettävä opettajan virkavirheenä.

Perustuslakivaliokunta toteaa siten, että peruskoululakiehdotukseen ja lukiolakiehdotukseen sisältyvät säännösehdotukset uskontotiedon ja etiikan opetuksen järjestämisestä ja sanotun opetuksen antaminen johonkin uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluvan opettajan toimesta eivät estä lakiehdotusten käsittelemistä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä määrättyssä järjestyksessä.

Kielten opetuksen järjestäminen

Sivistysvaliokunta on myös pyytänyt perustuslakivaliokunnan lausuntoa siitä, olisiko halli-

tusmuodon yhdenvertaisuusperiaatteen kanssa ristiriidassa, että tietyn peruskoulupiirin oppilaille kouluviranomaisten toimesta määrätään pakolliseksi vieraaksi kieleksi kieli, jota hän tai hänen holhoojansa eivät haluaisi valita. Nykyisen lainsäädännön mukaan oppilas voi kunasta riippuen valita toisen kotimaisen kielen, englannin, ranskan, saksan tai venäjän kielen peruskoulun kolmannelta luokalta alkavaksi kieleksi. Peruskoulun seitsemännellä luokalla alkaa joko toisen kotimaisen kielen tai englannin kielen opiskelu. Kolmannelta luokalla valinnan tekee oppilaan huoltaja kuitenkin siten, että jos oppilaan valitsemaa kieltä ei voida opettaa, on oppilaan opiskeltava englannin kieltä tai toista kotimaista kieltä kunnan kouluohjesäännön määräyksistä riippuen.

Kysymys kielen opetuksen järjestelystä liittyy peruskoululakiehdotuksen 29 §:n tulkintaan ja soveltamiseen, joka voi käytännössä johtaa siihen, ettei kaikissa peruskouluissa voida tarjota yhtä laajaa tai samanlaista vieraiden kielten opiskelumahdollisuutta. Täten periaatteessa oppilas, joka jossakin osassa maata voi valita haluamansa vieraan kielen opetussuunnitelman puitteissa, on paremmassa asemassa kuin oppilas, jolla tähän ei ole mahdollisuutta. Tämä on kuitenkin eriarvoisuutta, jota voidaan perustella pakottavalla yleisellä edulla, koska opetustointa ei käytettävissä olevat voimavarat huomioon ottaen voida toisin järjestää. Järjestelyn tarkoituksena ei myöskään ole kansalaisten asettaminen tietoisesti eriarvoiseen asemaan. Täten kielen opetuksen järjestelyä sivistysvaliokunnan lausuntopyynnössä tarkoitettulla tavalla ei voida pitää säättämisyjärjestykseen vaikuttavalla tavalla yhdenvertaisuusperiaatteen vastaisena edellyttäen, että perusteet, joilla oppilaat joutuvat valitsemaan tietyn kielen, eivät ole mielivaltaisia, vaan perustuvat koulutoimen järjestelyn kannalta arvioiden asiallisiin perusteisiin ja turvaavat oppilaille jatko-opintojen osalta yhdenvertaisen aseman. Tämä edellyttää, että oppilaan velvoittaminen asuinpaikan tai muun perusteen nojalla opiskelemaan tiettyä kieltä oppivelvollisuuden täyttämiseksi käytävässä koulussa voi tapahtua vain, jos yhtäläinen jatko-opintokelpoisuus saavutetaan tosiasiallisesti ja muodollisesti siitä riippumatta, mitä kieltä oppilas on opiskellut ja jos oppilas voi jatko-opinnoissa vapautua vieraan kielen opiskelusta, jota hänellä ei ole ollut mahdollisuutta opiskella peruskoulussa.

Edellä esitettyyn viitaten perustuslakivaliokunta katsoo, että peruskoululakiehdotuksen 29 §:n säännöksistä voidaan säätää valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä määrätystä järjestyksessä käsiteltävällä lailla.

Viranhaltijain kansalaisuus

Peruskoululakiehdotuksen 57 §:n 1 momentin, lukiolakiehdotuksen 29 §:n ja iltalukiolakiehdotuksen 22 §:n mukaan äidinkielen, toisen kotimaisen kielen ja vieraan kielen opettajan virkaan voidaan vakinaiseksi nimittää muitakin kuin Suomen kansalaisia ja muuhun kuin edellä mainittuun opettajanvirkaan vakinaiseksi henkilö, joka on tai on ollut Suomen kansalainen. Julkisista viroista säädetään hallitusmuodon 84 §:ssä, että Suomen valtion virkaan voidaan, tässä pykälässä mainituilla poikkeuksilla, nimittää ainoastaan Suomen kansalainen. Sanotun pykälän 2 momentin mukaan mm. vieraan kielen opettajiksi kouluihin voidaan ottaa muitakin kuin Suomen kansalaisia. Hallitusmuodon 84 §:n 2 momentti oikeuttaa siten poikkeamaan kansalaisuusvaatimuksesta vain koulujen vieraan kielen opettajien osalta.

Hallitusmuodon 84 §:n säännöksen kattavuus ei ole kuitenkaan täysin riidatonta. Kysymys on siitä, onko säännöksen katsottava tarkoittavan mitä tahansa virkoja, kunnalliset virat mukaan luettuna, kuten sanamuoto näyttää edellyttävän, vai ainoastaan julkisen vallan käyttöä sisältäviä virkoja. Oikeuskäytännössä on katsottu hallitusmuodon säännöksen tarkoittavan myös kunnallisia virkoja, joihin sisältyy julkisen vallan käyttöä. Hallitusmuodon 84 §:n säännöksen tavoitteet ja edellä viitattu oikeuskäytäntö, joka vaikuttaa perustellulta, sekä perustuslakivaliokunnan lausunnossaan n:o 1 (1976 vp.) esittämät näkökohdat huomioon ottaen on katsottava, että hallitusmuodon 84 §:n säännöstä on sovellettava myös kunnallisiin virkoihin, ainakin silloin kun niihin liittyy julkisen vallan käyttöä. Peruskoulun, lukion ja iltalukion opettajan viran hoitoon voidaan ajatella sisältyvän julkisen vallan käyttöä mm. silloin kun opettaja arvostele oppilaita, antaa heitä koskevia lausuntoja, osallistuu koulun kurinpiitoon tai toimii koulun johtokunnassa tai kunnan koululautakunnassa, silloin kun se säännösten mukaan on mahdollista.

Edellä esitetty huomioon ottaen on katsottava, että peruskoululakiehdotuksen 57 §:n 1 mo-

mentti sekä lukiolakiehdotuksen 29 § ja iltalukiolakiehdotuksen 22 §, siltä osin kuin ne viittaavat ensiksi mainittuun, ovat ristiriidassa hallitusmuodon 84 §:n säännöksen kanssa. Täten hallitusmuodon sanotun säännöksen kanssa ristiriidassa olevat aineelliset säännökset sisältävä peruskoululakiehdotuksen 57 §:n 1 momentti edellyttää, että peruskoululakiehdotus on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrätystä järjestyksessä. Mikäli peruskoululakiehdotus käsitellään sen 57 §:n 1 momentin säännöksen johdosta valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrätystä järjestyksessä, voidaan lukiolakiehdotus ja iltalukiolakiehdotus käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä määrätystä järjestyksessä, mikäli ne vain sisältävät viittauksen peruskoululakiehdotuksen 57 §:n 1 momenttiin.

Erivapauden myöntäminen

Peruskoululakiehdotuksen 57 §:n 2 momentissa, johon viitataan lukiolakiehdotuksen 29 §:ssä ja iltalukiolakiehdotuksen 22 §:ssä, ehdotetaan, että opetusministeriö voi myöntää erivapauden koulujen viranhaltijan ja tuntiopettajan asetuksella säädettävistä kelpoisuusehdoista. Lakiehdotuksen kunnan kouluhallinnosta 11 §:n 2 momentissa ehdotetaan, että opetusministeriö voi myöntää erivapauden asetuksella säädetyistä koulutoimen johtajan kelpoisuusehdoista. Hallitusmuodon 85 §:ssä säädetään, että opinnäytteet valtion viran saamista varten vahvistetaan asetuksella, mikäli niistä ei ole säädetty laissa, ja että erivapautta asetuksella säädetyistä kelpoisuusehdoista voi antaa erityisistä syistä valtioneuvosto. Peruskoululakiehdotuksen 52 §:n 2 momentin mukaan viranhaltijalla tarkoitetaan lakiehdotuksessa viran vakinaista haltijaa, viran väliaikaista hoitajaa ja viransijaista.

Saadun selvityksen mukaan opetusministeriö on kansakoululain nojalla voinut käytännössä myöntää kunnallisiin virkoihin erivapauksia myöntämällä erivapauden valtion virkaan eli valtion oppikoulun opettajan virkaan, koska kunnan oppikoulun opettajan virkaan on ollut kelpoinen valtion vastaavaan virkaan kelpoinen henkilö, joten valtion virkaan myönnetty erivapaus on antanut kelpoisuuden myös kunnalliseen virkaan. Tämä ei ole enää käytännössä mahdollista, koska valtion oppikouluja ei enää ole olemassa. Asiain ratkaisemisesta valtioneuvostossa ja sen ministeriöissä annetun lain (79/22) 2 §:n 3 momentin, sellaisena kuin se on

laissa (49/31), mukaan valtioneuvostolle kuuluvia hallitus- ja hallintoasioita voidaan asetuksella uskoa ministeriön ratkaistavaksi, paitsi milloin on kysymys mm. erivapauden myöntämisestä asetuksella säädetyistä, yliopistossa tai Teknillisessä korkeakoulussa suoritettavaa tahi siihen verrattavaa tutkintoa edellyttävistä kelpoisuusehdoista *valtion* virkaan tai toimeen. Kun luokanopettajan tutkinto on nykyisin muuttunut korkeakoulututkinnoiksi, hallituksen esitys pyrkii tältä osin säilyttämään aikaisemman tilanteen erivapauksien myöntämisen suhteen asiallisesti ennallaan.

Ottaen huomioon vuoden 1906 valtiopäiväjärjestyksen 60 §:ssä määrättyssä järjestyksessä säädetyin lain asiain ratkaisemisesta valtioneuvostossa ja sen ministeriöissä 2 §:n säännökset on katsottava, että hallitusmuodon 85 § tarkoittaa pidättää erivapauden myöntämisen asetuksella säädetyistä kelpoisuusehdoista valtioneuvostolle vain valtion virkojen osalta. Toisaalta ei voida katsoa, että valtion viranomaisen myöntämä erivapaus kunnalliseen virkaan loukkaisi hallitusmuodon 51 §:n 2 momentissa tarkoitettua kunnallisen itsehallinnon periaatetta. Hallitusmuodon kunnallista itsehallintoa koskevia säännöksiä on pidetty yksinomaan organisatorisina eikä oikeuksia perustavina. Täten vain olennainen puuttuminen kunnallisen itsehallinnon perusteisiin rajoittamalla esim. kunnan yleistä toimivaltaa, itseverotusoikeutta, budjettivaltaa tai kuntalaisten oikeutta itse asettaa korkeimmat päätöksentekoehtimensä olisi riidattomasti hallitusmuodon 51 §:n 2 momentin vastaista.

Perustuslakivaliokunta katsoo siten edellä esitettyyn viitaten, että peruskoululakiehdotuksen 57 §:n 2 momentissa, lukiolakiehdotuksen 29 §:ssä, iltalukiolakiehdotuksen 22 §:ssä ja lakiehdotuksen kunnan kouluhallinnosta 11 §:n 2 momentissa tarkoitettua erivapausmenettelystä voidaan säätää valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä määrättyssä järjestyksessä käsiteltävällä lailla.

Viranhaltijan siirtoa ja nimittämistä koskevat säännökset

Peruskoululakiehdotuksen 56 §:n 1 momentin, lukiolakiehdotuksen 28 §:n 2 momentin ja iltalukiolakiehdotuksen 21 §:n 2 momentin mukaan viranhaltijan siirtämisestä toisen kunnan koulun virkaan päättää kouluhallitus. Peruskoululakiehdotuksen 58 §:n 2 momentin, jo-

hon viitataan lukiolakiehdotuksen 28 §:ssä ja iltalukiolakiehdotuksen 22 §:ssä, mukaan kouluhallitus voi eräissä tapauksissa viime kädessä määrätä, kuka useammista hakijoista on koulun virkaan otettava.

Viitaten edellä erivapauden myöntämistä koskevan asian yhteydessä kunnallisen itsehallinnon perustuslain suojan ulottuvuudesta esitettyyn perustuslakivaliokunta toteaa lisäksi, että hallitusmuodon 51 §:n 2 momentissa säädetään nimenomaan, että kuntain hallinnon tulee perustua kansalaisten itsehallintoon, niin kuin erityisissä laeissa siitä säädetään. Perustuslakivaliokunnan edellä esittämällä varauksilla kunnallisen itsehallinnon sisältö ja ulottuvuus ovat hallitusmuodon mukaan tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä määriteltäviä kysymyksiä. Lisäksi voidaan viitata hallitusmuodon 80 §:ään, jonka mukaan valtion ja kuntain velvollisuuksista kansakoulujen kannattamiseen säädetään lailla. Opettajien siirtoa ja nimittämistä koskevat säännökset ovat siten sopusoinnussa hallitusmuodon kanssa ja lisäksi niillä pyritään lisäämään opettajien oikeusturvaa ja takaamaan mahdollisimman pätevä opetus peruskoulussa, lukiossa ja iltalukiossa.

Perustuslakivaliokunta katsoo siten, että peruskoululakiehdotuksen 56 §:n 1 momentin ja 58 §:n 2 momentin, lukiolakiehdotuksen 28 §:n 2 momentin ja 29 §:n sekä iltalukiolakiehdotuksen 21 §:n 2 momentin ja 22 §:n säännöksistä voidaan säätää valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä määrättyssä järjestyksessä käsiteltävällä lailla.

Vaalikelpoisuus kunnan koululautakuntaan

Lakiehdotuksen kunnan kouluhallinnosta 5 §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, etteivät kunnassa toimivien peruskoulua korvaavien koulujen, yksityisten lukioiden ja iltalukioiden tai kunnassa toimivien peruskoulua vastaavien yksityisten koulujen palveluksessa olevat henkilöt ole vaalikelpoisia koululautakuntaan koulunsa sijaintikunnassa muutoin kuin kahden opettajajäsenen tai heidän varamiehensä paikalle.

Kunnallislain (953/76) 69 §:n 2 momentin mukaan kunnallisen lautakunnan alaiset viranhaltijat ja pysyväisluonteisessa työsuhteessa olevat työntekijät eivät ole vaalikelpoisia siihen lautakuntaan. Tämä kunnallislain säännös poistaa vaalikelpoisuuden koululautakuntaan perus-

koulun, kunnan lukion ja iltalukion viranhaltijoilta ja työntekijöiltä eli opettajilta, siivoojilta, oppilas- ja kiinteistöhuoltohenkilökunnalta jne. koulun sijaintikunnassa edellyttäen, että he ovat tämän kunnan jäseniä. Mainitut henkilöt ovat kuitenkin vaalikelpoisia koululautakuntaan muussa kuin koulun sijaintikunnassa, jos he ovat sen kunnan jäseniä.

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan peruskoulua korvaavan koulun ja yksityisen lukion opettajat ja muu henkilökunta ovat vaalikelpoisia koululautakuntaan. Kunnan koululaitoksen opettajista tulee nykyisin kaksi valita koululautakunnan jäseniksi koulujärjestelmän perusteista annetun lain (467/68) 9 §:n nojalla. Hallituksen esityksellä pyritään siten saattamaan peruskoulua korvaavan koulun ja muiden kunnan koululaitoksen kouluja vastaavaa tehtävää suorittavien oppilaitosten opettajat samaan asemaan koulun sijaintikunnassa kuin kunnan koululaitoksen palveluksessa olevat.

Perustuslakivaliokunta katsoo edellä esitettyyn viitaten, että lakiehdotuksen kunnan kouluhallinnosta 5 §:n 2 momentin säännös on säädettävissä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä määrättyssä järjestyksessä käsiteltävällä lailla.

Muutoksenhausta säättäminen

Peruskoululakiehdotuksen 93 §:n ja lukiolakiehdotuksen 40 §:n, johon viitataan iltalukiolakiehdotuksen 24 §:ssä, mukaan muutoksenhausta ja oikaisusta mainittujen lakien tai niiden nojalla annettujen säännösten ja määräysten mukaisesti päätöksiin säädetään asetuksella. Perustuslakivaliokunta katsoo edellä mainittujen säännösehdoitusten sisällyttämisen lakiehdotuksiin edellyttävän muutoksenhaku- ja oikaisumahdollisuuden olemassaoloa ja siitä tarkemmin säättämistä asetuksella. Säännösehdoitusten sisällyttämisestä lakiehdotuksiin seuraa edelleen, että tällä säädettävällä asetuksella muutoksenhausta ja oikaisusta tätä laissa edellytettyä muutoksenhaku- ja oikaisumahdollisuutta ei voida olennaisesti supistaa, saati kokonaan poistaa. Säädettyvä asetus ei myöskään hallitusmuodon 92 §:n 2 momentin säännöksen huomioon ottaen voi sisältää mitään muun lain kanssa ristiriidassa olevaa säännöstä. Vaikka nyt käsiteltävinä olevilla lakiehdotusten säännöksillä annettaisiin valtuus säätää muutoksenhausta ja oikaisusta asetuksella, tämä ei merkitse sitä, että säädettävällä asetuksella voitai-

siin poiketa toisen lain säännöksistä. Perustuslakivaliokunnan käsityksen mukaan tavallisella lailla ei voida myöntää asetuksenantajalle valtuutusta tehdä poikkeuksia toisen lain säännöksistä.

Perustuslakivaliokunta toteaa toisaalta, ettei perustuslaeissa ole mitään säännöstä, joka edellyttäisi hallinnollisesta muutoksenhausta säädettäväksi laissa, mutta lainsäädäntökäytännöstä ilmenee, että tärkeimmät hallinto-oikeudellista muutoksenhakua koskevat säännökset sisältyvät lakeihin. Perustuslakivaliokunta katsoo siten, että peruskoululakiehdotuksen 93 §:n, lukiolakiehdotuksen 40 §:n ja iltalukiolakiehdotuksen 24 §:n säännöksistä voidaan säätää valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä määrättyssä järjestyksessä käsiteltävällä lailla ottaen huomioon mitä edellä on esitetty.

Eläkeoikeudesta säättäminen asetuksella

Peruskoululakiehdotuksen 82 §:n, lukiolakiehdotuksen 35 §:n ja iltalukiolakiehdotuksen 23 §:n mukaan säädettäisiin asetuksella peruskoulua korvaavan koulun, yksityisen lukion ja yksityisen iltalukion palveluksessa olleille henkilöille valtion varoista suoritettavasta eläkkeestä sekä heidän jälkeensä tulevasta perhe-eläkkeestä, hautausavusta ja hautauskustannusten korvauksesta. Hallitusmuodon 65 §:n mukaan eläkeoikeudesta säädetään lailla ja ylimääräisiä eläkkeitä ja apurahoja saa antaa ainoastaan eduskunnan sitä varten myöntämästä määrärahasta. Hallitusmuodon 68 §:ssä säädetään, että valtion tulo- ja menoarvioon on otettava niin ikään muut menot, jotka varainhoitovuonna voimassa olevain säännösten mukaan ovat maksettavat.

Hallitusmuodon 65 § sisältyy lukuun Valtiontalous, jonka keskeinen periaate on lailla säättäminen valtiontalouteen vaikuttavista virkakoneiston järjestelyistä. On kuitenkin katsottava, ettei hallitusmuodon 65 §:n säännös virastojen ja yleisten laitosten menosääntöjen perusteista ja eläkkeistä sinänsä koske kunnallisia virastoja, virkoja ja kunnallista eläkeoikeutta enempää kuin esim. yksityisten valtionapulaitosten palveluksessa oleville maksettavia eläkkeitä silloinkaan kun valtio osallistuu eläkekustannuksiin tai suorittaa ne kokonaan. Valtion maksamissa kuntien viranhaltijoiden ja valtionapulaitosten toimihenkilöiden eläkkeissä on kysymys valtionapuluonteisesta menosta. Valtion-

apuun oikeuttavasta toiminnasta ja siitä johtuvista oikeussuhteista voidaan lain nojalla säätää asetuksella silloinkin kun valtionapu kattaa kaikki kustannukset. Lakiehdotuksissa on tältä osin siten kysymys valtionapumenoista, joiden suorittamiseen on hallitusmuodon 68 §:n mukaan tulo- ja menoarviossa varattava määrärahat voimassa olevien säännösten mukaisesti, jolloin voimassa olevalla säännöksellä tarkoitetaan lakiehdotuksien nyt kysymyksessä olevien säännösten nojalla annettavaa asetusta.

Perustuslakivaliokunta katsoo siten, että peruskoululakiehdotuksen 82 §:n, lukiolakiehdotuksen 35 §:n ja iltalukiolakiehdotuksen 23 §:n säännöksistä voidaan säätää valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä määrättyllä tavalla käsiteltävällä lailla.

Oikeus perustaa yksityiskouluja

Peruskoululakiehdotuksen 96 §:n 1 momentissa, lukiolakiehdotuksen 43 §:n 1 momentissa ja iltalukiolakiehdotuksen 27 §:n 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, ettei kysymyksessä olevien lakien voimaantulon jälkeen peruskouluun, peruskoulua korvaavaan kouluun, kunnan tai yksityiseen lukioon eikä kunnan tai yksityiseen iltalukioon sovelleta yksityisten koulujen ja kasvatuslaitosten perustamisesta ja ylläpitämisestä 5 päivänä maaliskuuta 1919 annettua lakia (26/19), jäljempänä yksityiskoululaki. Sanotun lain mukaan Suomen kansalaisella on oikeus maahan perustaa yksityinen koulu tai kasvatuslaitos, ellei sen tarkoituksena ole sodi lakia tai hyviä tapoja vastaan kuitenkin siten, ettei yksityistä oppikoulua saa perustaa tai yksityistä keskikoulua laajentaa yliopistoon johtavaksi oppilaitokseksi ilman valtioneuvoston lupaa. Viimeksi mainittu rajoitus lisättiin lakiin vuonna 1935 tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä käsiteltyllä lailla. Lukiolakiehdotuksen 31 §:n 2 momentin mukaan valtioneuvosto voi myöntää luvan yksityisen lukion perustamiseen edellyttäen, että se on koulutustarpeen vaatima. Iltalukiolakiehdotuksen 23 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvosto voi myöntää luvan yksityisen iltalukion perustamiseen, mikäli se on sivistystarpeen vaatima, ja opetusministeriö luvan sen toimintamuodon muuttamiseen. Vastaavaa säännöstä yksityisen oppivelvollisuuskoulun perustamisesta ei sisälly peruskoululakiehdotukseen, mutta lakiehdotuksen 33 §:ssä edellytetään, et-

tä oppivelvollisuus voidaan suorittaa myös muussa oppilaitoksessa kuin peruskoulussa tai kotona. Edelleen todetaan lakiehdotuksen 83 §:ssä, että lakiehdotuksen voimaantullessa toiminnassa olevalle peruskoulua vastaavaksi järjestetylle yksityiselle koululle myönnetään käyttökustannuksiin valtionapua sen mukaan kuin erikseen on säädetty. Peruskoululakiehdotuksen 77 §:ssä määritellään peruskoulua korvaavaksi kouluksi yksityinen koulu, joka kunnan ja koulun ylläpitäjän sopimuksen perusteella korvaa kunnan peruskoulua ja jossa opetus annetaan peruskoulun opetussuunnitelman mukaan. Säännösehdoituksen 2 momentin mukaan edellä mainittu sopimus voidaan tehdä lakiehdotuksen voimaantulon jälkeenkin kuitenkin siinä mainituin rajoituksin. Hallituksen esityksen perusteluissa on tältä osin todettu, että lakiehdotuksen voimaantulon jälkeen tarve muodostaa peruskoulua korvaavia kouluja voinee syntyä vain kieliolojen perusteella ja että tällaisia kouluja on nykyisin toiminnassa neljä.

Edellä esitetyn perusteella voidaan todeta, että oikeus yksityisen lukion ja yksityisen iltalukion perustamiseen tulee lakiehdotusten hyväksymisen jälkeen lukiolakiehdotuksessa ja iltalukiolakiehdotuksessa säädetyllä tavalla luvanvaraiseksi, kun taas yksityisen oppivelvollisuuskoulun perustamisoikeus määräytyy edelleen yksityiskoululain mukaan, kuitenkin siten, että yksityiseen lukioon voi erityisestä syystä valtioneuvoston luvalla kuulua peruskoulua vastaavia luokkia lukiolakiehdotuksen 31 §:n 1 momentin mukaan.

Hallitusmuodon 82 §:ssä säädetään, että oikeudesta perustaa yksityiskouluja ja muita yksityisiä kasvatuslaitoksia sekä niissä järjestää opetus säädetään lailla ja että kotiopetus ei ole viranomaisten valvonnan alainen. Perustuslakivaliokunnan mielestä tämä hallitusmuodon säännös takaa Suomen kansalaiselle oikeuden perustaa yksityiskouluja ja muita yksityisiä kasvatuslaitoksia, joiden perustamisedellytyksistä ja opetuksen järjestämisestä niissä on säädettävä lailla. Lailla säätäminen merkitsee sitä, että yksityiskoulujen ja muiden yksityisten kasvatuslaitosten perustamisedellytyksistä ja opetuksen järjestämisestä niissä voidaan säätää vain lailla. Lailla määrääminen perustamisedellytyksistä ei kuitenkaan saa supistaa oikeutta yksityiskoulun tai muun yksityisen kasvatuslaitoksen perustamiseen asiallisesti merkitykselliseksi, vaan säädettävien rajoitusten tulee olla asiallisia ja perustua yleisen kasvatus- ja sivi-

tystarpeen vaatimuksiin sekä pyrkimyksiin turvata asianmukainen opetuksen taso.

Saadun selvityksen mukaan peruskoululakiehdotuksen 96 §:n 1 momentin, lukiolakiehdotuksen 43 §:n 1 momentin ja iltalukiolakiehdotuksen 27 §:n 3 momentin säännösten tarkoituksena nyt kysymyksessä olevilta osin ei ole poistaa tai tehdä asiallisesti merkityksettömäksi oikeutta yksityisten koulujen ja kasvatustaitosten perustamiseen ja ylläpitämiseen, vaan yksityiskoululaki jäisi edelleen koskemaan oikeutta perustaa minkä tahansa asteista opetusta antavia yksityisiä kouluja. Nyt kysymyksessä olevan sääntelyn tarkoituksena on yksinomaan varata nimikkeet peruskoulu, peruskoulu korvaava koulu ja lukio peruskoululakiehdotuksessa, lukiolakiehdotuksessa ja iltalukiolakiehdotuksessa säännellyille kouluille. Uusia peruskoulua korvaavia kouluja voi syntyä siten, että yksityiskoululain nojalla perustetaan yksityinen koulu, joka tekee kunnan kanssa sopimuksen korvaavana kouluna toimimisesta. Tätä sopimusoikeutta kunnan kanssa rajoitetaan lakiehdotuksen 77 §:ssä, johon on edellä viitattu. Lukiolaki- ja iltalukiolakiehdotuksessa on yksityiskohtaisesti säädetty, miten asianomainen koulu perustetaan, joten nämä säännökset osaltaan toteuttavat hallitusmuodon 82 §:ssä tarkoitettua lailla säätämistä.

Nyt kysymyksessä olevat, lakiehdotuksiin sisältyvät säännökset eivät siten ole *tarkoitukseltaan* hallitusmuodon vastaisia. Ehdotettu sääntely voi kuitenkin vastoin tarkoitustaan johtaa sellaiseen tulkintaan ja soveltamiseen, että oppivelvollisuuden suorittamiseksi tarpeellista opetusta antavaa yksityistä koulua ei peruskoululakiehdotuksen voimaantulon jälkeen enää voisi perustaa, mikä olisi hallitusmuodon 82 §:ssä turvatu oikeuden sellaista rajoittamista, joka ylittää sallittavuuden rajan. Hyvän lainsäädäntökäytännön mukaista ei myöskään ole säätää toisessa laissa muun lain soveltamisalan olennaisesta rajoittamisesta, vaan tällaiset sää-

nökset on sisällytettävä asianomaiseen lakiin. Tämän vuoksi olisi asianmukaista, että yksityiskoululakiin lisättäisiin säännökset, joiden mukaan tämän lain nojalla perustettava koulu ei saa käyttää nimeä peruskoulu ja peruskoulua korvaava koulu ja että kunnan ja yksityisen lukion ja iltalukion perustamisesta on voimassa mitä siitä on lukiolakiehdotuksessa ja iltalukiolakiehdotuksessa säädetty. Nimenomaan peruskoululakiehdotuksen 96 §:n 1 momentin sanamuodon *peruskouluun eikä peruskoulua korvaavaan kouluun sovelleta* siirtäminen selaisenaan yksityiskoululakiin ei perustuslakivaliokunnan mielestä poistaisi sitä hallitusmuodon 82 §:n vastaista tulkinta- ja soveltamismahdollisuutta, että yksityisen oppivelvollisuuskoulun perustaminen katsottaisiin lainsäädännön voimaantultua kielletyksi.

Edellä esitettyyn viitaten perustuslakivaliokunta katsoo, että peruskoululakiehdotus, lukiolakiehdotus ja iltalukiolakiehdotus ovat nyt kysymyksessä olevilta osiltaan säädettävissä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä määrättyssä järjestyksessä edellyttäen, että perustuslakivaliokunnan edellä esittämä valtiosääntöoikeudellinen huomautus otetaan asianmukaisesti huomioon.

Edellä esitettyyn viitaten perustuslakivaliokunta kunnioittavasti lausuntonaan esittää,

että hallituksen esitykseen sisältyvä ensimmäinen lakiehdotus on käsiteltävä valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyssä järjestyksessä ja

että muut hallituksen esitykseen sisältyvät lakiehdotukset voidaan käsitellä valtiopäiväjärjestyksen 66 §:ssä määrättyssä järjestyksessä, toisen ja kolmannen lakiehdotuksen osalta kuitenkin vain sillä edellytyksellä, että ensimmäinen lakiehdotus on ensin käsitelty ja hyväksytty valtiopäiväjärjestyksen 67 §:ssä määrättyssä järjestyksessä.

Perustuslakivaliokunnan puolesta:

Erkki Pystynen

Martti Manninen

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Pystynen, varapuheenjohtaja Liedes, jäsenet Eenilä, Elo,

Hägglom, Laitinen, Luja-Penttilä, Luttinen, Muroma, Männistö, Pelttari, Pursiainen ja Zyskowicz sekä varajäsen Ihmäki.

Eriävä mielipide

Perustuslaki antaa eräissä suhteissa erityisaseman evankelis-luterilaiselle kirkolle ja tunnustukselle. Samoin tekee eduskunnan poikkeuslakina hyväksymä uskonnonvapauslaki. Mutta asianomaisia erityisiä perustuslainsäännöksiä on, koska ne ovat poikkeuksia yleisestä uskonnonvapauden periaatteesta, tulkittava suppeasti. Perustuslaista ei suoraan johdu oikeutta sellaiseen oppilaiden erotteluun, että vähemmistöasemassa oleviin uskontokuntiin kuuluville oppilaille edellytetään annettavaksi uskonnonopetusta vain, jos he kuuluvat evankelis-luterilaiseen kirkkoon tai ortodoksiseen kirkkokuntaan. Peruskoululakiehdotuksen 28 §:lle ja lukioasetuksen 19 §:lle olisi löydettävä tasapuolisempi muotoilu, jos ne halutaan hyväksyä VJ 66 §:n mukaisessa järjestyksessä.

Käsillä olevat säädösehdotukset eivät toisaalta anna evankelis-luterilaiseen kirkkoon ja ortodoksiseen kirkkokuntaan kuuluville oppilaille kaikissa tapauksissa mahdollisuutta vapautua uskonnonopetuksesta. Valiokunnan enemmistö ei pidä tällaista sääntelyä perustuslainvastaisena, koska sen mielestä HM 8 ja 9 § eivät nimenomaisesti takaa vapautta uskonnonharjoittamisesta. Suomi on kuitenkin liittynyt erinäisiin kansainvälisiin sopimuksiin, jotka takaavat tällaisen vapauden. Vaikka nämä sopimukset eivät suoraan vaikutakaan Hallitusmuodon perusoikeussäännösten sisältöön, tulisi perusoikeuksia Hallitusmuodon sanamuodon puitteissa tulkita siten, että Suomen kansainvälinen velvoite, mikäli mahdollista, tulee täytetyksi. Sopimuksiin liittymistä voidaan myös pitää osoituksena siitä, että yhteiskunnassa vallitsevat arvostukset, jotka antavat suuntaa perusoikeussäännösten tulkinnalle, ovat uskonnonvapauden osalta muuttuneet.

Jos HM 8 ja 9 § eivät, kuten valiokunnan enemmistö väittää, takaa vapautta uskonnonharjoittamisesta, ei uskonnonvapauslain 8 § ole

VJ 67 §:n mukaisessa järjestyksessä hyväksytynäkään voinut säätää poikkeusta vapauteen uskonnonharjoittamisesta. Jos taas katsotaan HM 8 ja 9 §:n nykyisin takaavan vapauden uskonnonharjoittamisesta, ei ole itsestään selvää, että uskonnonvapauslain 8 § olisi käsitettävä poikkeukseksi tästä vapaudesta. Uskonnonvapauslain 8 §:hän itse asiassa vain sisältää sen säännön, että oppilas on oikeutettu saamaan vapautuksen toisen uskontokunnan opin mukaisesta uskonnonopetuksesta.

Jos peruskoululaki ja lukiolaki halutaan hyväksyä tavallisessa lainsäädäntöjärjestyksessä, olisi asianomaisille säännöksille löydettävä muotoilu, joka antaa oppilaille kaikissa tapauksissa oikeuden vapautua uskonnonopetuksesta. Eri uskontokuntiin kuuluvilla oppilailla olisi siis vain oikeus, mutta ei velvollisuutta, osallistua tunnustuksensa mukaiseen uskonnonopetukseen.

HM 9 §:n mukaan Suomen kansalaisen oikeudet ja velvollisuudet ovat riippumattomat siitä, mihin uskonnolliseen yhdyskuntaan hän kuuluu tai kuuluuko hän mihinkään sellaiseen yhdyskuntaan. Tästä säännöksestä johtuu, kun vielä ottaa huomioon HM 5 §:n sisältämän yhdenvertaisuusperiaatteen, että niin kirkkokuntiin kuuluvalla kuin niihin kuulumattomalla henkilöllä on oikeus julkisessa oppilaitoksessa antaa sekä uskonnonopetusta että sitä korvaavaa uskontotiedon ja etiikan opetusta. Tässä mielessä uskontotiedon ja etiikan opetus ei ole eri asemassa kuin uskonnonopetus, koska ensinmainittuunkin sisältyy sellaisia elämäntähtämyksellisiä aineksia, jotka ovat rinnastettavissa varsinaisen uskonnonopetuksen tunnustuksellisiin aineksiin. Jos katsotaan, että perustuslain estämättä uskontotiedon ja etiikan opetusta voi antaa johonkin uskonnolliseen yhdyskuntaan kuuluva henkilö, on vastaavasti katsottava, että uskonnolliseen yhdyskuntaan kuu-

lumaton henkilö voi perustuslain estämättä julkisessa oppilaitoksessa antaa varsinaista uskonnonopetusta. Itse asiassa tähän suuntaan on perustuslakivaliokunta lausunutkin mietinnössään n:o 18/1972 vp. Mielestämme uskonnolliseen yhdyskuntaan kuulumattoman henkilön aseman jättäminen erivapausmenettelyn varaan loukkaa kuitenkin HM 9 §:n säännöstä. Siitä olisi valiokunnan pitänyt lausunnossaan erikseen mainita.

Peruskoululakiehdotuksen 41 §:n ja lukiolakiehdotuksen 24 §:n mukaan oppilaan on noudatettava koulun järjestyssääntöä. Asianomaisten lakiehdotusten 42 § ja 25 § toisaalta edellyttävät oppilaiden ojentamista kurinpitokeinoin, ei kuitenkaan ruumiillisella kurituksella.

Muuten ei lakiehdotuksesta käy ilmi, millaisia määräyksiä järjestyssäännöt voivat sisältää, eikä myöskään, minkätasoisella säädöksellä järjestyssäännöt vahvistetaan. Kun Hallitusmuodon 6 §:n mukaan Suomen kansalainen on lain mukaan turvattu henkilökohtaisen vapauden puolesta, tämä merkitsee, että vähintäänkin lain tasolle on pidätetty henkilökohtaiseen vapauteen puuttumisen sääntely. Perustuslaki suojaa myös oppilaitoksissa olevia vajaavaltaisia Suomen kansalaisia. Jos oppilaitosten järjestyssääntöihin aiotaan sisällyttää valtuuksia puuttua oppilaiden henkilökohtaiseen vapauteen, pitäisi asiasta ottaa lakiin nyt ehdotettua tiukemmat säännökset. Valiokunnan olisi tullut tästä seikasta lausunnossaan huomauttaa.

Helsingissä 20 päivänä tammikuuta 1983

Lauha Männistö

Pentti Liedes

Terho Pursiainen

